

Vajaduspõhise õppetoetuse uuring

Uringuaruanne

2015

Analüüsi on tellinud Haridus- ja Teadusministeerium

Autorid

Hanna-Stella Haaristo on Praxise hariduspoliitika programmi analüütik alates 2011. aastast. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialal ning töötanud varem Eesti Üliõpilaskondade Liidu sotsiaalpoliitika nõunikuna, olles tänu sellele hästi kursis muu hulgas õppetoetuste valdkonnaga. Praxise analüütikuna on ta osalenud erinevate haridusvaldkonna analüüside juhtimises ja koostamises. Ta on kuulunud rahvusvaheliste haridusuuringute uurimis-meeskondadesse, sealhulgas üliõpilaste olukorda käsitleva „EUROSTUDENTI“ konsortsiumisse, mis on andnud talle peale metodoloogia- ja analüüsioskuste ning rahvusvahelise kõrghariduspoliitika teadmiste ka võrgustikutöö kogemuse.

Cenely Leppik on Praxise nooremanalüütik hariduse ning töö- ja sotsiaalvaldkonnas alates 2014. aastast. Tema senised uurimisteemad on peamiselt olnud seotud tööturu, vaesuse ja ebavõrdsusega. Cenelyl on mitmekesine kogemus andmete analüüsimisel: ta on puutunud kokku paljude statistiliste analüüsimeetodite ja ökonomeetriliste mudelite rakendamisega. Ta on omandanud Tartu Ülikoolis majandusteaduse magistrikraadi.

Käesoleva töö valmimise on andnud olulise panuse ka

Valentina Batueva, Eneli Mikko ja Johann Peetre

Poliitikauuringute Keskus Praxis on Eesti esimene sõltumatu, mittetulunduslik mõttekeskus, mille eesmärk on toetada analüüsile, uuringutele ja osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamise protsessi.

Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tornimäe 5, III korrus

10145 Tallinn

tel 640 8000

www.praxis.ee

praxis@praxis.ee

Väljaande autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Väljaandes sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Haaristo, Hanna-Stella; Leppik, Cenely, 2015. Vajaduspõhise õppetoetuse uuring. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

ISBN 978-9949-507-59-7 (pdf)

Sisukord

1. Taust, eesmärk ja uurimisküsimused	4
2. Metoodika	7
2.1. Ankeetküsitlus üliõpilaste seas	7
2.2. Fookusrühma intervjuud üliõpilastega	11
3. Ülevaade üliõpilaste ankeetküsitluses osalejatest.....	13
4. Peamised tulemused	16
4.1. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine ja selle põhjused.....	16
4.2. Vajaduspõhise õppetoetuse saamine.....	33
4.3. Teadlikkus ja kasutatud infokanalid.....	38
4.4. Üliõpilaste vajadused ja vajaduspõhise õppetoetuse eesmärgid.....	47
4.5. Hinnangud taotlemistingimustele ja -protsessile	54
5. Peamised järeldused ja soovitused.....	59
Executive Summary	64
Lisa 1. Vajaduspõhise õppetoetuse veebiküsitluse küsimustik.....	69

1. Taust, eesmärk ja uurimisküsimused

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2011–2015¹ on seati eesmärk luua võimekatele noortele võimalus õppida ilma õppekuludid hüvitamata ja rajada õppetegevuse toetamiseks vajaduspõhise õppetoetuse süsteem. Aastal 2012 vastu võetud „Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seadusega“² (ÕÕS) ongi üliõpilastele loodud riiklik õppetoetus, millega toetatakse majanduslikult ebasoodsamas olukorras üliõpilaste ligipääsu kõrgharidusele ja õppekava läbimist nominaalajaga.

Vajaduspõhine õppetoetus rakendus kõrgharidusreformi ühe osana hinnetepõhise õppetoetuse asemel 2013. aasta 1. septembril. Sellega suurenesid toetussummad ning võrreldes varasema süsteemiga muutusid nii taotlemiskord kui ka –tingimused³:

Vajaduspõhise õppetoetuse suurus on 75–220 eurot kuus ning seda saab üliõpilane,

- kes õpib täiskoormusega ja täidab õppekava nõudeid 75% kumulatiivselt semestrite arvestuses. Esmakursuslasel piisab esimesel semestril täiskoormusega õppima asumise nõude täitmisest;
- kes on kõrgkooli sisse astunud 2013/2014. õppeaastal või hiljem;
- kelle perekonna kuusissetulek ühe pereliikme kohta on kuni 329 eurot.

Kuni 24-aastase üliõpilase perekonnaks on tema vanemad ning alaealised õed, vennad, poolõed ja -vennad ka sel juhul, kui rahvastikuregistris on õppuri elukoha aadress märgitud perekonnaliikmetest eraldi. Tema pereliikmeteks loetakse samuti kuni 24-aastased õed-vennad, kes omandavad üldkeskharidust statsionaarses õppes ning kutse- või kõrgharidust täiskoormusega nominaalaja piires. Üliõpilase pereliikmeteks ei loeta tema vanema uut elukaaslast ning tolle lapsi, olenemata sellest, et rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressiandmed ühtivad. 25-aastased ja vanemad üliõpilased on aga eraldi perekond ning õppetoetuse taotlemisel oma vanemate sissetulekust enam ei sõltu. Samamoodi moodustavad iseseisva pere kuni 24-aastased õppurid, kes on abielus, lapsevanemad või lapse hooldajad⁴.

Kui varem taotleti toetust kõrgkoolist ja seda sai õppetulemuste põhjal piiratud hulk üliõpilasi, siis uus süsteem on põhimõtteliselt teistsugune – taotlusi esitatakse keskse portaali kaudu ning õigus toetusele on automaatselt kõigil, kes vastavad seatud tingimustele. Elektrooniliselt riigiportaalis www.eesti.ee (edaspidi: riigiportaal) esitatud taotluste puhul kontrollitakse taotlejate vastavust ÕÕS-is sätestatud tingimustele ning tehakse automaatselt Eesti hariduse infosüsteemi, rahvastikuregistri, maksukohustuslaste registri ja taotleja esitatud andmete põhjal. Taotlusi menetletakse Eesti hariduse infosüsteemi keskkonnas käsitsi ainult välisüliõpilaste puhul või erijuhtude ilmnemisel: kui Maksu- ja Tolliameti andmetel oli taotleja perekonna eelmise aasta sissetulek 0 eurot või juhul, kui taotlusega koos on esitatud failidena lisadokumente, mis ei ole taotluse menetlejale olnud kättesaadavad elektroonilise päringu alusel. Viimasel juhul kannab taotleja andmed käsitsi riigiportaalis asuvale vormile ja lisab andmete alusdokumendid failidena.

¹ Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011–2015 (https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/3100/5201/1001/Vvk_209_lisa1.pdf).

² Õppetoetuste ja õppelaenu seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/115032014100>).

³ Võrreldes 2013. aasta sügissemestriga on tänaseks taotlemise tingimusi mitmel korral muudetud, siinkohal on kirjeldatud käesoleva uuringu teostamise ajal, 2015. aasta kevadsemestril kehtinud tingimused.

⁴ Rohkem infot Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehelt <https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppetoetus>

Esmaste hinnangute järgi oleks 2013/2014. õppeaastal pidanud toetust saada üle 30% kõigist sel õppeaastal kõrgkooli sisse astunud üliõpilastest. Tegelikult oli toetust saanute osakaal planeeritust tunduvalt väiksem: toetust sai u 15% vastuvõetud üliõpilastest, toetust oli aga taotlenud 27% üliõpilastest. Järgnevatel semestritel rakendunud muudatustega loodeti küll taotlejate arvu suurenemist, kuid see on siiski jäänud märkimisväärselt väikseks. Sellest tulenevalt on tõstatunud küsimus selle üle, miks suur hulk potentsiaalselt taotlusõiguslikke üliõpilasi vajaduspõhist õppetoetust siiski taotlenud ei ole?

Haridus- ja Teadusministeerium on käesoleva uuringu plaaninud selleks, et hinnata sihtrühma seas vajaduspõhise õppetoetuse poliitikast arusaamist ning toetuskeemi eesmärkide rakendumist. Uuringu siht on kontrollida ka õppetoetuse rakendumisel tekkinud kitsaskohti puudutavaid küsimusi, sh infopuudust ning infotehnoloogia ja digioskuste probleeme.

Eesmärk ja uurimisküsimused

Uuringu peamine eesmärk on selgitada välja, miks märkimisväärne arv taotlemisõiguslikke üliõpilasi, sealhulgas võimalikke toetuse saajaid, ei hakanud vajaduspõhist õppetoetust taotlema isegi mitte pärast seda, kui alates teisest taotlusvoorust pikendati taotlemisaega ja lõdvendati tingimusi. Selleks on vaja uurida 2013/2014. ja 2014/2015. õppeaastal õppima asunud üliõpilaste hinnanguid õppetoetuse süsteemi ja taotlemise kohta, selgitades välja nende arusaamad avaldunud kitsaskohtade kohta. Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel peab uuringu tulemuste põhjal saama

- hinnata poliitika rakendumist, sealhulgas sihtrühma informeeritust ning teavitamise ja poliitika rakendumise kitsaskohti;
- täiendada ja tõhustada samalaadsete poliitikameetmete rakendamisprotsessi, sealhulgas teavitustööd;
- arvestades suhtelist vähest taotlusaktiivsust, selgitada välja sihtrühmade vajadusi (hinnanguid vajadustele, taotlemismotivatsiooni) ning sellest lähtuvalt valida vajaduspõhise õppetoetuse tingimuste muutmise võimalikud suunad;
- täiendada ja tõhustada õppetoetuse saamise tingimusi.

Uuringu eesmärki täpsustavad järgmised uurimisküsimused.

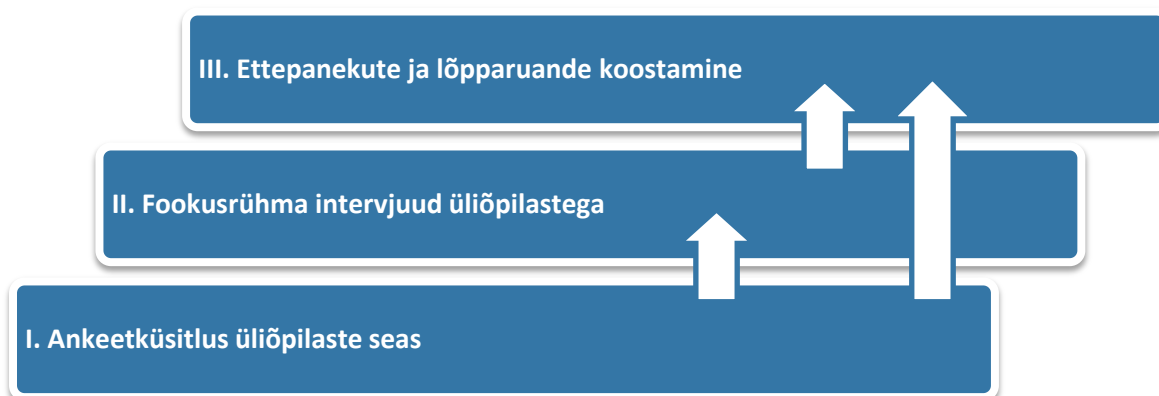
Valdkond	Uurimisküsimused
Vajaduspõhise õppetoetuse süsteemi asjakohasus ja tulemuslikkus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuidas hindavad üliõpilased vajadust vajaduspõhise õppetoetuse järele nii üldiselt (sh kaastudengeid) kui ka iseennast silmas pidades? Kuivõrd on vajaduspõhine õppetoetus täitnud / täidab üliõpilaste hinnangul oma eesmäärke? 2. Kuivõrd asjakohaseks peavad üliõpilased toetuse saamise kriteeriumeid ja tingimusi nii enda kui ka kaasüliõpilaste suhtes? Kuidas on nad hinnanud enda võimalusi saada õppetoetust ja taotluse tulemusi? Kas õppetoetus on jõudnud üliõpilaste hinnangul nendeni, kes seda vajavad? 3. Missugused peaksid olema muudatused õppetoetuste süsteemis (sh tingimustes ja kriteeriumites), et need vastaksid paremini üliõpilaste

	vajadustele ja seatud eesmärkidele?
Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise protsessi tõhusus	<p>4. Missugused on olnud peamised põhjused taotleda / mitte taotleda õppetoetust? Millal on õppetoetust taotletud?</p> <p>5. Kuidas hindavad üliõpilased õppetoetuste taotlemise protsessi? Millised on peamised takistused taotluse esitamisel? Millised on taotluse poolelijätmise peamised põhjused?</p> <p>6. Missugused peaksid olema muudatused õppetoetuste taotlemise protsessis, et see oleks tõhusam?</p>
Vajaduspõhise õppetoetuse kommunikatsiooni tõhusus ja tulemuslikkus	<p>7. Milline on üliõpilaste informeeritus õppetoetustest? Millal ja mille kohta nad infot said? Missugust teavet jäi puudu?</p> <p>8. Missugused olid peamised infokanalid, mille kaudu üliõpilased õppetoetuste kohta teavet said? Kuidas nad hindavad erinevate infokanalite asjakohasust ja tõhusust?</p> <p>9. Missugused peaksid olema muudatused erinevate osapoolte õppetoetuste kommunikatsioonitegevustes, et see oleks tõhusam ja tulemuslikum?</p>
Vajaduspõhise õppetoetuse mõju uuringu meetodika asjakohasus	10. Kuidas täiustada uuringu meetodikat võimaliku kordusuuringu tarvis?

2. Metoodika

Joonis 1 annab ülevaate analüüsi tööetappidest. Seejärel on iga andmekogumisetapi kohta kirjeldatud kasutatud metoodikat ja teostatud tegevusi.

JOONIS 1. ANALÜÜSI TÖÖETAPPIDE ÜLEVAADE

2.1. Ankeetküsitlus üliõpilaste seas

Valimi koostamine ja sihtrühmani jõudmine

Veebipõhise ankeetküsitluse üldkogumisse kuulusid kõik 2013/2014. ja 2014/2015. õppeaastal kõrghariduse I ja II astmel õppima asunud üliõpilased. Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) andmetel oli selliseid üliõpilasi 2015. aasta 31. jaanuari seisuga 24 307 ning nad õppisid 23 erinevas kõrgharidusõpet pakkuvas õppeasutuses⁵. Neist 11 526 olid õppima asunud 2013/2014. õppeaastal ja 12 781 järgneval, 2014/2015. õppeaastal. Tabel 1 annab ülevaate valimist ja küsitluses osalenud üliõpilaste arvudest.

Küsitluse teostamiseks kasutati kõikset valimit, mis võimaldas edastada üliõpilastele uuringukutse peale õppeasutustest saadud kontaktandmete ka muude kanalite kaudu. Kõikse valimi moodustamise meetodi üks miinus on üliõpilaste vabatahtlikkus küsitluses osaleda (isemoodustuv valim, ingl *self-selection*). Siiski võimaldab kõikse valimi metoodika tõenäolisemalt tabada suuremat hulka üliõpilasi. Sellise valimi kasutamisest tekkinud erinevus vastajate profiili ja üldkogumi vahel siluti Hilja andmete kaalumise abil põhiliste tausttunnuste alusel.

Küsitluse levitamiseks koostati värbamis- ja kommunikatsiooniplaan, mille peamised põhimõtted ja elluviidud tegevused olid järgmised.

⁵ Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste ja Sisekaitseakadeemia õppurid küsitluse valimisse ei kuulunud, kuna nendes õppeasutustes on vajaduspõhise õppetoetuse asemel kasutusel teised toetuskeemid.

- Kommunikatsioonis toodi selgelt esile uuringu eesmärk ja vajadus ning esitati motiveeriv sõnum küsitluses osaleda.
- Kommunikatsioon toimus elektrooniliste kanalite kaudu.
- Kasutati aktiivselt sotsiaalvõrgustikke (eelkõige Facebooki-lehti ja -grupe)
- Kaasati maksimaalselt õppeasutusi ja üliõpilastega seotud organisatsioone (Eesti Üliõpilaskondade Liit, kõrgkoolide üliõpilasesindused), kellel paluti küsitluse infot jagada.
- Koostati e-kanalites jagamiseks disainitud plakat küsitluse toimumise kohta.
- Küsitluse korraldamisest teavitati Eesti meedia vahendusel, et aktiveerida üliõpilasi uuringus osalema (avaldati pressiteade, mida kajastas Delfi; Kuku raadiole anti intervjuu).

Selle tööosa eest vastutas Praxise kommunikatsioonijuht. Küsitluse tulemuste laekumist seirati pidevalt, sh jälgiti ankeedi täitnud inimeste tausttunnuseid ning värvati sihstatult juurde rühmi, kes olid vastanute seas alaesindatud.

Kokku täitis ankeetküsitluse lõpuni 3706 vastajat (Tabel 1), mis moodustas 15% üldkogumisse kuuluvatest üliõpilastest. Vastamismäär oli õppeasutuste võrdluses küllaltki erinev, varieerudes kuni 30%-ni. Kuue õppeasutuse puhul jäi vastamismäär alla 10%, seejuures ei õnnestunud Eesti Metodisti Kiriku Teoloogilisel Seminaril vaatamata korduvatele teavitustegevustele saada mitte ühegi üliõpilase vastust. Mitu õppeasutust, kus vastamisaktiivsus jäi väheseks, andis tagasisidet, et nende paljud õppekavad on inglise keelsed ja üliõpilastel ei ole võimalik eestikeelsele küsimustikule vastata. Et väikese vastamisaktiivsusega õppeasutuste puhul on ühisteguriks ka asjaolu, et tegu on eraõppeasutustega, võib osaliselt eeldada, et neis õpib vähem majanduslike raskustega üliõpilasi, kellele vajaduspõhine õppetoetus võiks huvi pakkuda.

TABEL 1. UURINGU ÜLDKOGUM, VASTANUTE ARV JA VASTAMISMÄÄR ÕPPEASUTUSETI

Õppeasutus	Üliõpilaste arv (EHIS)	Vastanute arv	Vastamismäär
Arvutikolledž	32	2	6%
EELK Usuteaduse Instituut	70	9	13%
Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar	14	3	21%
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	617	11	2%
Eesti Hotelli- ja Turismikõrgkool	132	15	11%
Eesti Infotehnoloogia Kolledž	404	52	13%
Eesti Kunstiakadeemia	537	113	21%
Eesti Lennuakadeemia	100	28	28%
Eesti Maaülikool	1662	384	23%
Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar	21	0	0%
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	412	50	12%
Estonian Business School	620	26	4%
Euroakadeemia	349	14	4%
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	512	89	17%
Tallinna Majanduskool	180	18	10%
Tallinna Tehnikakõrgkool	1094	169	15%

Tallinna Tehnikaülikool	5517	815	15%
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool	733	158	22%
Tallinna Ülikool	4656	733	16%
Tartu Kõrgem Kunstikool	144	27	19%
Tartu Tervishoiu Kõrgkool	503	94	19%
Tartu Ülikool	5958	884	15%
Võrumaa Kutsehariduskeskus	40	12	30%
KOKKU	24 307	3706	15%

Ankeetküsitluse koostamine ja elluviimine

Küsitlusankeedi koostamisel lähtuti hankedokumentides ja pakkumuses esitatud uurimisküsimustest, arvestades sama valdkonna varasemaid kogemusi (millist tüüpi küsimuste kaudu ja mis teemasid on parem uurida) ning sihtrühma eripära. Teoreetilise raamistiku andis peamine klassikaline mudel, millele tuginetakse põhjuste uurimisel, miks inimesed jäta riigi pakutavad toetused sageli taotlemata⁶. Selle mudeli järgi sõltub toetuse taotlemine vajaduse tajumisest, teadmistest toetusest, õiguste ja toetuse kasulikkuse tajumisest, taotlemise protsessi ja positiivse tulemuse kaalumistest ning majandusliku olukorra stabiilsuse tajumisest. Küsimustiku koostamisel peeti silmas kõiki neid aspekte.

Ankeedi ülesehitus oli põhiliselt struktureeritud, st küsimused olid valikvastuste ja/või hindamiskaaladega, mõnel üksikul juhul kasutati avatud vastusega küsimusi. Küsitluse koostamisel lähtuti headest tavadest ja põhimõtetest⁷. Ankeetküsitlust testiti enne küsitluse algust nii Praxise analüütikute kui ka Eesti Üliõpilaskondade Liidu esindajate ja üliõpilaste peal ning testimise tulemustest lähtudes tehti ankeedis kohendusi. Valminud küsitlusankeet kooskõlastati tellijaga ja sisestati veebiküsitluskeskkonda Survey Monkey⁸, mille järel testiti küsitlust veel kord ja kooskõlastati see tellijaga. Veebiküsitluse seire käigus jälgiti üliõpilaste vastamisaktiivsust ennekõike kõrgkooliti, aga ka õppevaldkonniti.

Andmete analüüs

Ankeetküsitlusele vastas 5425 tudengit, kelle ankeetidest jäeti esmase valikuna alles 3706, mis olid täidetud 100% ulatuses. Järgmises etapis eemaldati vähese vastanute arvu tõttu ankeetid, mille olid täitnud välisõppeasutuses õppivad tudengid, samal põhjusel otsustati analüüsist välja jätta Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar, Arvutikolledž, Euroakadeemia ja Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor. Peale nimetatud kõrgkoolide eemaldati madala vastamismäära tõttu ka Estonian Business Schooli 2013/2014. õppeaastal sisse astunud üliõpilased. Selliste kohenduste tegemine oli vajalik eelkõige kaalude arvutamise seisukohast, et valimi parema vastavusega üldkogumi struktuurile oleks välditud kaalude liigne varieerumine ja seetõttu võimalike anomaaliade teke. Nii jäi kokku alles 3672

⁶ Kerr, S., 1983. Making ends meet: an investigation into the non-claiming of supplementary pensions. Bedford Square Press of the National Council for Voluntary Organisations, London.

⁷ Fowler, Floyd J. Jr. 1995. „Improving survey Questions: Design and Evaluation“. Applied Social Research Methods, Vol 38. Sage Publications, Inc. London.

⁸ www.surveymonkey.com.

üliõpilase vastused. Andmeid kaaluti kõrgkoolide ja õppevaldkondade alusel, võttes arvesse ka tudengite arvus esinevat erinevust sisseastumisaastate alusel.

Järgnevas tabelis (Tabel 2) on esitatud üldkogumi kohandatud struktuur koos valimi ja kaalutud tulemuste võrdlusega.

TABEL 2. UURINGU ÜLDKOGUMI KOHANDATUD STRUKTUUR, VALIMI JA KAALUTUD TULEMUSED

Õppeasutus	Üldkogum	Üldkogumi osakaalud	Valimi osakaalud	Kaalutud osakaalud
EELK Usuteaduse Instituut	70	0.3%	0.2%	0.2%
Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar	14	0.1%	0.1%	0.1%
Eesti Hotelli- ja Turismikõrgkool	132	0.6%	0.4%	0.6%
Eesti Infotehnoloogia Kolledž	404	1.8%	1.4%	1.8%
Eesti Kunstiakadeemia	537	2.3%	3.1%	2.3%
Eesti Lennuakadeemia	100	0.4%	0.8%	0.4%
Eesti Maaülikool	1662	7.2%	10.5%	7.2%
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	412	1.8%	1.4%	1.8%
Estonian Business School	351	1.5%	0.6%	1.5%
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	512	2.2%	2.4%	2.2%
Tallinna Majanduskool	180	0.8%	0.5%	0.8%
Tallinna Tehnikakõrgkool	1094	4.8%	4.6%	4.8%
Tallinna Tehnikaülikool	5517	24.0%	22.2%	24.0%
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool	733	3.2%	4.3%	3.2%
Tallinna Ülikool	4656	20.2%	19.9%	20.2%
Tartu Kõrgem Kunstikool	144	0.6%	0.7%	0.6%
Tartu Tervishoiu Kõrgkool	503	2.2%	2.6%	2.2%
Tartu Ülikool	5958	25.9%	24.1%	25.9%
Võrumaa Kutsehariduskeskus	40	0.2%	0.3%	0.2%
KOKKU	23019	100.0%	100.0%	100.0%

Lisaks valimi vähestest vaatlustest tingitud korrektiividele tehti teisendused ka loogikakontrolli alusel – vastusevariantide vastuolulisuse vältimiseks läbis andmestik uuesti kontrolli ja puhastuse. Samuti analüüsiti üksikkirjete kaupa kõrgkoolide ja õppevaldkondade puhul avatud küsimusi (variant „muu“), et võimaluse korral lisada ka need agregeeritud näitajatele (näiteks juhtudel, kus üliõpilane oli oma eriala esitanud liiga detailse nimetusega).

Analüüsitulemused on esitatud kirjeldava statistikana, mis kaalumise tulemusel on üldistatavad üldkogumile. Samas tuleb silmas pidada, et selle valimi puhul peetakse üldkogumiks üliõpilaste hulka, kust on välja jäetud Eesti Metodisti Kiriku Teoloogilise Seminari, Arvutikolledži, Euroakadeemia ning Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor tudengid, samuti Estonian Business Schooli 2013/2014. õppeaastal sisse astunud üliõpilased.

Kirjeldava ülevaate andmiseks on näitajaid analüüsitud tellija soovil peamiselt järgmiste lõigete kaudu:

- 1) kõik üliõpilased koos;
- 2) õppeasutuste alusel (Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli ja Eesti Maaülikooli üliõpilaste vastused ülikooliti; muude kõrgkoolide üliõpilaste vastused koos);
- 3) õppeastmete alusel – I aste (rakenduskõrgharidus, bakalaureuseõpe) ja II aste (magistriõpe, bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel põhinev õpe);
- 4) õppima asumise aja alusel (2013/2014. õa ja 2014/2015. õa sisse astunud üliõpilased).

Neile lõigetele lisaks on mõne näitaja puhul analüüsitud järgmisi lõikeid:

- 1) õppetoetuse taotlemise alusel: on taotlenud / ei ole taotlenud;
- 2) õppetoetuse saamise alusel: on saanud / ei ole saanud;
- 3) töövormi alusel: töötab õpingute ajal täiskohaga / osalise koormusega / ei tööta üldse;
- 4) vanuserühma alusel: kuni 24-aastased / 25-aastased ja vanemad;
- 5) oma majanduslikule olukorrale antud hinnangu alusel: väga hea või pigem hea / väga kehv või pigem kehv;
- 6) keskmise kuusissetuleku alusel;
- 7) kõige olulisema sissetulekuallika alusel: vanemad ja perekond / palgatöö / riiklikud õppetoetused ja/või -laen.

Tuvastamiseks statistilist sõltuvust uuritavate muutujate vahel kasutati kahe tunnuse ühise sagedustabeli põhjal leitavat hii-ruut testi (ingl χ^2 test for independence). Kuna andmeanalüüs põhines küsitlusuuringu kaalutud andmetel, kasutati Rao-Scotti teist järku korrektsiooniga kohandatud χ^2 statistikut. Selle testi põhjal selgitati välja, kas olulisusnivool 0,05 esines vaadeldavate muutujate vahel statistiliselt oluline seos. Samas tuleb täheldada, et kõnealune test ei tuvasta seose tugevust ega suunda. Küsimuste puhul, kus vastuseks oli võimalik valida mitu väidet korraga, käsitleti statistilise sõltuvuse tuvastamisel iga väidet eraldiseisva muutujana. Hii-ruut test valiti statistiliste seoste tuvastamiseks tulenevalt analüüsis esinevast andmetüübist (kategorilised tunnused). Aruandes on peamiselt esitatud need tulemused, mille puhul esines statistiliselt olulisi seoseid, vastavad märged on ka jooniste juures.

2.2. Fookusrühma intervjuud üliõpilastega

Ankeetküsitlusega kogutud andmete süvitsi tõlgendamiseks korraldati üliõpilastega fookusrühma intervjuud. Nende peamine eesmärk oli koguda teavet osalejate hoiakute, tunnete, uskumuste, kogemuste ja reaktsioonide kohta viisil, mis veebiküsitluse kaudu ei olnud võimalik. Fookusrühma intervjuude aluseks olev intervjuukava tugines nii töö uurimisküsimustele kui ka veebiküsitluse esialgsetele tulemustele. Suurem rõhk oli küsimustel „Miks?“ ja „Kuidas?“, mis aitavad ankeetküsitluse tulemusi paremini tõlgendada.

Fookusrühma intervjuude valim moodustati 2013/2014. ja 2014/2015. õa kõrghariduse I ja II astmel õppima asunud õppuritest, kes olid osalenud veebiküsitluses ja märkinud selles ära soovi osaleda võimaluse korral ka intervjuus. Kokku avaldas selleks soovi 329 üliõpilast. Et uuringu keskne küsimus on teada saada, miks ei ole paljud üliõpilased vajaduspõhist õppetoetust taotlenud, moodustati fookusrühmade valim vajaduspõhist õppetoetust mittetaotlenud üliõpilastest (75 veebiküsitluses osalenud üliõpilast). Teiseks püüti tagada fookusrühmas mitmekesisus vanuserühmade (kuni 24-aastased ning 25-aastased ja vanemad), õppeastmete ja õpingute ajal töötamise kogemuse alusel.

Kokku tehti kolm fookusrühma intervjuud, milles osales 12 üliõpilast erinevatest Tallinna ja Tartu kõrgkoolidest, kes polnud vajaduspõhist õppetoetust veel kordagi taotlenud. Kuna fookusrühmade korraldamise aeg langes üliõpilaste jaoks kiirele ajale (maikuu), osutus isegi varem nõusoleku andnud üliõpilaste tegelik intervjuule saamine äärmiselt keeruliseks. Mitmel juhul teatasid nad alles mõni tund enne intervjuud, et nad ei saa siiski osaleda, ja mõnel juhul jäeti tulemata ka ilma sellest teatamata. Nii toimus üks intervjuu lõpuks ühe üliõpilasega (individuaalintervjuuna) ja ühele (neljandale) fookusrühma intervjuule ei tulnud kohale mitte ühtegi üliõpilast. Siiski leiavad autorid, et intervjuud 12 üliõpilasega on piisavad, et ilmestada eelneva üliõpilaste veebiküsitluse tulemusi.

Peamised aruteluteemad fookusrühmades olid järgmised: 1) põhjused, miks vajaduspõhist õppetoetust ei taotleta; 2) õppetoetuse taotlemise tingimused, kriteeriumid ja protsess; 3) teadlikkus vajaduspõhisest õppetoetusest ja erinevate infokanalite kasutamine.

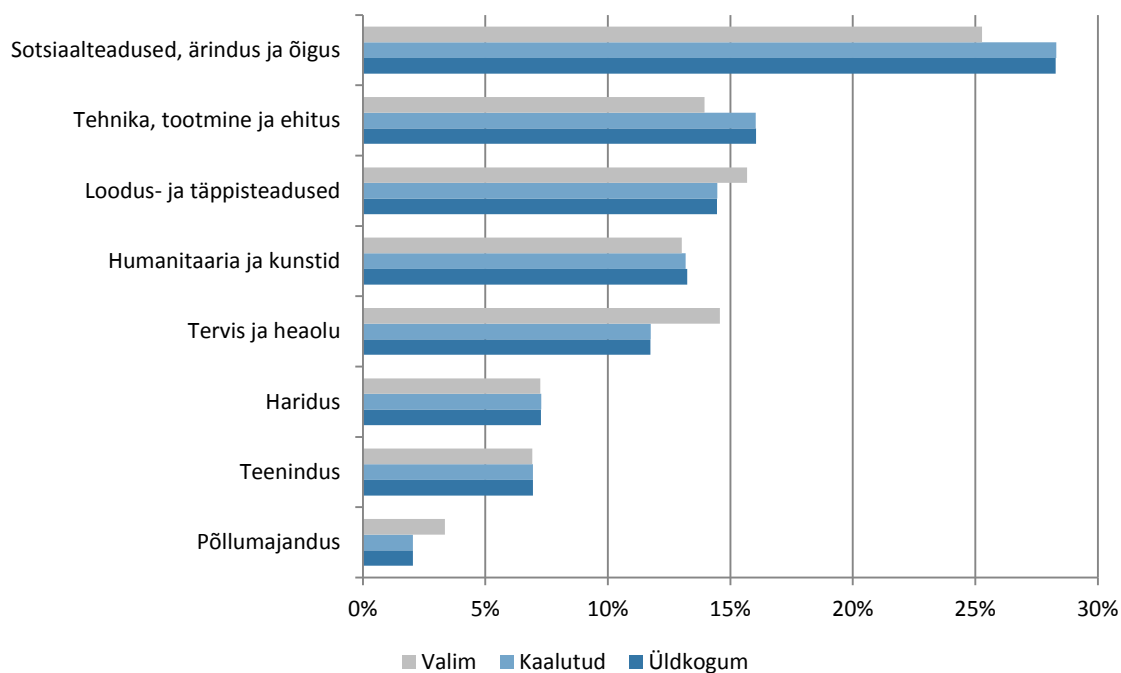
Intervjuud tegi Praxise analüütik, kellel on kvalitatiivsete analüüside teostamisel ja intervjuuerimisel suured kogemused. Intervjuud salvestati ja salvestused transkribeeriti. Andmete kodeerimiseks kasutati kvalitatiivse andmeanalüüsi programmi NVivo.

3. Ülevaade üliõpilaste ankeetküsitluses osalejatest

Järgnevalt on esmalt esitatud joonised näitajate kohta, mille alusel kaaluti tulemusi vastavaks üldkogumi parameetritele. Parema ülevaate saamiseks on joonistel peale valimi ja üldkogumi proportsioonide esitatud ka kaalutud tulemused.

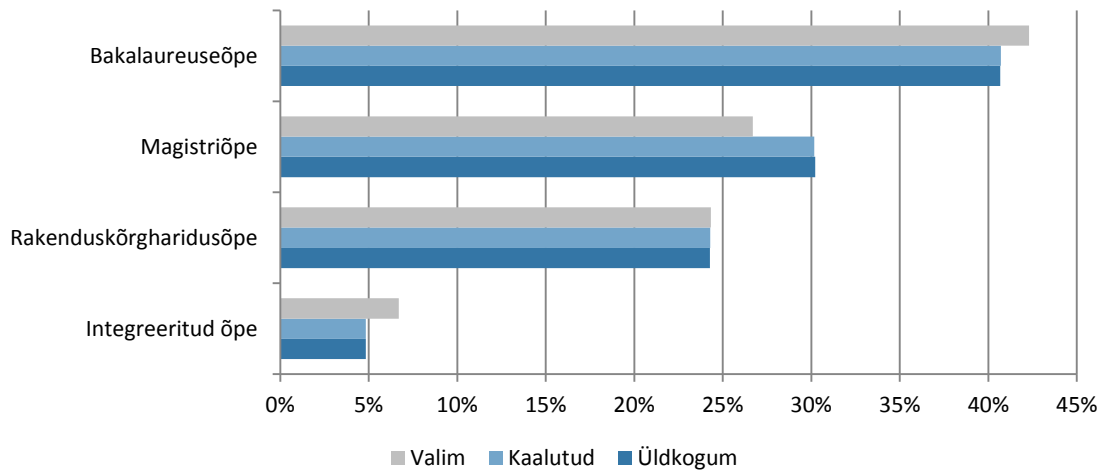
Õppevaldkondade järgi (Joonis 2) nähtub, et proportsioonid üldkogumi ja valimi võrdluses on enamjaolt sarnased. Kõige suurem erinevus ilmneb sotsiaalteaduste, ärimise, õiguse ning tervise ja heaolu valdkonna puhul, millest esimesel juhul on selle ala üliõpilased valimis allaesindatud (25,27% versus 28,28%) ja teisel juhul üleesindatud (14,57% versus 11,73%). Valimi kaalutud tulemuste võrdluses üldkogumiga on aga näha, et erinevused on tasandatud. Üldstruktuuri poolest selgub jooniselt, et suurim osa vastanud üliõpilasi õpib sotsiaalteaduste, ärimise, õiguse (28,28%) ja tehnika, tootmise, ehituse (16,04%) valdkonnas ning väikseim osa põllumajanduse alal (2,04%).

JOONIS 2. ÜLIÕPILASTE JAGUNEMINE ÕPPEVALDKONNA ALUSEL

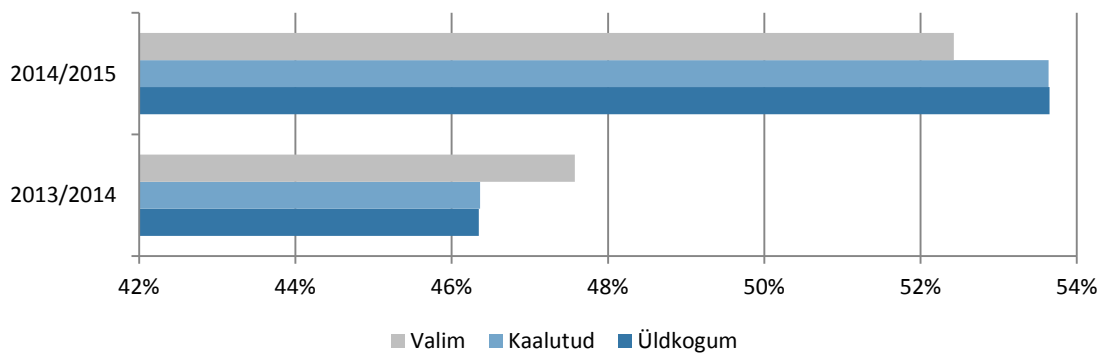
Õppetaseme poolest (joonis 3) on üldkogumis enim esindatud bakalaureuseõpe (40,67%) ning kõige vähem integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe (4,84%). Suurim erinevus valimi ja üldkogumi vahel ilmneb magistriõppe puhul, kus valimisse ei ole sattunud piisavalt üliõpilasi, et esindada magistriõpet õiges proportsioonis lähtuvalt üldkogumi struktuurist. Kaalumise tulemusel on erinevus tasandatud.

JOONIS 3. ÜLIÕPILASTE JAGUNEMINE ÕPPETASEME ALUSEL

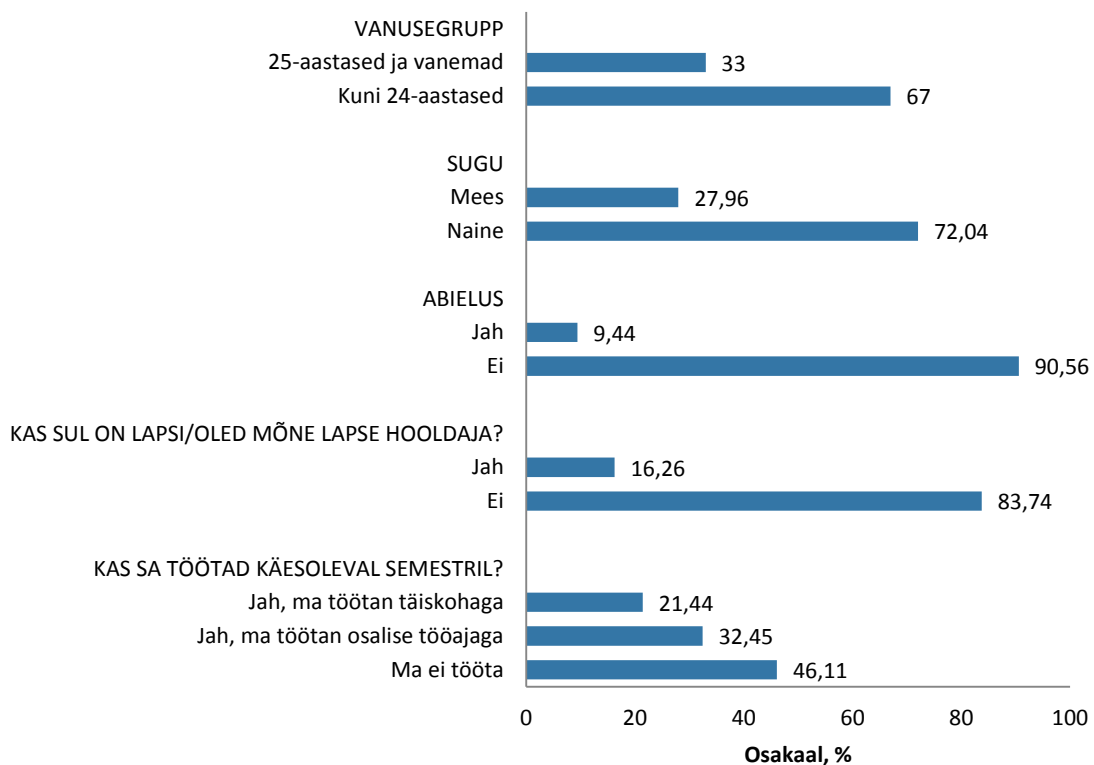
Sisseastumisaasta järgi nähtub (Joonis 4), et üliõpilaste proportsioonid on valimi ja üldkogumi võrdluses väga sarnased. Enim on selle üldkogumi puhul 2014/2015. õppeaastal sisseastunuid (53,65%), mis on ka valimi koosseisu puhul hästi esindatud (52,42%).

JOONIS 4. ÜLIÕPILASTE JAGUNEMINE SISSEASTUMISAASTA ALUSEL

Järgnevate tunnuste arvestuses ei ole andmeid üldkogumi vastavate parameetrite suhtes kaalutud, mistõttu on joonisel esitatud üksnes valimiga saadud kaalutud tulemused, ilma võrdlemata üldkogumi vastavate näitajatega (Joonis 5). Need tulemused esindavad üksnes valimi struktuuri.

JOONIS 5. ÜLIÕPILASTE JAGUNEMINE TAUSTTUNNUSTE ALUSEL

Vanuse alusel vastanuid vaadeldes ilmneb (joonis 5), et valimi koosseisust lähtuvalt on valdav osa üliõpilasi kuni 24-aastased (67%) ja 33% vanemad kui 24 aastat. Sugu analüüsid selgub, et naissoost üliõpilasi on vastajate seas tunduvalt rohkem kui meessoost – 72% *versus* 28%⁹. Vastajate käest küsiti ka perekonnaseisu ja selle valimi tulemustest selgub, et 9% üliõpilastest on abielus. Küsimusele, kas ollakse lapsevanem või mõne lapse hooldaja, ilmneb valimi koosseisust tulenevalt, et 16% vastajatel on hoolduskoormus, kuid põhiosal (84%) mitte. Õpingute kõrvalt on töötamisega hõivatud 54% üliõpilastest, neist täiskohaga töötab 21% ja osajaga 32% (ankeedis küsiti töötamist vastamise hetkel käimas oleva semestri kohta). Õppetoetuse küsitluses osalenutest 92% olid Eesti ning 8% Vene rahvusest üliõpilasi – teistest rahvustest üliõpilaste osalemise võimalust vähendas kindlasti asjaolu, et küsimustik oli täitmiseks saadaval ainult eesti keeles.

⁹ Kuigi soo ja vanuse alusel vastajaid töö raames kaaluda ei palutud, võib siinkohal ära mainida meesüliõpilaste alaesindatuse vastajate seas, kuivõrd Eesti üliõpilaskonnas on mehi umbkaudu 40%.

4. Peamised tulemused

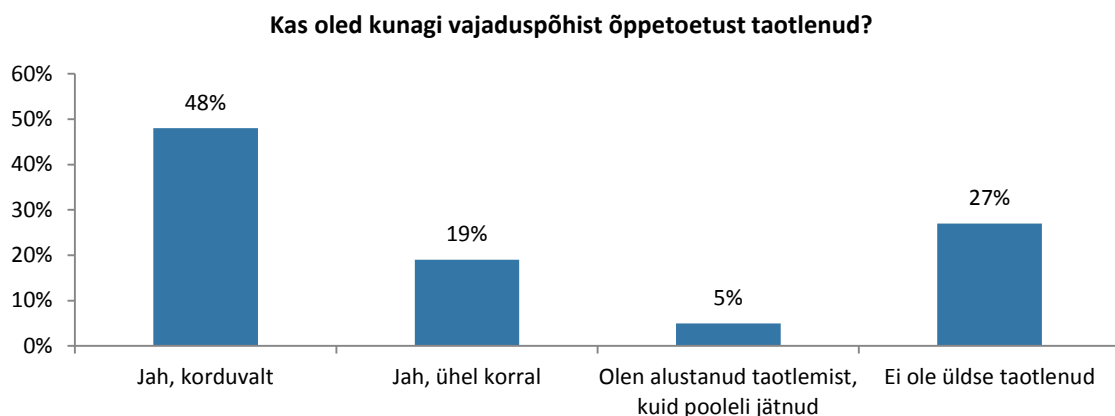
Järgnevas peatükis on antud ülevaade nii üliõpilaste veebiküsitluse kui ka fookusrühma intervjuude käigus kogutud andmetest. Iga alateema puhul on kõigepealt kirjeldatud tulemused kõikide küsitluses osalenud üliõpilaste kohta ning seejärel võrreldud tulemusi tellija soovil järgmistes lõigetes: nelja suurema avalik-õigusliku ülikooli (Tartu Ülikool (TÜ), Tallinna Ülikool (TLÜ), Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ) ja Eesti Maaülikool (EMÜ)) ning ülejäänud kõrgkoolide, õppeastmete (I õppeaste ehk bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõpe ning II õppeaste ehk magistri- ja integreeritud õpe) ning sisseastumisaastate (2013/2014. ja 2014/2015. õa) võrdluses. Tulemused esitatakse juhul, kui analüüsil ilmnesid statistiliselt olulised seosed. Kui tulemused olid statistiliselt olulised, on võrreldud üliõpilaste vastuseid veel õppetoetuse taotlemise ja saamise, õpingute ajal töötamise ning sissetulekuallika alusel. Teatud juhtudel on tulemusi lisaks vaadeldud vanuse, sissetuleku suuruse ja majandusliku olukorra hinnangu alusel. Suuremad joonised ja tabelid on aruande lisas.

4.1. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine ja selle põhjused

Ülevaade vajaduspõhise õppetoetuse taotlemisest

Kõikidest küsitluses osalenud üliõpilastest on peaaegu pooled (48%) vajaduspõhist õppetoetust taotlenud korduvalt ja viiendik (19%) ühel korral (Joonis 6). 5% üliõpilastest on taotlemist küll alustanud, kuid mingil põhjusel pooleli jätnud. Üldse pole vajaduspõhist õppetoetust taotlenud seega ligi kolmandik ehk 32% küsitluses osalenud üliõpilastest.

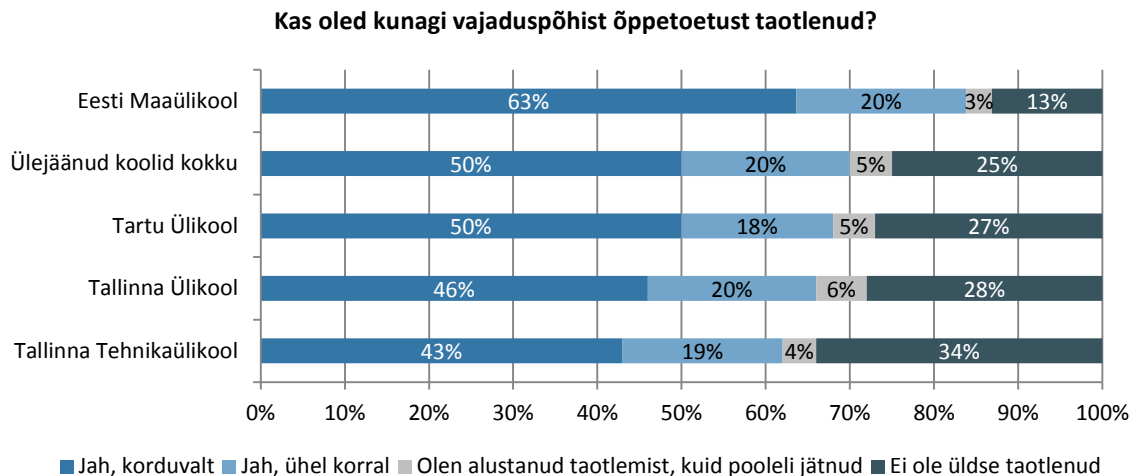
JOONIS 6. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS KÕIKIDE VASTANUTE HULGAS

Õppeasutuste võrdluses (Joonis 7) on vajaduspõhist õppetoetust taotlenud üliõpilasi märkimisväärselt rohkem EMÜ-s – küsitlusele vastanute hulgas on neid lausa 83%, seejuures oli enamik taotlenud toetust mitu korda. TÜ-s oli seda toetust taotlenud üliõpilasi 68%, TLÜ-s 66% ja TTÜ-s kõige vähem – 62%. Statistiliselt oluline seos õppeasutuste võrdluses on ka nende üliõpilaste osakaaludes, kes polnud vajaduspõhist õppetoetust mitte kunagi taotlenud – kui TTÜ-s on neid üle kolmandiku ehk 34%, siis EMÜ-s ainult 13%.

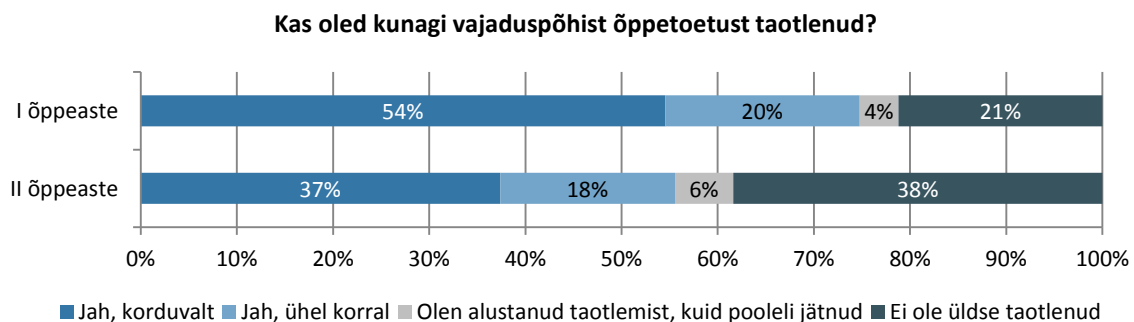
JOONIS 7. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS ÕPPEASUTUSTE VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

Õppeastmete võrdluses (Joonis 8) on vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate seas ülekaalus bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppe ehk I õppeastme üliõpilased – neist on korduvalt või ühel korral toetust taotlenud 74% vastanutest (II õppeastme õppuritest 55%). Nende seas on veidi rohkem ka neid, kes olid taotlemise pooleli jätnud.

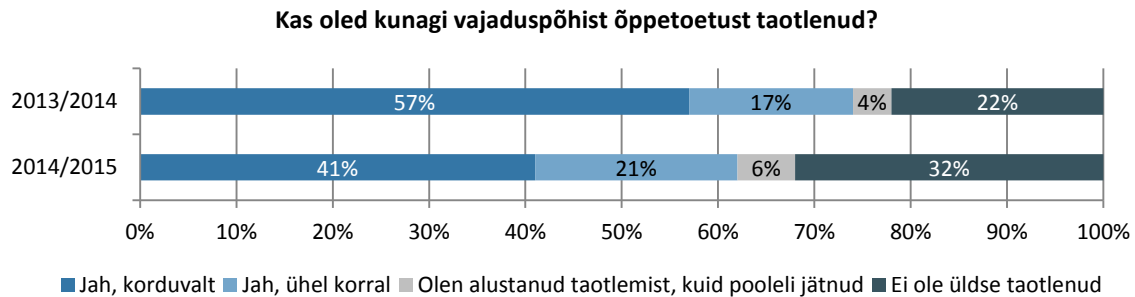
JOONIS 8. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS ÕPPEASTMETE VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“, „Olen alustanud taotlemist, kuid pooleli jätnud“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

Sisseastumisaasta võrdluses (Joonis 9) on 2013/2014. õppeaastal õppima asunute seas rohkem vajaduspõhist õppetoetust taotlenuid (74%) kui järgneva õppeaasta sisseastunute hulgas (63%). Seda võib muuhulgas seletada ka asjaolu, et neil on olnud rohkem võimalusi toetust taotleda (neli *versus* kaks semestrit). Kuivõrd üliõpilasi küsitleti märtsis 2015, jooksva õppesemestri keskel, on lõplik toetust taotlenud üliõpilaste osakaal õppeaasta lõpuks kindlasti suurem.

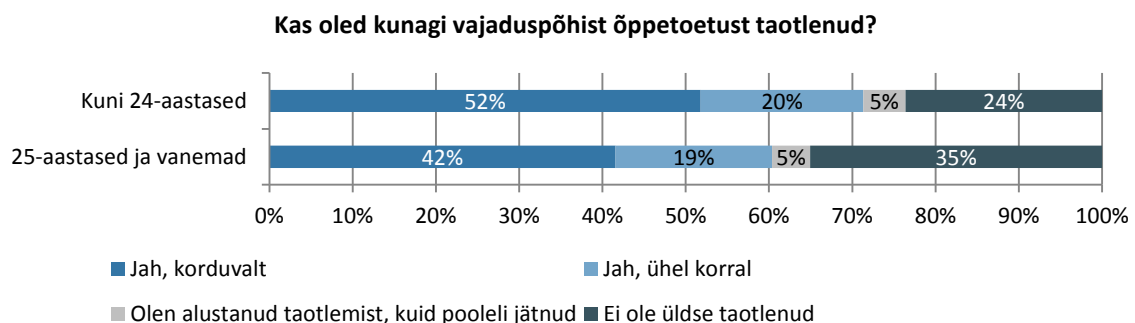
JOONIS 9. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS SISSEASTUMISAASTATE VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“, „Jah, ühel korral“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

Suuri erinevusi vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise kogemuses esineb ka eri vanuserühma üliõpilaste vahel (Joonis 10). Kui kuni 24-aastastest on õppetoetust taotlenuid ligi kolmveerand (72%), siis vanuse kasvades on õppetoetuse taotlemise kogemus juba vähematel – seni pole taotlust esitanud 40% 25-aastastest ja vanematest üliõpilastest.

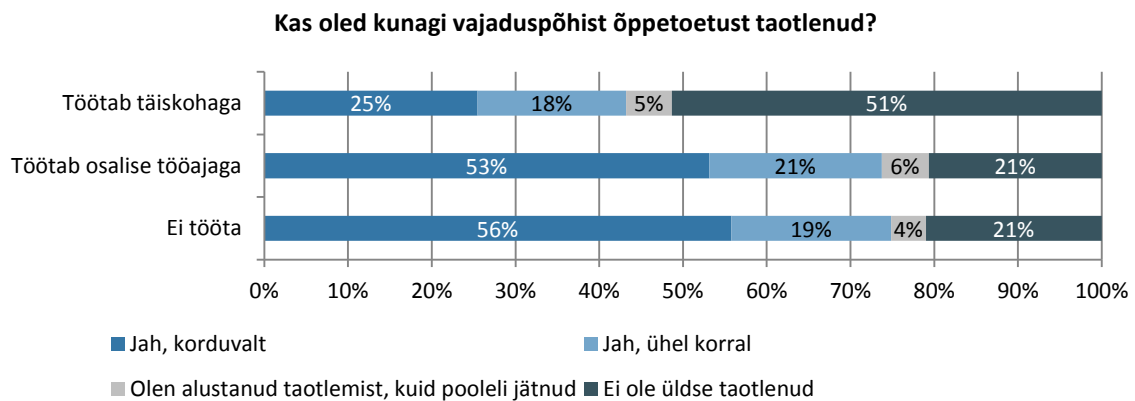
JOONIS 10. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS ÜLIÕPILASTE VANUSE VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

Seni on vajaduspõhist õppetoetust taotlenud ennekõike need üliõpilased, kes ei tööta üldse või töötavad osalise tööajaga (Joonis 11). Õpingute ajal täiskohaga töötavatest üliõpilastest pole toetust taotlenud rohkem kui pooled (56%), samas kui mittetöötavate või osalise tööajaga töötavate õppurite hulgast pole toetust taotlenud umbes veerand vastanutest. Teisalt on siinkohal huvitav tulemus, et ka täiskohaga töötavatest üliõpilastest on pidanud niivõrd paljud vajalikuks taotleda vajaduspõhist õppetoetust. Kui paljud neist toetust said, on analüüsitud alapeatükis 4.2.

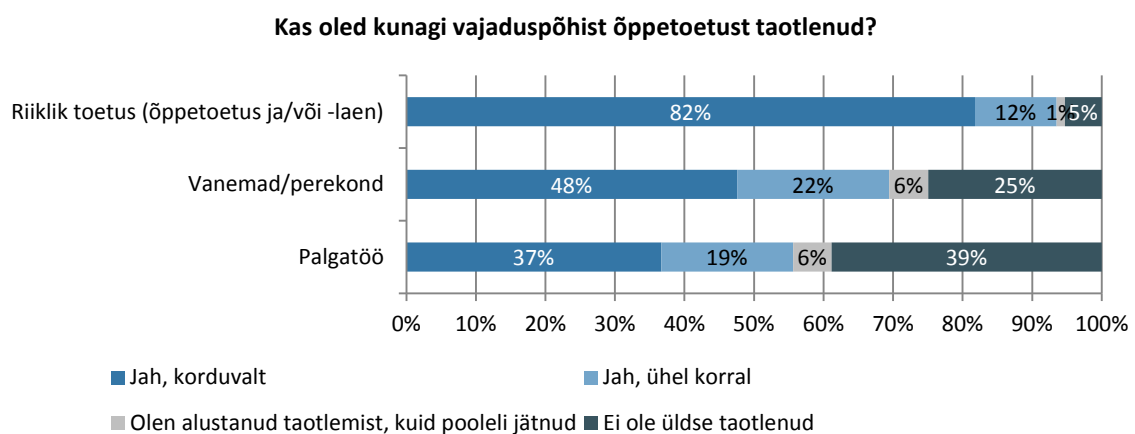
JOONIS 11. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUSED ÜLIÕPILASTE TÖÖTAMISE VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

Töötamisest sõltub küll üliõpilase sissetulek, kuid see ei pruugi olla tema peamine sissetulekuallikas. Joonis 12 on vaadeldud vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise kogemusi selle alusel, missugune on üliõpilase hinnangul tema kõige olulisem sissetulekuallikas. Selgub, et enim on vajaduspõhise õppetoetuse taotlejaid nende hulgas, kelle sissetulek sõltubki peamiselt riiklikest toetustest (õppetoetusest ja/või -laenust) – neist 94% on taotlenud õppetoetust korduvalt või ühel korral. Samuti on toetust taotlenud enim (70%) nende hulgas, kelle peamine sissetulek pärineb oma vanematelt või perekonnalt. Ka ennekõike palgatööst tulevast sissetulekust sõltuvate üliõpilaste hulgas on üle poole (56%) neid, kes on taotlenud vajaduspõhist õppetoetust korduvalt või ühel korral.

JOONIS 12. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS PEAMISE SISSETULEKUALLIKA VÕRDLUSES

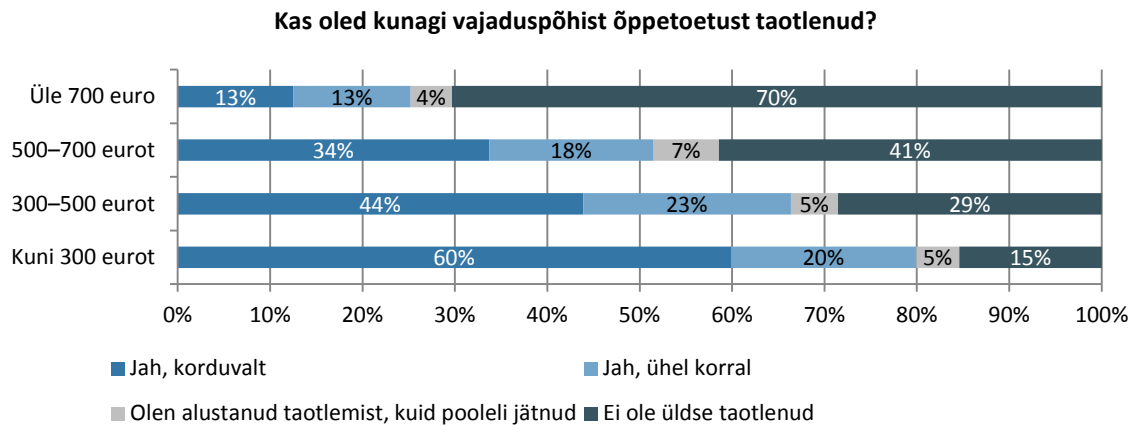

Statistiliselt oluline seos esineb kõikide vastuste puhul (olulisusnivool 0,05).

Vaadeldes toetuse taotlemise kogemust üliõpilaste keskmise kuusissetuleku suuruse alusel (Joonis 13), on näha, et väiksema sissetulekuga õppurite hulgas on suurem osakaal toetuse taotlejaid (NB! Sissetuleku hulka pole arvestatud saadud vajaduspõhist õppetoetust). Kuni 300 euro suuruse sissetulekuga üliõpilastest on vajaduspõhist õppetoetust taotlenud korduvalt või ühel korral kokku 80%, kuid teisalt pole viiendik kõige madalama sissetulekuga vastanutest seda teinud. Sissetuleku kasvades küll toetuse taotlejate hulk väheneb, kuid on märkimisväärne, et 500–700 euro suuruse

kuusissetulekuga õppuritest on üle poole ning üle 700-eurose kuusissetulekuga üliõpilastest veidi üle veerandi vajaduspõhist toetust siiski taotlenud.

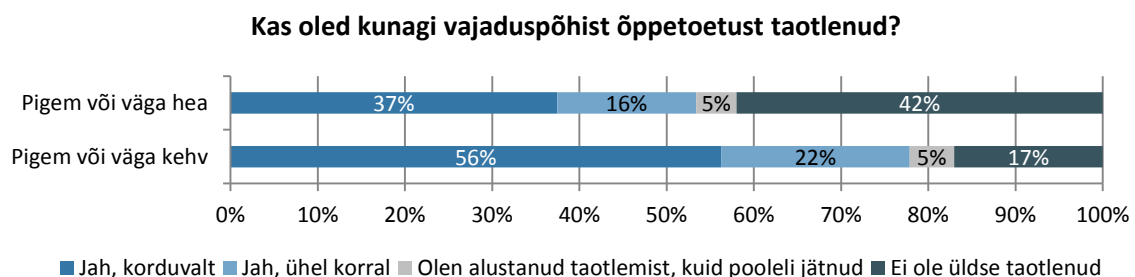
JOONIS 13. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS SISSETULEKU ALUSEL

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“, „Jah, ühel korral“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

See, kui suure sissetuleku juures peetakse tarvilikuks taotleda vajaduspõhist õppetoetust, sõltub ilmselt ka sellest, missuguseks oma majanduslikku olukorda selle sissetuleku puhul hinnatakse. Joonis 14 on näha, et õppetoetust taotlevad nii need, kes hindavad oma olukorda väga kehvaks, kui ka need, kes peavad seda väga heaks. Nii on seni vajaduspõhist õppetoetust taotlenud 78% neist õppuritest, kelle majanduslik olukord on enda hinnangul pigem kehv või väga kehv, ning 53% neist, kes hindavad oma majanduslikku olukorda väga või pigem heaks. Siinkohal on oluline silmas pidada, et hinnang oma majanduslikule olukorrale on väga subjektiivne ning sarnasele olukorrale võivad üliõpilased anda väga erinevaid hinnanguid, mistõttu ei saa eeldada, et kehva hinnangu andnud üliõpilased objektiivselt võttes ka kõige kehvemas majanduslikus seisus on.

JOONIS 14. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUS MAJANDUSLIKU OLUKORRA HINNANGU VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“, „Jah, ühel korral“ ja „Ei ole üldse taotlenud“ puhul (olulisusnivool 0,05).

Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise peamised põhjused

Kõikide üliõpilaste seas on vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise peamine põhjus (Joonis 15) olnud majandusliku toimetuleku tagamine – peaaegu kaks kolmandikku taotlenutest nimetas seda ühe tähtsaima põhjusena (nimetada tuli kuni kolm peapõhjust). Pooled vastanud mainisid ka soovi saada lississetulekut¹⁰ ning kolmas oluline põhjus õppetoetust taotleda on olnud soov õpingute ajal mitte töötada. Üllatav on, et peaaegu kolmandik vastanutest ütles, et tahtis õppetoetust taotledes näha, kas ta üldse saaks seda – teisalt ei tähenda see, et neil muud otsest vajadust toetuse järele ei olnud.

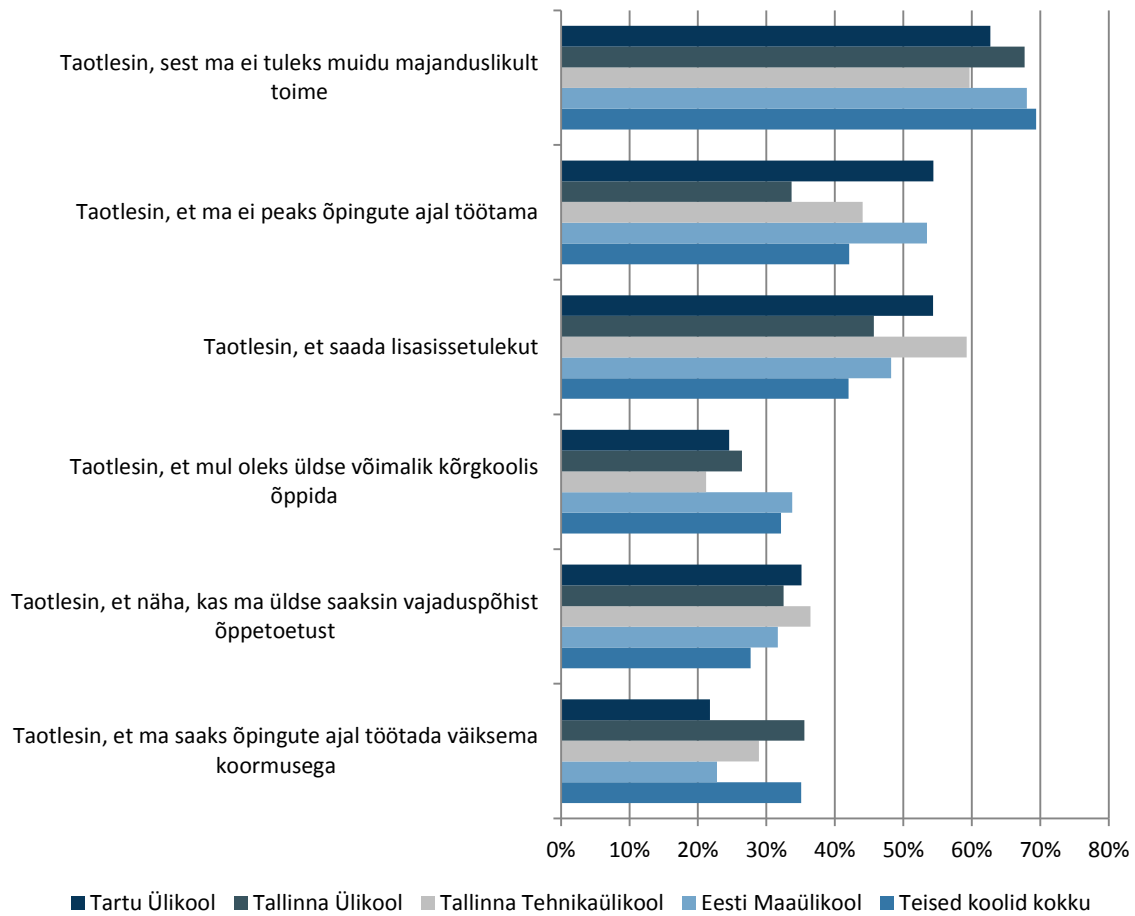
JOONIS 15. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED KÕIKIDE TOETUST TAOTLENUD ÜLIÕPILASTE HULGAS

Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise peamised põhjused (Joonis 16) erinevad veidi vaadeldavate avalik-õiguslike ülikoolide võrdluses. Kuigi majanduslik toimetulek on peamine põhjus kõigis neljas õppeasutuses, on näiteks TTÜ üliõpilaste seas sama tähtis põhjus saada lississetulekut. Nii TÜ-s kui ka EMÜ-s on üle poole taotlenud üliõpilastest põhjusena maininud soovi õpingute ajal mitte töötada, samal ajal kui TLÜ õppurite jaoks oli olulisem pigem soov töötada väiksema koormusega. Lississetuleku saamist mainisid olulise põhjusena kõige sagedamini TTÜ ja kõige harvem TLÜ üliõpilased.

¹⁰ Erinevus majandusliku toimetuleku ja lississetuleku vahel peaks seisnema selles, et esimene on pigem hädavajalik, et üldse toime tulla, ja teine pigem vajalik, et oma elatustaset tõsta. Siiski oleneb sinne vastuste jaotumine sellest, kuidas üliõpilased neist vastusevariantidest aru said ja neid enda jaoks tõlgendasid.

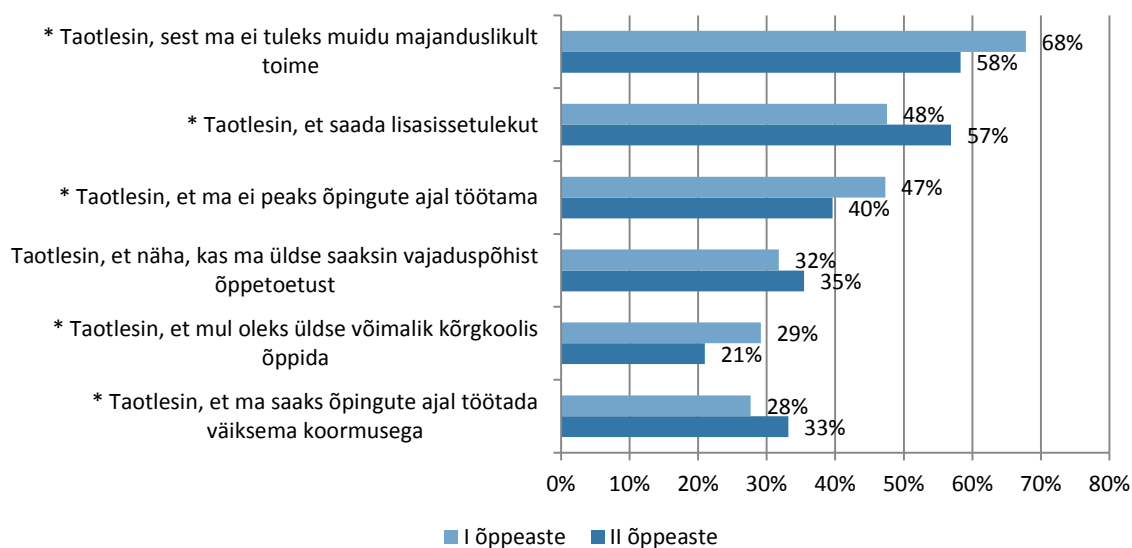
JOONIS 16. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED ÕPPEASUTUSTE VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed esinesid kõikide joonisel esitatud põhjuste lõikes (testitud olulisusnivool 0,05).

Õppeastmete võrdluses (Joonis 17) on I õppeastme üliõpilaste hulgas rohkem neid, kes on taotlenud vajaduspõhist õppetoetust majandusliku toimetuleku tagamiseks, samuti selleks, et ei peaks õpingute ajal töötama ning et üldse oleks võimalik kõrgkoolis õppida. Seevastu II õppeastme üliõpilaste seas oli rohkem neid, kelle peamine põhjus toetuse taotlemisel oli saada lisasissetulekut. Samuti taotlesid nad I õppeastme üliõpilastega võrreldes rohkem pigem sooviga õpingute ajal väiksema koormusega töötada ning näha, kas toetust on üldse võimalik saada. Sisseastumisaastate võrdluses statistiliselt olulisi seoseid õppetoetuse taotlemise põhjustes ei esinenud.

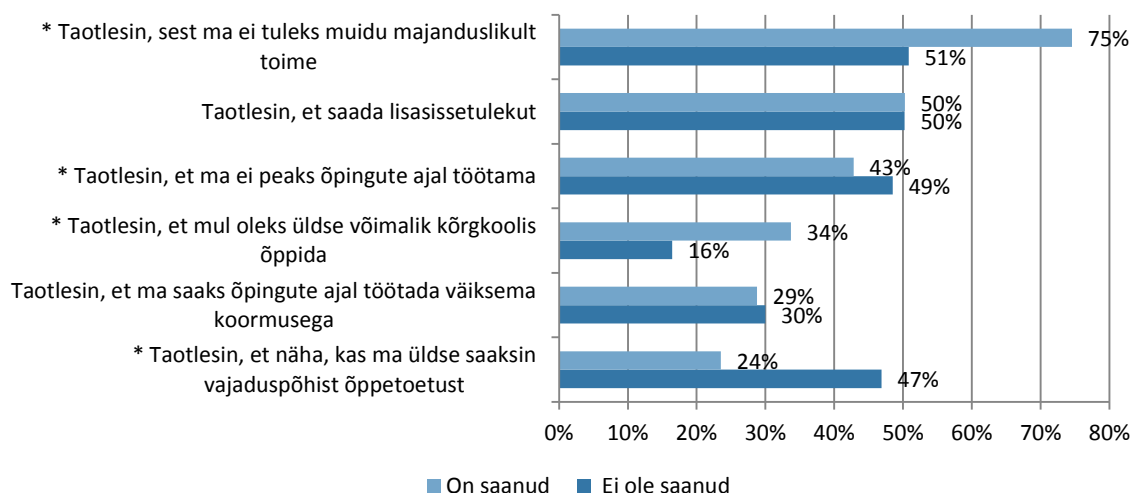
JOONIS 17. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED ÕPPEASTMETE VÕRDLUSES

* Statistiliselt olulised seosed (testitud olulisusnivool 0,05).

Võrreldes vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise peamisi põhjusi nende üliõpilaste puhul, kes on ja kes ei ole toetust saanud (Joonis 18), ilmneb, et toetust saanud üliõpilaste seas oli tunduvalt rohkem neid, kelle esmane põhjus oli majandusliku toimetuleku tagamine. Samuti oli nende hulgas üle kahe korra rohkem üliõpilasi, kes vajasisid õppetoetust enda hinnangul selleks, et neil oleks üldse võimalik kõrgkoolis õppida. Samal ajal oli nende üliõpilaste seas, kes olid õppetoetust küll taotlenud, kuid ei olnud seda saanud, kaks korda rohkem neid, kes taotlesid peamiselt seetõttu, et üldse näha, kas nad saaksid toetust.

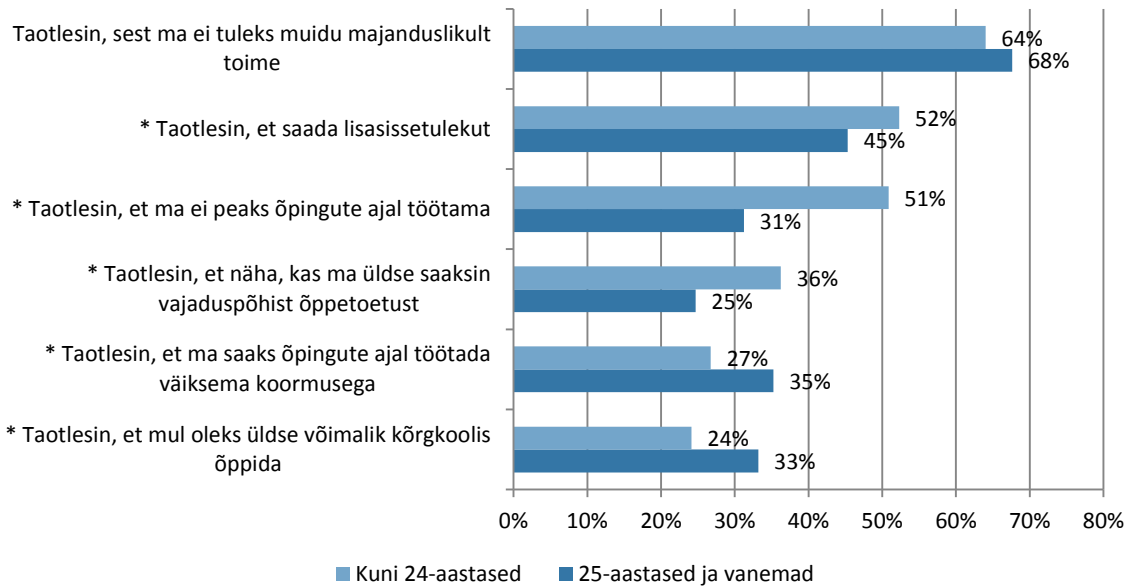
JOONIS 18. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED TOETUST SAANUD JA MITTESAANUD ÜLIÕPILASTE VÕRDLUSES

* Statistiliselt olulised seosed (testitud olulisusnivool 0,05).

Toetuse taotlemise põhjusi vanuserühmiti võrreldes (Joonis 19) on näha, et kui nooremad üliõpilased on taotlenud pigem selleks, et ei peaks õpingute ajal töötama, saada lisasissetulekut või näha, kas toetust on võimalik saada, siis vanemad üliõpilased taotlesid rohkem ka selleks, et oma töökoormust vähendada ja üldse oleks võimalik kõrgkoolis õppida.

JOONIS 19. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED VANUSERÜHMADE VÕRDLUSES

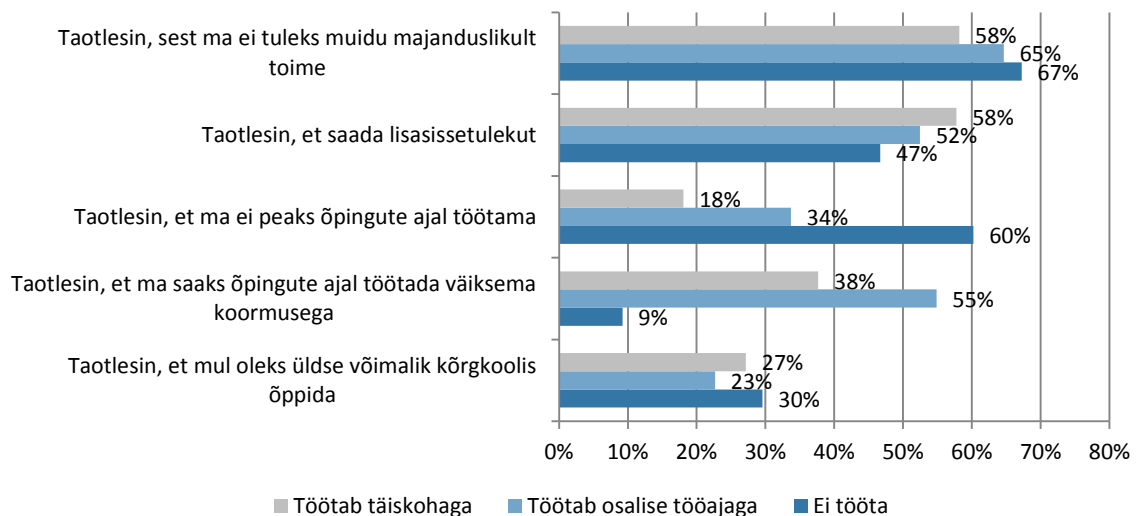

* Statistiliselt olulised seosed (testitud olulisusnivool 0,05).

Statistiliselt olulisi seoseid esineb vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise põhjustes ka üliõpilaste töökoormuse alusel (Joonis 20). Täiskohaga töötavate üliõpilaste jaoks on teistega võrreldes sagedasem põhjus soov saada lisasissetulekut, samas kui mittetöötavate õppurite jaoks ongi põhiajend soov õpingute ajal mitte töötada.

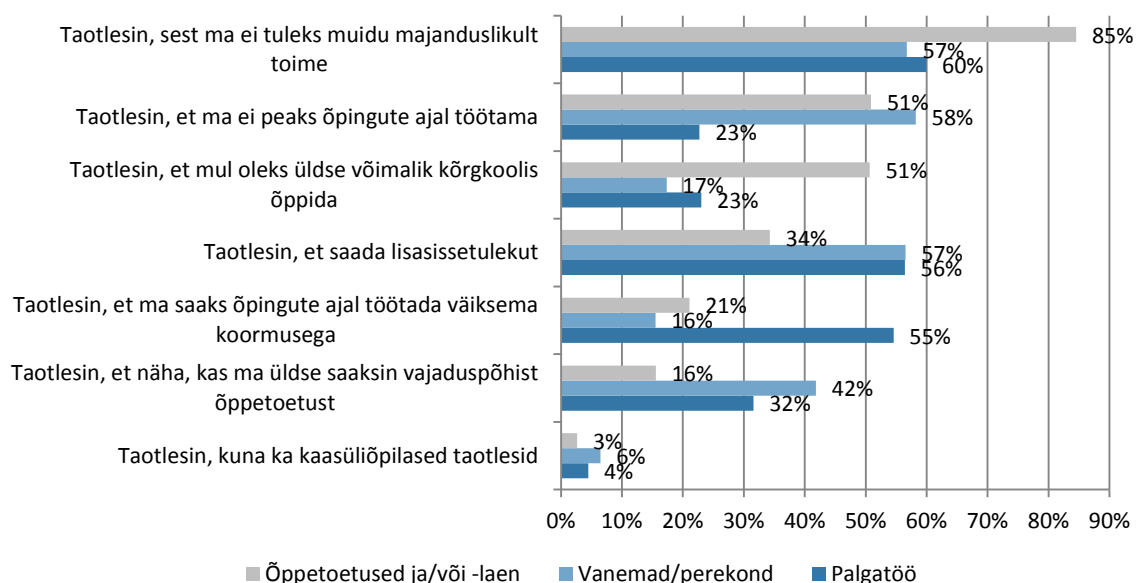
JOONIS 20. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED ÜLIÕPILASTE TÖÖTAMISE VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed ilmneseid kõikide joonisel esitatud põhjuste lõikes (testitud olulisusnivool 0,05).

Olulisima sissetulekuallika alusel vastajaid võrreldes (Joonis 21) selgub, et peamiselt riiklikest toetustest (õppetoetus ja/või -laen) sõltuvad üliõpilased taotlevad teistega võrreldes vajaduspõhist õppetoetust ennekõike selleks, et majanduslikult toime tulla, aga ka selleks, et neil oleks üldse võimalik kõrgkoolis õppida. Oma vanemate ja/või perekonna toetusest sõltuvad üliõpilased on taotlenud teistega võrreldes õppetoetust rohkem selleks, et nad ei peaks õpingute ajal töötama, ja et näha, kas nad üldse saaksid toetust. Neil, kelle põhisissetulek tuleb palgatööst, on esmane taotlemispõhjus olnud teistega võrreldes soov õpingute ajal oma töökoormust vähendada.

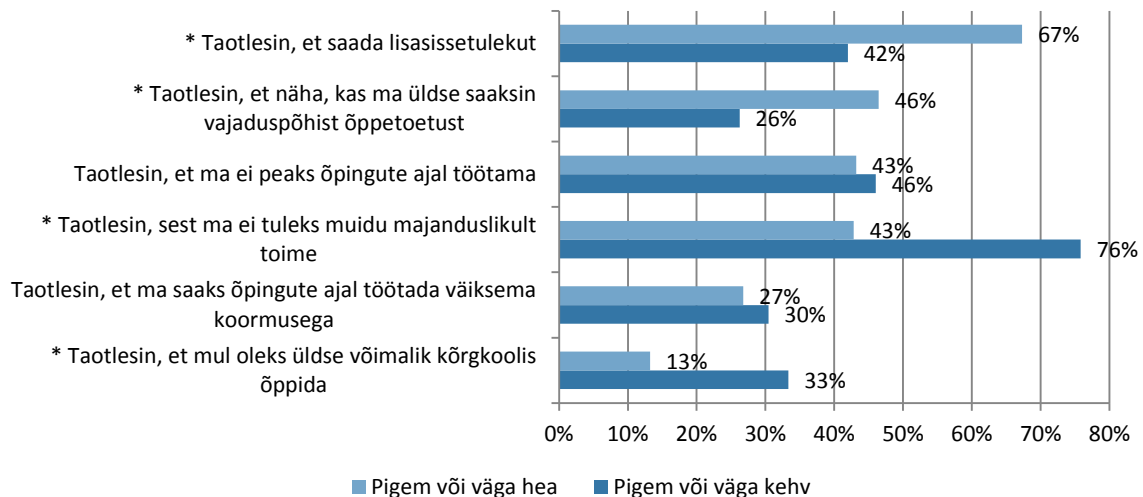
JOONIS 21. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED KÕIGE OLULISEMA SISSETULEKUALLIKA VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed ilmneseid kõikide joonisel esitatud põhjuste lõikes (testitud olulisusnivool 0,05).

Vaadeldes vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise põhjusi selle alusel, missuguseks hindavad üliõpilased oma majanduslikku olukorda (Joonis 22), selgub, et enda sõnul hea majandusliku olukorraga üliõpilased on toetust taotlenud pigem lisasissetuleku teenimiseks ja selleks, et näha, kas õppetoetust saadakse. Seevastu on oma majanduslikku olukorda kehvaks pidavad üliõpilased taotlenud toetust ennekõike selleks, et majanduslikult toime tulla ja üldse kõrgkoolis õppida.

JOONIS 22. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE PÕHJUSED MAJANDUSLIKU OLUKORRA HINNANGU VÕRDLUSES

* Statistiliselt olulised seosed (testitud olulisusnivool 0,05).

Kes taotleavad suurema tõenäosusega vajaduspõhist õppetoetust?

Vaadeldes lähemalt, kes vajaduspõhist õppetoetust taotlenud on ning mis iseloomustab toetust mitte kordagi taotlenud üliõpilaste rühma, selgub, et nad erinevad omavahel olulisel määral (Tabel 3). Selgub, et toetuse taotlemise tõenäosus on statistiliselt olulisel määral seotud kõrgkooli sisseastumisaasta, õppeastme, rahvuse, sissetuleku, majandusliku olukorra hinnangu, peamise sissetulekuallika kui ka perekonnaseisuga. Teisalt ei mängi üliõpilase vanus ja sugu üldse mingit rolli selles, kas vajaduspõhist õppetoetust on taotletud või mitte¹¹.

¹¹ Regressioonist tuli välja jätta üliõpilaste töötamise kogemus ja laste olemasolu, kuna need tekitasid mudelisse liiga tugeva multikollineaarsuse, mis hakkas tulemusi liialt mõjutama.

TABEL 3. VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMIST MÕJUTAVAD VÕIMALIKUD TEGURID (LOGISTILINE REGRESSIOON)

Selgitavad muutujad	Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine
	Exp(B)
Sisseastumisaasta	
2013/2014 (vs. 2014/2015) ***	2,031
Õppeaste	
II õppeaste vs. I õppeaste ***	0,727
Vanus	
25-aastased ja vanemad vs. Kuni 24-aastased	1,382
Rahvus	
Vene rahvusest vs. Eesti rahvusest ***	1,649
Sugu	
Naine vs. mees	1,046
Sissetulek	
300-500€ kuus vs. kuni 300€ kuus ***	0,617
500-700€ kuus vs. kuni 300€ kuus ***	0,298
Üle 700€ kuus vs. kuni 300€ kuus ***	0,099
Hinnang majanduslikule olukorrale	
Väga kehv + pigem kehv vs. väga hea + pigem hea ***	1,731
Sissetulekuallikas	
Vanemad/pere vs. palgatöö ***	0,733
Riiklikud toetused vs. palgatöö ***	4,519
Perekonnaseis	
Mitte abielus vs. abielus ***	1,566

*** $p < 0,05$; McFadden's R^2 : 0,203

Tabeli selgituseks: Logistilise regressiooniga uuriti, millised üliõpilaste taustatunnused võivad avaldada mõju vajaduspõhise õppetoetuse taotlemisele (sõltuvaks muutujaks oli toetuse taotlemine väärtustega 0 ja 1, kus 1 tähistab „On taotlenud“ ja 0 „Ei ole taotlenud“). Tabelis on esitatud võimaluste suhe (Exp(B)), kus ühest suuremad väärtused väljendavad, et võimalus sündmuse toimumiseks (ehk toetuse taotlemiseks) on vaadeldavas grupis suurem kui võrdluseks kasutatud referentsgrupis. Ühest väiksemad väärtused väljendavad vastavalt sündmuse toimumise väiksemat võimalust. Selgitavate muutujate mõju vaadatakse iga muutuja puhul eraldiseisvana ehk tõlgenduste andmisel keskendutakse konkreetse teguri ühikulisele muutusele tingimusel, et teised tegurid jäävad samaks. Näiteks õppeastmete puhul tähistab ühikuline muutus seda, et võrreldakse tudengeid, kelle kõik muud tausttunnused, välja arvatud õppeaste, kus õpitakse, on võrdsed. Näiteks ilmneb antud juhul saadud tulemustest, et II õppeastme puhul on võimalus toetuse taotlemiseks võrreldes I õppeastmega väiksem ($0,727 < 1$), täpsemalt on võimalus 27,3% ($1 - 0,727 = 0,273$) väiksem.

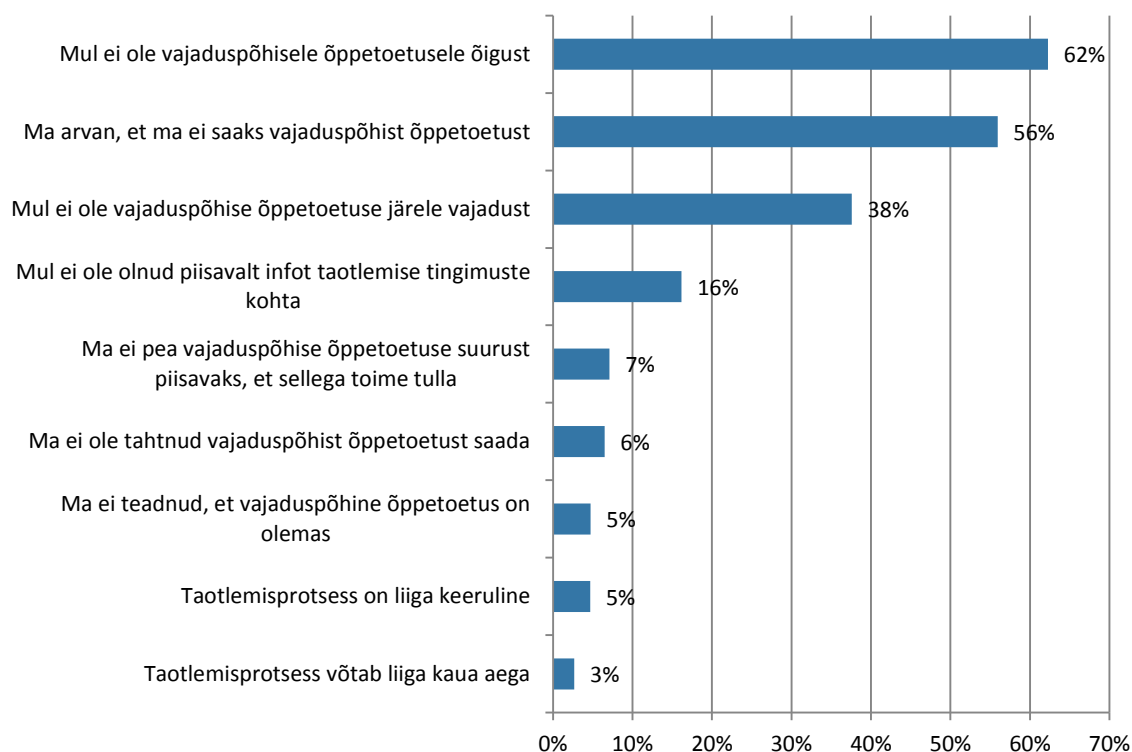
Eelnevast tabelist on näha, et võrreldes 2014/2015. õppeaastal sisseastunutega, on aasta varem õpinguid alustanud üliõpilased kaks korda suurema tõenäosusega vajaduspõhist õppetoetust taotlenud. Samuti on vene rahvusest üliõpilaste oluliselt suurema tõenäosusega vajaduspõhise õppetoetuse taotlejad. Sissetulekutasemete puhul on tulemused ootuspärased – mida suurem on

üliõpilase igakuine sissetulek, seda väiksema tõenäosusega on ta vajaduspõhist õppetoetust taotlenud. Sarnaselt on nendel üliõpilastel, kelle majanduslik olukord on enda hinnangul väga või pigem kehv, pea kaks korda suurem tõenäosus vajaduspõhist õppetoetust taotleda nendega võrreldes, kelle majanduslik olukord enda arvates hea. Sissetulekuallikate alusel on suurim tõenäosus vajaduspõhist õppetoetust taotleda neil, kes peamiselt sõltuvadki riigipoolsest toetusest (õppetoetus ja/või –laen). Palgatööst peamise sissetulekuna sõltuvate üliõpilaste seas on toetuse taotlejate osakaal juba madalam, kuid siiski taotlevad ka nemad vajaduspõhist õppetoetust suurema tõenäosusega, kui need üliõpilased, kelle peamiseks sissetulekuallikaks on pere/vanemate toetus.

Peamised põhjused, miks vajaduspõhist õppetoetust ei taotleta

Joonis 23 annab ülevaate peamistest põhjustest, miks suur osa üliõpilasi ei ole vajaduspõhist õppetoetust enda sõnul taotlenud. Peaaegu kaks kolmandikku (62%) õppetoetust mittetaotlenuid leidis, et neil ei ole sellele toetusele õigust. Lisaks arvas üle poole üliõpilastest (56%), et nad ei saakski õppetoetust. 38% õppetoetust mittetaotlenud üliõpilastest vastas, et neil ei ole toetuse järele vajadust. Oluline on silmas pidada, et 16% nendest, kes pole toetust taotlenud, leiab, et neil pole olnud selle kohta piisavalt infot. Õppeasutuse, õppeastme ja sisseastumisaasta võrdluses ei esinenud üliõpilaste põhjendustest statistiliselt olulisi seoseid.

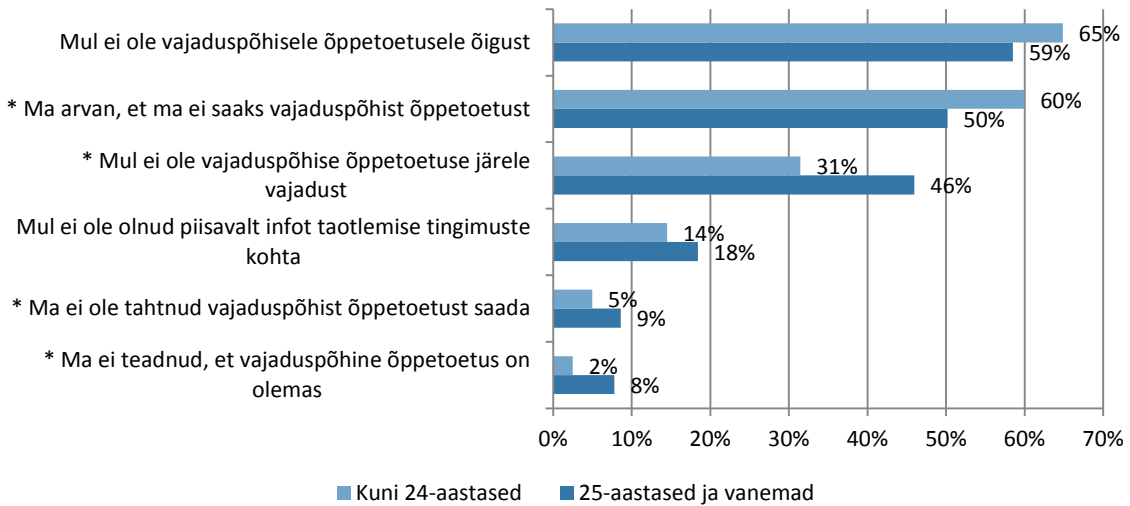
JOONIS 23. PÕHJUSED, MIKS EI OLE VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST TAOTLETUD

Statistiliselt olulisi seoseid ilmneb mittetaotlemise põhjustes üliõpilaste vanuse alusel (Joonis 24). Kui nooremate (kuni 24-aastaste) seas on rohkem neid, kes arvavad, et nad vajaduspõhist õppetoetust ei

saaks, siis 25-aastased ja vanemad üliõpilased leiavad enam, et neil ei ole selle toetuse järele üldse vajadust.

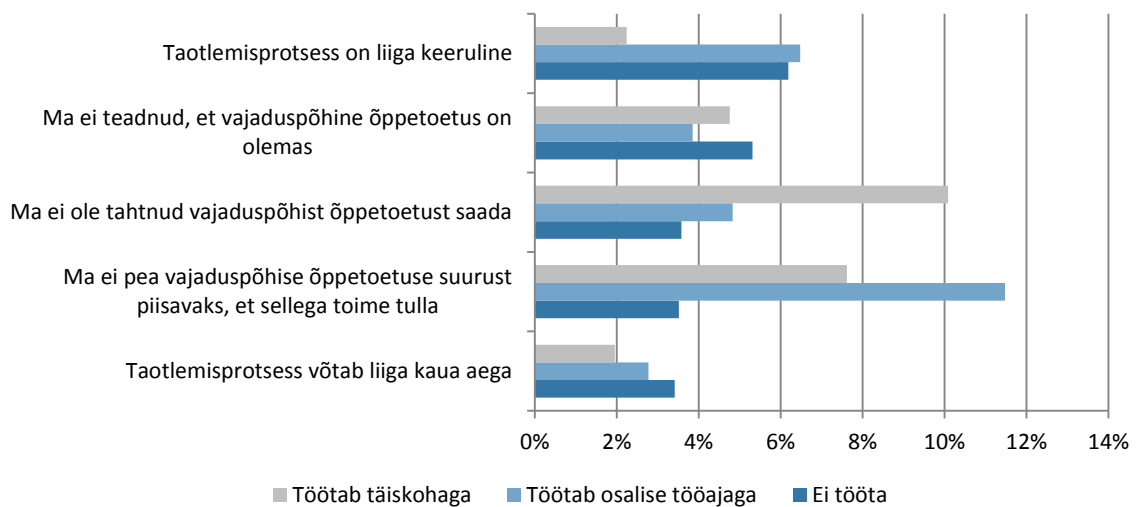
JOONIS 24. PÕHJUSED, MIKS VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST EI OLE TAOTLETUD, VANUSERÜHMITI

* Statistiliselt olulised seosed (testitud olulisusnivool 0,05).

Täiskohaga töötavad üliõpilased ei taotle teistega võrreldes vajaduspõhist õppetoetust ennekõike seetõttu, et nad ei tunneta selle järele vajadust või nad polegi tahtnud seda saada (Joonis 25). Teisalt arvavad just mittetöötavad või ainult osalise koormusega õpingute ajal töötavad üliõpilased pigem seda, et nad ei saakski õppetoetust.

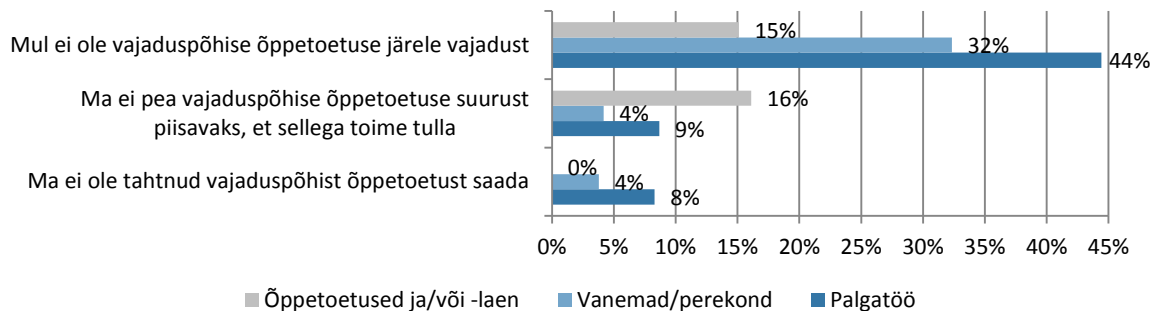
JOONIS 25. PÕHJUSED, MIKS VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST EI TAOTLETA, ÜLIÕPILASTE TÖÖTAMISE VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed ilmnesid kõikide joonisel esitatud põhjuste lõikes (testitud olulisusnivool 0,05).

Üliõpilase peamise sissetulekuallika alusel vajaduspõhise õppetoetuse mittetaotlemise põhjusi vaadeldes (Joonis 26) esinevad statistiliselt olulised seosed kolme põhjuse puhul. Nimelt tunnevad õppetoetuse järele kõige vähem vajadust peamiselt palgatööst sõltuvad üliõpilased. Teisalt on just riigi toetusest (õppelaenust) kui peamisest sissetulekuallikast sõltuvad üliõpilased nimetanud mittetaotlemise olulise põhjusena asjaolu, et õppetoetuse suurus poleks toimetulekuks piisav.

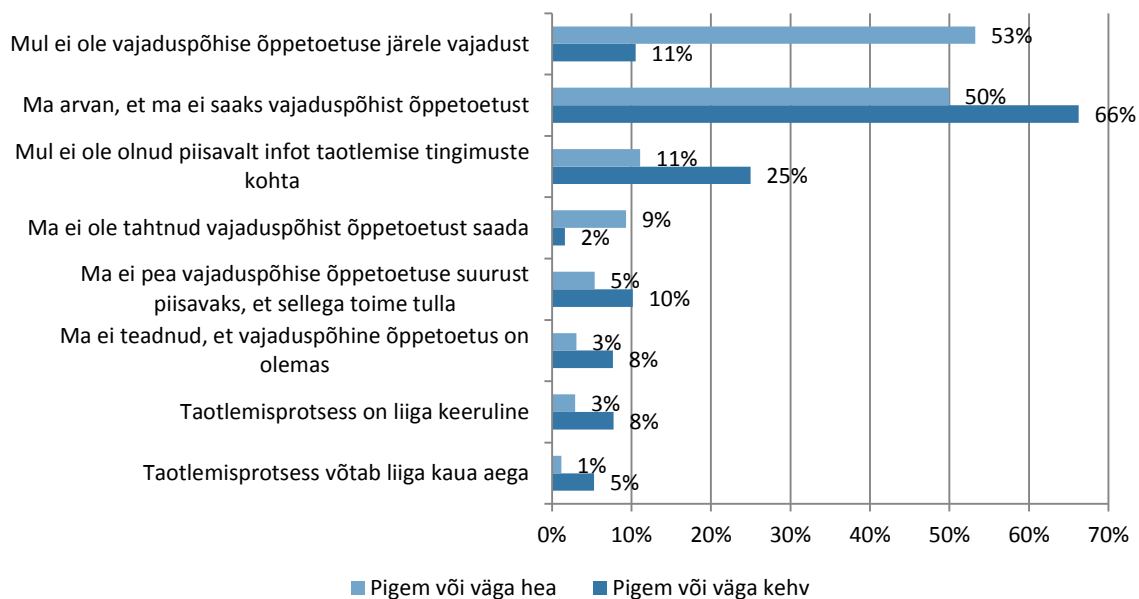
JOONIS 26. PÕHJUSED, MIKS VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST EI TAOTLETA, KÕIGE OLULISEMA SISSETULEKUALLIKA VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed ilmnesid kõikide joonisel esitatud põhjuste lõikes (testitud olulisusnivool 0,05).

Olulisi erinevusi vajaduspõhise õppetoetuse mittetaotlemise põhjendustes on ka selle alusel, missuguseks üliõpilane ise oma majanduslikku olukorda hindab (Joonis 27). Kui hea majandusliku olukorraga õppurid ei taotle toetust põhjusel, et neil puudub selle järele enda hinnangul vajadus ja nad polegi tahtnud toetust saada, siis kehva majandusliku olukorraga üliõpilased jätavad õppetoetuse taotlemata suures osas arvamuse tõttu, et nad ei saaks toetust. Seejuures toovad oma majanduslikku olukorda pigem kehvaks hindavad üliõpilased rohkem esile ka asjaolu, et neil pole olnud toetuse kohta piisavalt infot või nad ei teadnud üldse, et see olemas on. Samuti leidub nende hulgas rohkem üliõpilasi, kes peavad taotlemisprotsessi liiga keeruliseks ja aeganõudvaks ning toetuse suurust toimetulekuks ebapiisavaks.

JOONIS 27. PÕHJUSED, MIKS VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST EI TAOTLETA, MAJANDUSLIKU OLUKORRA HINNANGU VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed ilmnesisid kõikide joonisel esitatud põhjuste lõikes (testitud olulisusnivool 0,05).

Ka fookusrühma intervjuudes oli üks keskne aruteluküsimus see, miks paljud taotlusõiguslikud üliõpilased vajaduspõhist õppetoetust siiski taotlenud pole. Peamiste põhjustena nimetati ühest küljest infopuudust ja sellest tulenevat hinnangut, et õppetoetust poleks niikuinii võimalik saada, ning teisalt ebaõiglasi ja mitteamajanduslikke taotlemistingimusi ja –kriteeriumeid, mis võimaldavad toetust saada üliõpilastel, kes seda tegelikkuses ei pruugi vajada. Sama toodi korduvalt esile ka veebiküsitluse vabades vastustes, kus üliõpilastel anti võimalus lisada oma arvamusi, mida eelnevate küsimustega ei saadud vastata (pikemalt toetuse õigluse hinnangute kohta lk 57).

Veel leidsid intervjuueeritud üliõpilased, et kuigi nende enda hinnangul ei ole vajaduspõhise õppetoetuse taotlemises üldiselt midagi häbiväärset, on nad siiski kokku puutunud üliõpilastega, kelle jaoks toetuse taotlemine on alandav. See puudutas eelkõige üliõpilasi, kes on oma elus pidanud ka varem toimetulekutoetusi taotlema ja kellel võivad olla sellega seotud negatiivsed emotsioonid (näiteks on neid sellepärast koolis kiusatud).

„Sellega seoses mul tuli meelde, et kui bakas oli vana süsteem, siis üritasin ka seda majanduslikku toetus taotleda, aga mul jäi see ka selle taha, et üks hetk oli vaja pabereid taga ajada üle Eesti. Mul hakkas endal ka piinlik, et kas ma tõesti olen nii vaene, et kuidas ma tõestan, et ma olen nii vaene. Kuidagi halb mekk tuli ja nüüd, kus on ainult toimetulekutoetused, siis ilmselt on see halb mekk sisse jäänud. Et jälle hakka seda kadalippu läbima, et ma olen ilgelt vaene.“

Taotlemine võis olla alandav ka juhtudel, kus peale veebikeskkonnas taotluse esitamise tuli üliõpilasel tõestada oma tegelikkuse olukorda teatud põhjustel ka lisadokumentidega (näiteks kui ühel vanemal on kõrge sissetulek, aga tegelikkuses vanemad koos ei ela ja oma lapsi rahaliselt ei toeta).

„Ta ütlebki, et ta peab käima ja näitama kõigile, kui väeti ja hädine ma olen. Kuigi ta ei ole hädine, ta lõpetab cum laude, aga ta peab käima ja justkui kerjama.“

Intervjueeritud üliõpilased leidsid ka, et erialadel (eriti II õppeastmes), kus enamik üliõpilasi on pigem jõukamad (näiteks on suurel osal auto), võib olla toetust taotlema alandav. Arvati, et majanduslikus kitsikuses üliõpilasele võib olla pigem kasulikum õpingute ajal (osalise tööajaga) tööle asuda, sest nii saadav sissetulek on tõenäoliselt suurem kui õppetoetus.

Kokkuvõte

Vajaduspõhist õppetoetust taotlevad esmajoones kuni 24-aastased üliõpilased; I õppeastmel õppijad; need, kes töötavad õpingute ajal osalise tööajaga või ei tööta; need, kelle sissetulek sõltub peamiselt riiklikest toetustest (õppetoetus ja/või -laen); kelle sissetulek on pigem madal (kuid võib ulatuda 700 euroni kuus) ning kes hindavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga kehvaks.

Õppetoetuse taotlemise levinuimad põhjused on majandusliku toimetuleku tagamine, lisasissetuleku saamine ja/või õpingute ajal mittetöötamise soov. Majandusliku toimetuleku nimel taotlevad toetust ennekõike I õppeastme üliõpilased; need üliõpilased, kes ei tööta õpingute ajal; üliõpilased, kelle sissetulek sõltub peamiselt õppetoetusest ja/või -laenust ning need, kes hindavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga kehvaks. Lisasissetuleku nimel taotlevad toetust pigem II õppeastme üliõpilased, täiskohaga töötavad ning pigem või väga heas majanduslikus olukorras õppurid. Selleks et nad ei peaks õpingute ajal töötama, taotlevad vajaduspõhist õppetoetust eelkõige I õppeastme üliõpilased, kuni 24-aastased ja/või need, kes ei tööta.

Vajaduspõhist õppetoetust taotlevad väikesema tõenäosusega üldjuhul II õppeastme üliõpilased; 2014/2015. õppeaastal sisseastunud; peamise sissetulekuallikana vanemate/perekonna toetusest sõltujad; keskmisest suurema kuusissetulekuga üliõpilased ja need, kes hindavad oma majanduslikku olukorda väga või pigem heaks. Siiski on toetust mitte-taotlejate hulgas ka oluline hulk üliõpilasi, kelle sissetulekud on pigem madalad ning kes oma majanduslikku olukorda kehvaks hindavad.

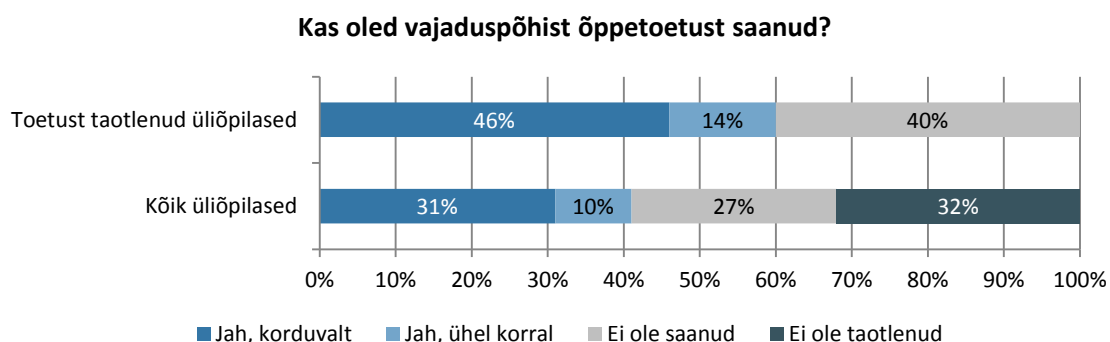
Peamisteks põhjusteks, mis õppetoetust ei taotle, on arvamus, et toetusele pole õigust, seda ei saaks või selle järele pole vajadust. Kui oma õiguse puudumist mainivad esmase põhjusena kõik toetust mittetaotlenud üliõpilased, siis vajadust toetuse järele ei näe pigem 25-aastased ja vanemad üliõpilased, täiskohaga õpingute ajal töötajad ja palgatööst sissetulekuallikana sõltuvad, samuti vanemate ja perekonna toetusest sõltuvad üliõpilased ning need, kes hindavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga heaks.

4.2. Vajaduspõhise õppetoetuse saamine

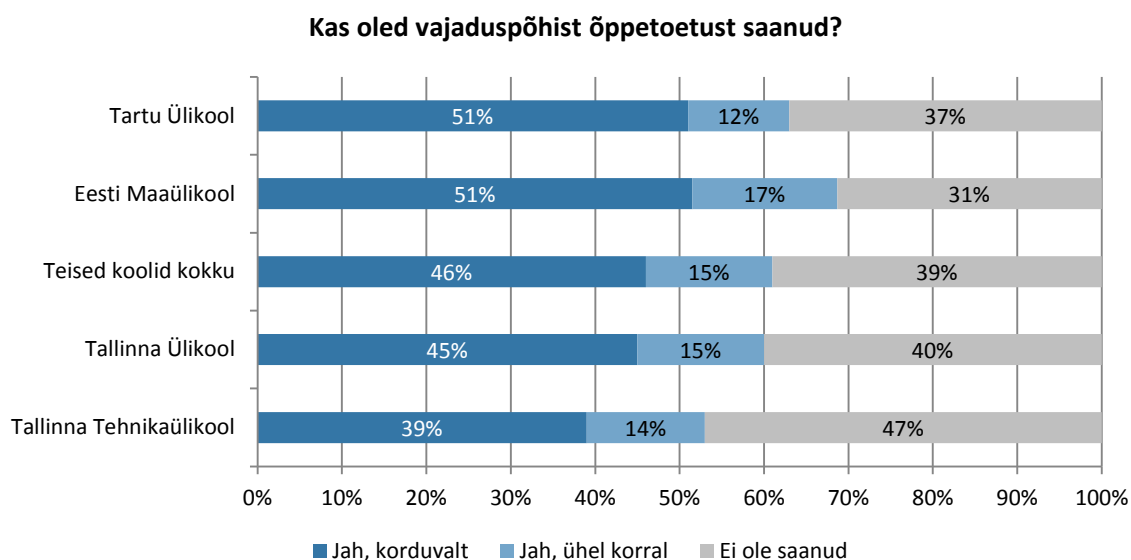
Kõikidest vajaduspõhist õppetoetust taotlenud üliõpilastest on toetust korduvalt saanud (Joonis 28) peaaegu pooled (46%), ühel korral 14% ja 40% ei ole toetust saanud. Kõikidest – nii taotlenud kui ka mittetaotlenud – üliõpilastest kokku on käesoleva küsitluse andmetel korduvalt toetust saanud peaaegu kolmandik ehk 31%, ühel korral 10%, ei ole saanud 27% ning üldse pole taotlenud 32% (sh 5%, kes alustas taotlemist, aga jättis selle pooleli).

JOONIS 28. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE JA AINULT TAOTLUSE ESITANUD ÜLIÕPILASTE SEAS

Õppeasutuste võrdluses (Joonis 29) on toetust taotlenud üliõpilastest seda enim saanud EMÜ (68%) ja vähim TTÜ õppurid (53%). Siiski on kõikides vaadeldavates ülikoolides toetust saanud vähemalt pooled taotlejatest.

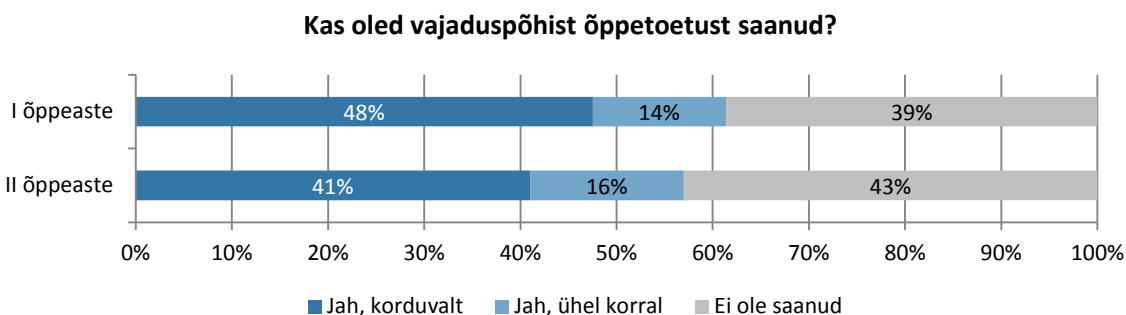
JOONIS 29. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS KÕRGGKOLIDE VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed esinevad vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole saanud“ puhul.

Õppeastmete võrdluses (Joonis 30) on toetust saanud veidi rohkem I õppeastme üliõpilaste hulgas, kuid vahe pole väga suur. Statistiliselt oluline erinevus on see, et I õppeastme õppurite seas on rohkem korduvalt vajaduspõhist õppetoetust saanud üliõpilasi (48% I ja 41% II õppeastmes). Sisseastumisaastate võrdluses statistiliselt olulisi seoseid toetuse saajate seas ei esinenud.

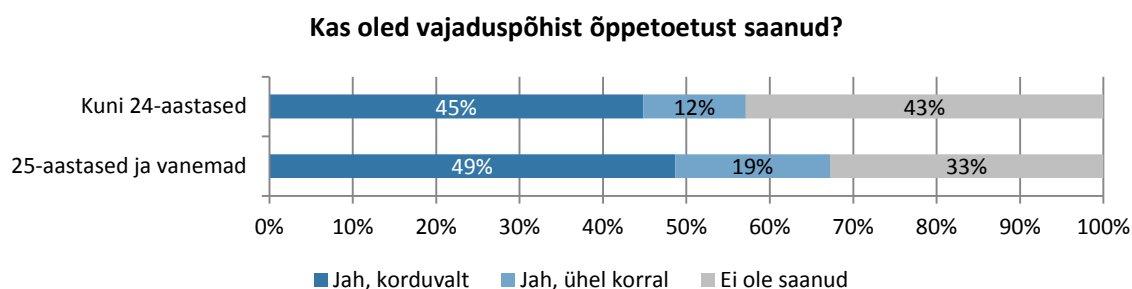
JOONIS 30. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS ÕPPEASTMETE VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Jah, korduvalt“ puhul.

Vanuserühmiti (Joonis 31) on oluline tulemus, et neid, kes on vajaduspõhist õppetoetust taotlenud, aga pole seda saanud, on rohkem kuni 24-aastaste üliõpilaste hulgas (43%). 25-aastased ja vanemad õppurid on ka statistiliselt oluliselt rohkem saanud õppetoetust ühel korral.

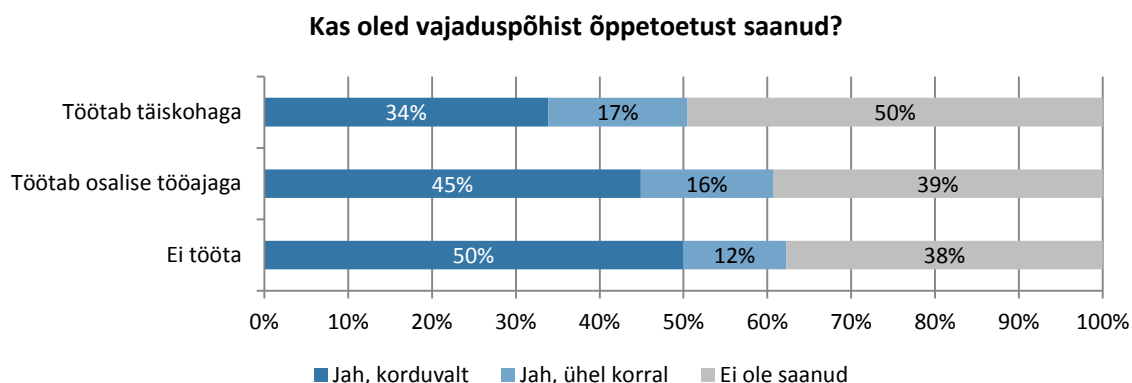
JOONIS 31. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS VANUSERÜHMADE VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed esinevad vastuste „Jah, ühel korral“ ja „Ei ole saanud“ puhul.

Õpingute ajal täiskohaga töötavate üliõpilaste hulgas (Joonis 32) on enim neid, kes on vajaduspõhist õppetoetust taotlenud, aga pole saanud (50%). Huvitav tulemus on, et toetuse saamise tõenäosus ei ole osalise tööajaga ja üldse mitte õpingute ajal tööd tegevate üliõpilast puhul oluliselt erinev.

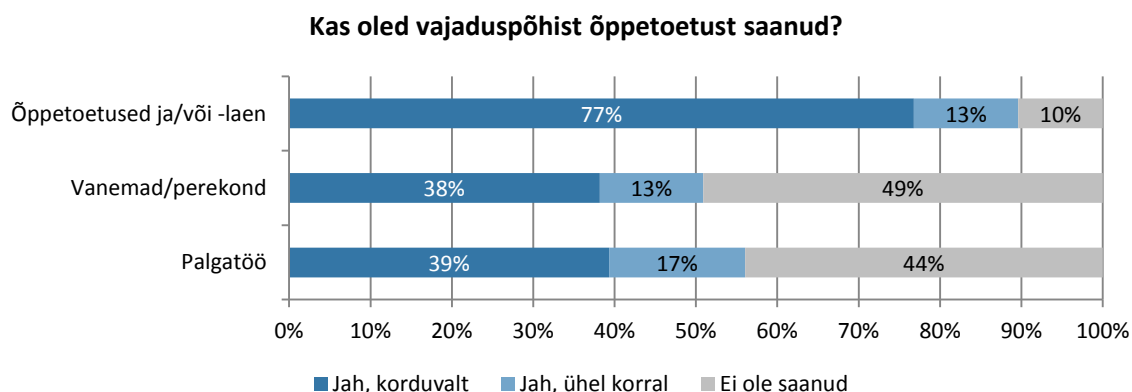
JOONIS 32. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS TÖÖTAMISE VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed esinevad vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole saanud“ puhul.

Kõige tähtsama sissetulekuallika alusel üliõpilasi võrreldes (Joonis 33) on näha, et kõikidest vajaduspõhise õppetoetuse taotlejatest on toetust saanud ennekõike need, kes sõltuvadki oma sissetulekutes rohkem just riiklikest toetustest (õppetoetus ja/või -laen). Peamiselt oma vanemate ja/või pere toetusest või palgatööst sõltuvate üliõpilaste puhul toetuse saamises olulisi erinevusi ei ilmne; mõlemal juhul on vähemalt pooled taotlenutest ka õppetoetust saanud.

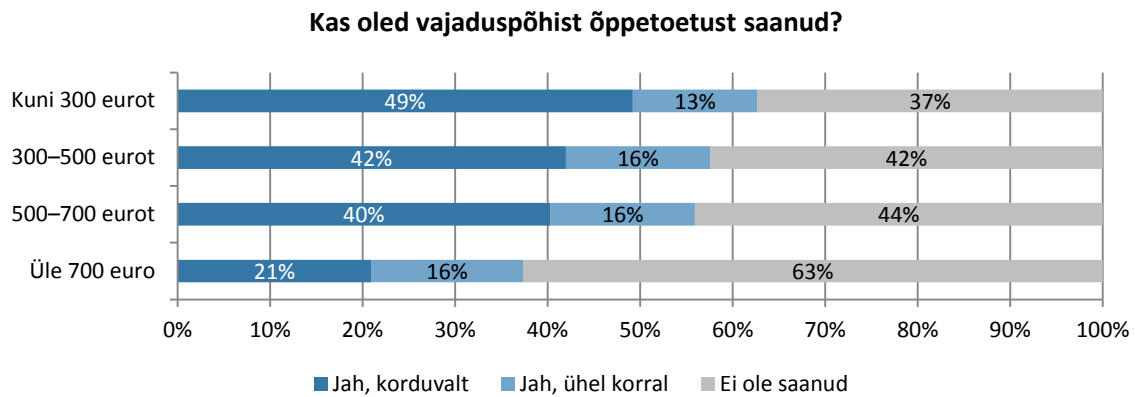
JOONIS 33. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS KÕIGE OLULISEMA SISSETULEKUALLIKA VÕRDLUSES

Statistiliselt olulised seosed esinevad vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole saanud“ puhul.

Vajaduspõhise õppetoetuse saamist üliõpilaste igakuise keskmise sissetuleku alusel analüüsid (Joonis 34) selgub, et toetuse saajate osakaal kahaneb koos nende sissetuleku suurenemisega. Kui kõrvutada alla 300-eurose ja kuni 700-eurose kuusissetulekuga üliõpilasi, ei ole siiski väga olulisi erinevusi toetuse saamises. Märkimisväärne on, et keskmiseks kuusissetulekuks suurema summa kui 700 eurot märkinud üliõpilastest on saanud vajaduspõhise õppetoetust rohkem kui kolmandik (37%). Teisalt peab olema sissetulekute käsitlemisel ettevaatlik. Et üliõpilaste käest küsiti sissetuleku suurust küsitluse hetkel, võib olla, et õppetoetust saadi varem, kui sissetulek polnud veel nii suur (näiteks asuti alles hiljuti tööle).

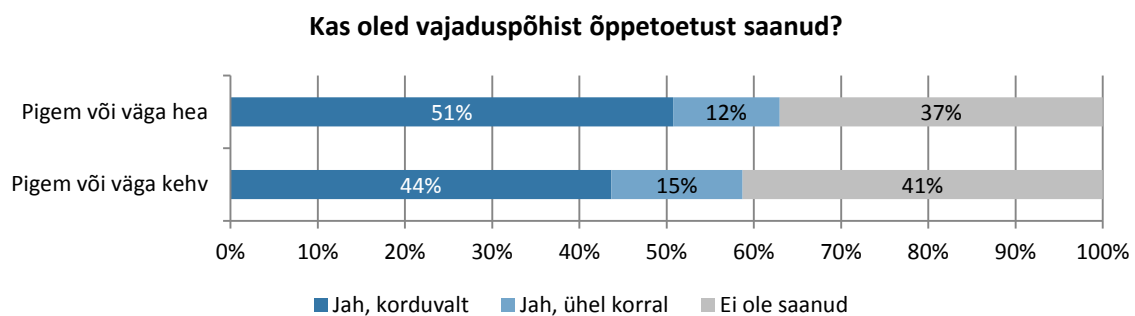
JOONIS 34. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS KESKMISE KUUSISSETULEKU VÕRDLUSES

* Statistiliselt olulised seosed esinevad vastuste „Jah, korduvalt“ ja „Ei ole saanud“ puhul.

Lisaks selgub (Joonis 35), et seni on vajaduspõhist õppetoetust saanud suuremas summas eelkõige need üliõpilased, kes peavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga heaks: kui kõikidest sellise hinnanguga taotlejatest on toetust korduvalt saanud 51%, siis oma olukorda pigem või väga kehvaks pidavatest õppuritest on toetust saanud 44%. Siinkohal tuleb silmas pidada, et tegu on üliõpilaste enda subjektiivse hinnanguga oma majanduslikule olukorrale. Näiteks kuulub üliõpilaste rühma, kelle keskmine kuusissetulek on alla 300 euro, nii neid, kes hindavad oma majanduslikku olukorda heaks, kui ka neid, kes nimetavad seda kehvaks.

JOONIS 35. VAJADUSPÕHIST ÕPPETOETUST SAANUD ÜLIÕPILASTE OSAKAAL KÕIKIDE TAOTLUSE ESITANUTE SEAS MAJANDUSLIKU OLUKORRA HINNANGU VÕRDLUSES

Statistiliselt oluline seos esineb vastuse „Jah, korduvalt“ puhul.

Kokkuvõte

Vajaduspõhist õppetoetust on seni saanud ennekõike I õppeastme üliõpilased; 25-aastased ja vanemad õppurid; need, kes õpingute ajal ei tööta või teevad seda osalise töökoormusega; kelle igakuised sissetulekud jäävad nii alla 300 euro kui ka üle selle (iseги üle 700 euro) ning need, kes hindavad oma majanduslikku olukorda väga või pigem heaks. Kõikidest toetuse taotlejatest eristab neid käesoleva küsitluse alusel peamiselt see, et taotlejaid on rohkem kuni 24-aastaste hulgas, kuid toetuse saajaid rohkem pigem 25-aastaste ja vanemate üliõpilaste seas. Teine huvitav erinevus on asjaolu, et kui õppetoetuse taotlejaid on rohkem nende üliõpilaste hulgas, kes hindavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga kehvaks, siis toetuse saajaid on rohkem hoopis väga või pigem hea majandusliku olukorraga üliõpilaste hulgas. See ei tähenda, et toetus jõuab esmajoones nendeni, kelle tegelik majanduslik olukord on teistega võrreldes parem – andmete võrdlus näitas, et üliõpilaste hinnangud oma majanduslikule olukorrale on väga subjektiivsed. Sarnase kuusissetulekuga (nt kuni 300 eurot) üliõpilaste seas leidub nii neid, kes hindavad oma olukorda heaks, kui ka neid, kes peavad seda kehvaks.

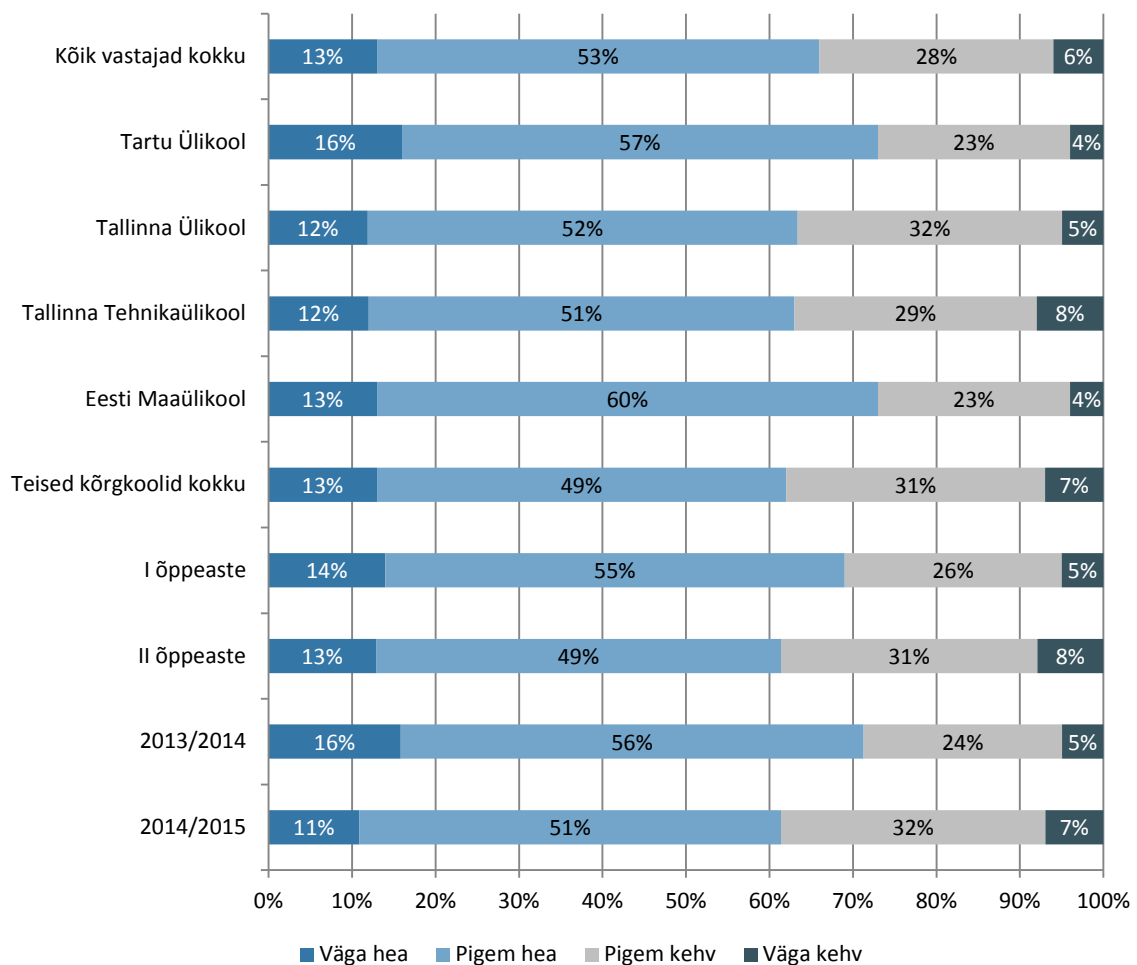
4.3. Teadlikkus ja kasutatud infokanalid

Üliõpilaste teadlikkus vajaduspõhisest õppetoetusest

Joonis 36 annab ülevaate üliõpilaste hinnangust oma teadmiste vajaduspõhise õppetoetuse kohta erinevate lõigete võrdluses. Suurem osa vastajatest hindab oma teadmisi kõrgelt – kõikidest üliõpilastest üle poole (53%) peab neid pigem heaks ja 13% lausa väga heaks. Siiski on kolmandik üliõpilastest (34%) enda hinnangul kehvade teadmistega.

Õppeasutuste võrdluses on TÜ üliõpilaste seas enim neid, kes peavad oma teadmisi vajaduspõhise õppetoetuse kohta väga heaks (16%), ja TTÜ-s enim väga kehvade teadmistega õppureid (8%). Õppeastmete võrdluses hindavad II õppeastme üliõpilased oma teadmisi õppetoetusest veidi kehvemaks: kui I õppeastme üliõpilastest 31% peab oma teadmisi pigem või väga heaks, siis II õppeastme õppuritest 39%. Ka õppima asumise aasta alusel on hinnangutes suuri erinevusi: 2013/2014. õa sisseastunud hindavad oma teadmisi õppetoetusest paremaks (72% väga või pigem heaks), 2014/2015. õa alustanud õppurite puhul on sama näitaja 62%.

JOONIS 36. ÜLIÕPILASTE HINNANG OMA TEADMISTELE VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE KOHTA

Statistiliselt oluline seos esineb vastuste „Pigem hea“, „Pigem kehv“ ja „Väga kehv“ puhul (testitud olulisuseniivool 0.05)

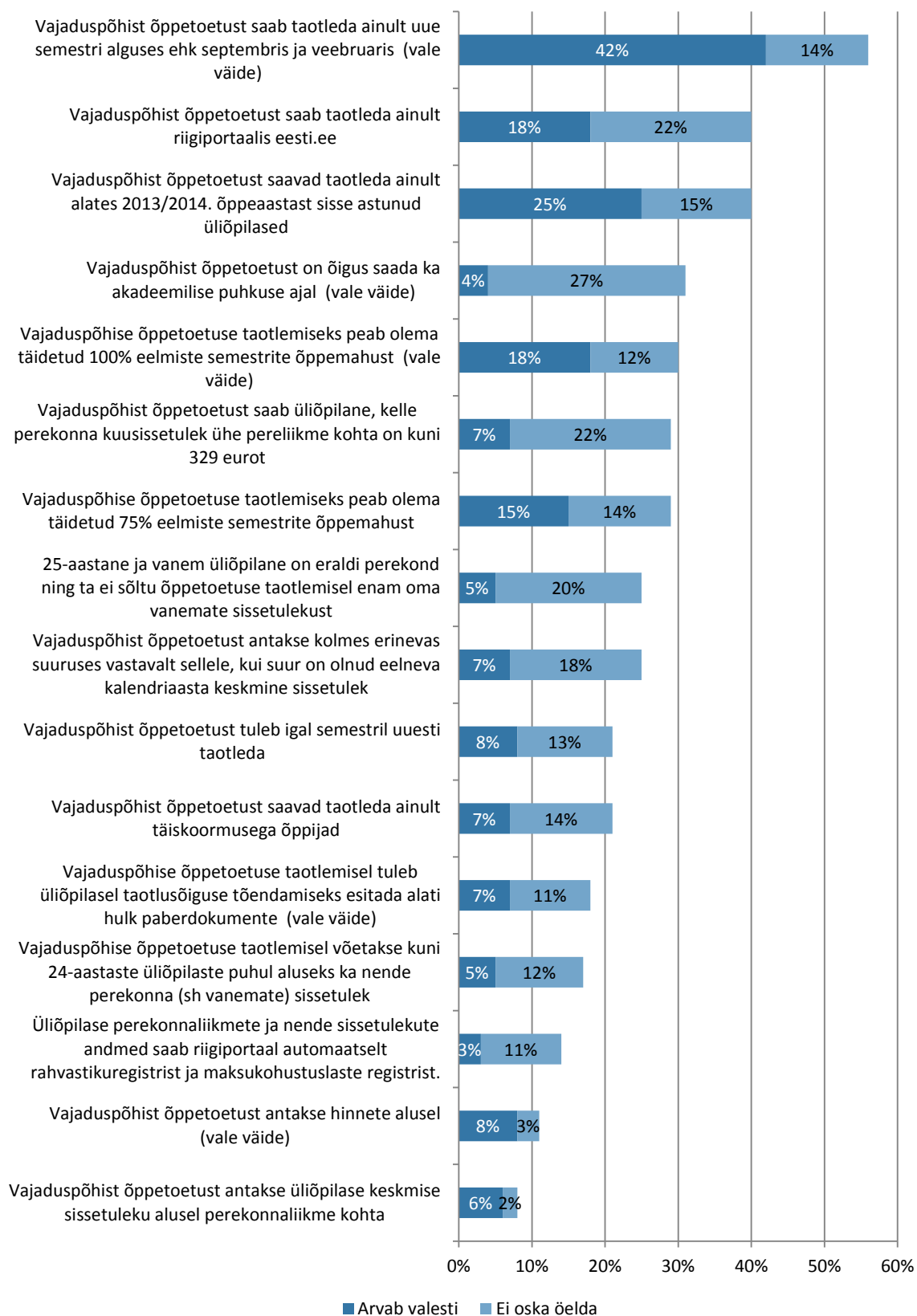
Üliõpilaste küsitluses anti neile ette suur hulk väiteid vajaduspõhise õppetoetuse kohta ning paluti hinnata, kas väide on õige või vale. Joonis 37 annab ülevaate sellest, milliste väidete puhul kõige rohkem valesti arvati või mille puhul ei osatud hinnata selle tõesust.

Nagu Joonis 37 näha, on üliõpilastel on kõige kehvemad teadmised selle kohta, millal vajaduspõhist õppetoetust taotleda saab: veidi alla poole ehk 42% vastanud üliõpilastest arvas, et selleks on võimalus ainult kaks korda aastas, semestri alguses (lisaks ei osanud 14% väidet hinnata). Tegelikult saab toetust taotleda kogu semestri vältel. Et see muudatus oli küsitluse teostamise hetkel (märts 2015) õppetoetuse süsteemis alles küllalt värske (jõustus 1.jaanuaril 2015), on mõistetav, et sellest vähem teatakse, kuid muudatusest tuleks üliõpilasi kindlasti paremini teavitada.

Teine tingimus, mida kehvasti teatakse, on see, millisel õppeaastal õppima asunud üliõpilased õppetoetust taotleda saavad. Veerand vastanutest pidas väidet „Vajaduspõhist õppetoetust saavad taotleda ainult alates 2013/2014. õppeaastast sisse astunud üliõpilased“ valeks ja 15% ei osanud selle tõesust hinnata. Samamoodi on puudulikud teadmised selle kohta, et õppetoetust saab taotleda riigiportaalis eesti.ee: 18% pidas seda väidet valeks ja 22% ei osanud sellele vastata. Segadus on üliõpilaste seas ka küsimuses, kui suur õppekoormuse nõue tuleb täita, et õppetoetust saada: 18% vastanutest arvas, et kehtib 100% nõue, ja 15% arvas, et 75% nõue on vale väide (mis tegelikult on õige ehk hetkel kehtib siis 75% õppekoormuse nõue).

Mitme väite puhul oli suur hulk üliõpilasi, kes ei osanud nende tõesust hinnata. Näiteks 27% vastanutest ei oska öelda, kas akadeemilise puhkuse ajal saab vajaduspõhist õppetoetust taotleda. 22% ei oska arvata, kui suur võib olla kuusissetulek pereliikme kohta, et õppetoetust oleks võimalik saada. Viiendik ehk 20% vastanutest ei oska öelda, kas alates 25. eluaastast vaadeldakse üliõpilast vajaduspõhise õppetoetuse taotlemisel iseseisva perekonnana või mitte.

JOONIS 37. ÜLIÕPILASTE VÄÄRTEADMISED VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSEGA SEOTUD TINGIMUSTE JA PROTSESSI KOHTA (KÕIK ÜLIÕPILASED KOKKU)

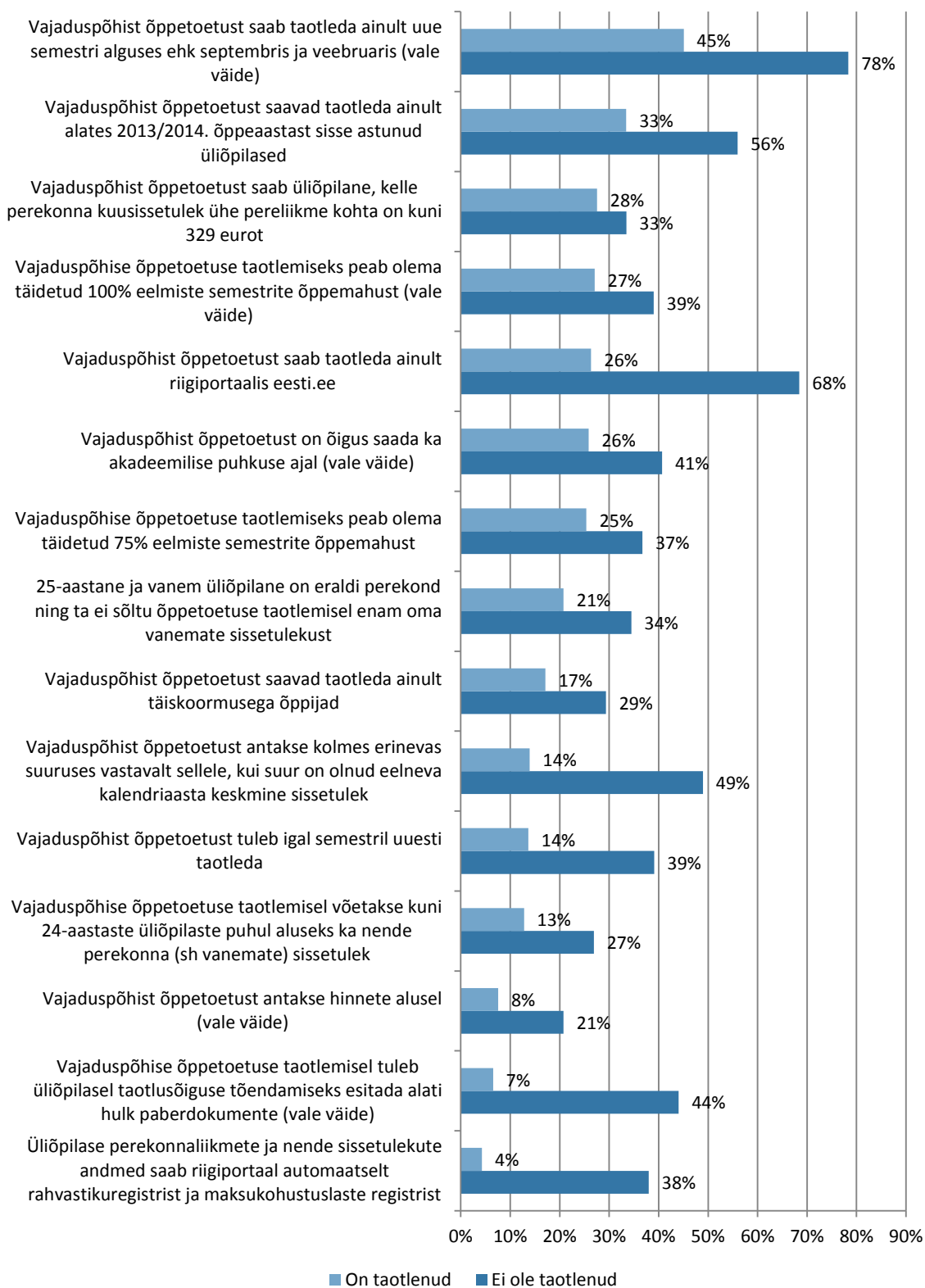

Üliõpilaste teadmised vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimustest ja protsessist olenevad suurel määral sellest, kas neil on toetuse taotlemise kogemus. Joonis 38 annab ülevaate üliõpilastele esitatud väidetest selle alusel, mille puhul kas vastati valesti või ei osatud üldse vastata (kaks varianti on kokku liidetud) vajaduspõhist õppetoetust taotlenud ja mittetaotlenud üliõpilaste võrdluses.

Sellest nähtub, et kõikide esitatud väidete puhul on õppetoetust mittetaotlenute teadmised märksa kehvemad. Nendel, kes pole toetust taotlenud, on kõige halvemad teadmised sellest, millal toetust taotleda saab (78% teab valesti või ei oska öelda), et toetust taotletakse eesti.ee riigiportaalist (68% teab valesti või ei oska öelda) ja et toetust saavad taotleda ainult alates 2013/2014. õppeaastast sisseastunud (56% teab valesti või ei oska öelda). Samuti ei tea 44% neist, et vajaduspõhise õppetoetuse taotlemiseks ei ole üliõpilasel endal vaja suurt hulka paberdokumente esitada. Viiendik neist ei pea valeks väidet, et seda õppetoetust antakse hinnete alusel.

Teisalt on märkimisväärne, et ka õppetoetust taotlenud üliõpilaste seas on palju neid, kes pole taotlemise tingimustest ja protsessist täpsemalt teadlikult. Näiteks ligikaudu pooled neist (45%) ei tea, et toetust saab taotleda jooksvalt kogu semestri vältel, ja kolmandik (33%) ei tea, et toetust saavad taotleda ainult alates 2013/2014. õppeaastast õppima asunud üliõpilased. Esimene vastus on küll ilmselt selgitatav muu hulgas sellega, et muudatus, mille kohaselt toetust saab taotleda ka keset semestrit, on hiljutine – enne muudatust toetust taotlenud ei pruugi seda teada.

JOONIS 38. ÜLIÕPILASTE VÄÄRTEADMISED VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSEGA SEOTUD TINGIMUSTE JA PROTSESSI KOHTA (ÜLIÕPILASED, KES ON ÕPPETOETUST TAOTLENUD, JA KES EI OLE SEDA TEINUD)

Statistiliselt olulised seosed ilmnevad kõikide joonisel esitatud väidete puhul.

Ka fookusrühma intervjuudest ning ankeetküsitluse vabadest vastustest kumas ühe põhiteemana läbi vähene teadlikkus vajaduspõhisest õppetoetusest. Näiteks arvasid paljud üliõpilased, et seda saavad taotleda ainult kuni 24-aastased üliõpilased. Samuti ei olda alati teadlikud sellest, et taotluse saab esitada internetis ilma selleks ise otseselt paberdokumente esitamata (levinud on eelarvamus, et tuleb ise pabereid eri asutustest küsima käia ja need taotlusega koos esitada – seda peetakse väga ajakulukaks).

” *Info selle kohta, et seda lihtne kontrollida, kas sa saad või ei võiks olla selgemalt kooli poolt edastatud. Esimesel semestril ei taotlenud, kuna sain aru, et selleks peaks peres elama kaks tudengit ja hunnik lapsi. Jäi mulje, et vaja täita palju pabereid ja see keeruline. Lihtsusest võiks rohkem rääkida ja seda, et proovida tasub kõigil.*

Kolmanda olulise teemana kerkis intervjuudes üles üliõpilastes valitsev segadus selle kohta, mis on leibkond ning kuidas seda õppetoetuse taotlemisel ja määramisel täpselt arvesse võetakse.

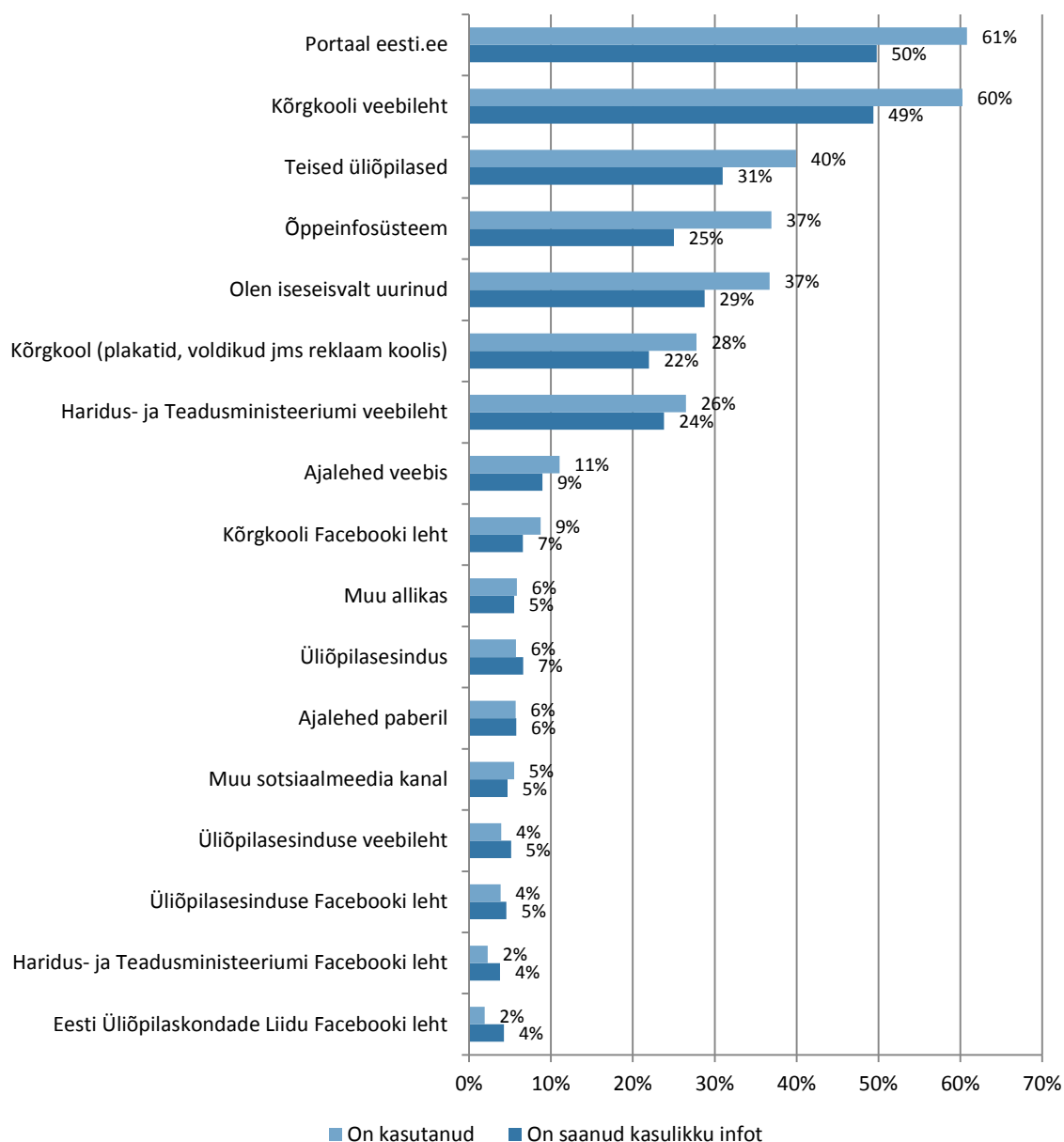
” *Oluline asi, mida enamustes õppetoetusest kirjutavates kohtades infot ei ole olnud, on see, et õppetoetuse aluseks võetakse õppeaastale eelneva aasta sissetulekud. Selle kohta leidsin infot ainult seadusest!*

” *Kahju, et ei selgitata piisavalt, kuidas ja milliseid andmed on võetud sisendiks, et arvutada sissetulek ühe pereliikme kohta, mis määrab selle, kas tudeng saab vajaduspõhise toetuse või mitte.*

Peamiselt kasutatavad infoallikad vajaduspõhise õppetoetuse kohta ja hinnang nende kasulikkusele

Küsitluses paluti üliõpilastel ära märkida, missuguseid kanaleid nad vajaduspõhise õppetoetuse kohta info saamiseks on kasutanud ja kuidas nad hindavad nende kasulikkust oma teadmiste suurendamisel. Kõikide üliõpilaste vastustest selgub (Joonis 39), et kõige rohkem kasutati info saamiseks riigiportaali eesti.ee ja oma kõrgkooli veebilehte – vastavalt 61% ja 60% üliõpilastest. Veel on levinud infoallikateks teised üliõpilased, õppeinfosüsteem, kõrgkool (plakatid, voldikud, reklaam jm koolis) ning Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehekülj. Suur osa üliõpilastest on ka mujalt iseseisvalt infot otsinud. Teisi joonisel loetletud infokanaleid on kasutanud alla 10% üliõpilastest.

JOONIS 39. ÜLIÕPILASTE KASUTATUD ALLIKAD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE KOHTA INFO SAAMISEL JA KÕIKIDE ÜLIÕPILASTE HINNANG ALLIKATE KASULIKKUSELE

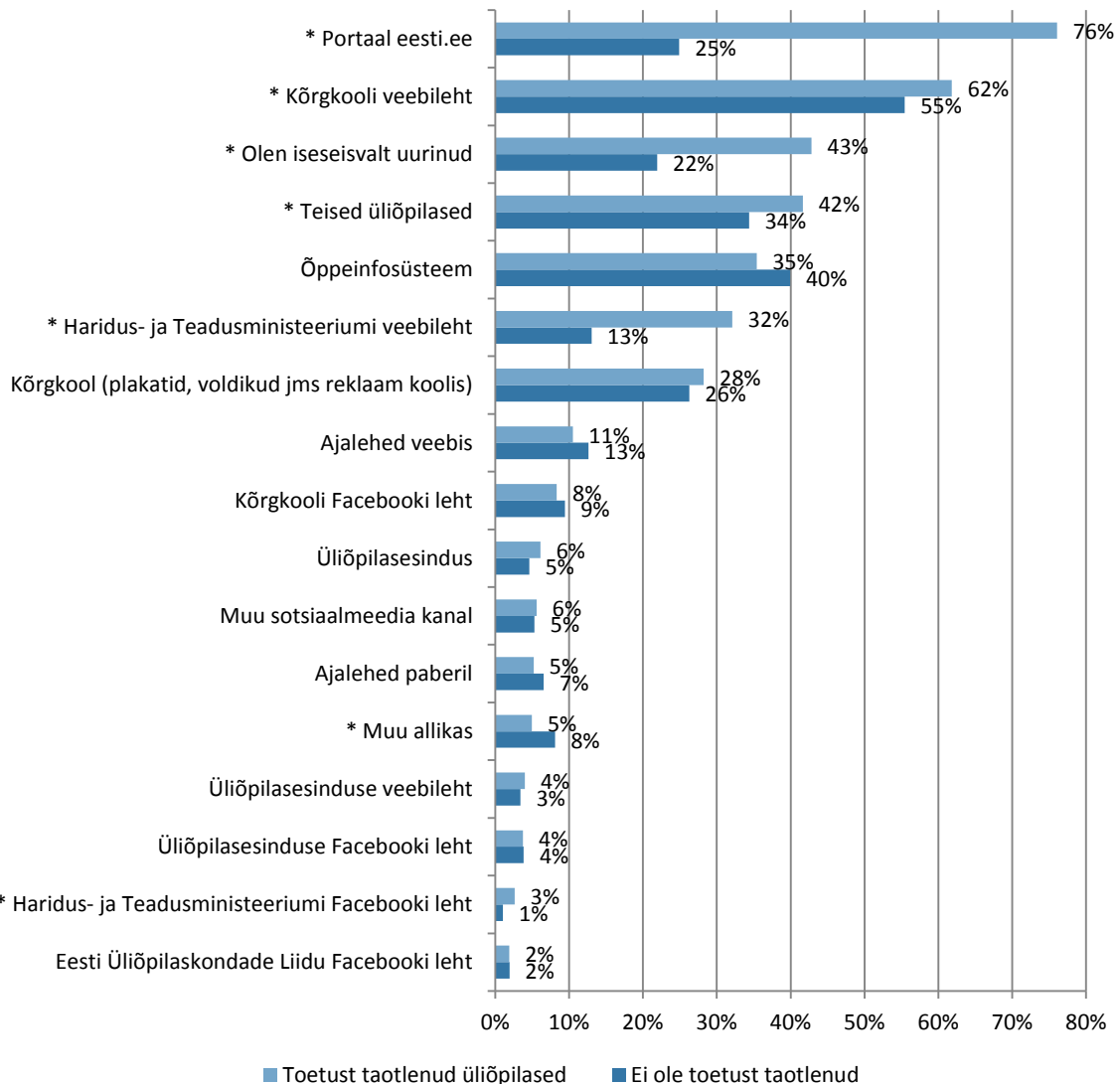
Statistiliselt oluline seos esineb kõikide infokanalite, välja arvatud „Ajalehed paberil“ ja „Muu allikas“ puhul (testitud olulisuseniivool 0.05)

Eelnevalt jooniselt (Joonis 39) on näha ka üliõpilaste hinnangud oma infoallikate kasulikkusele. Need jagunevad sarnaselt allikate kasutamise aktiivsusega – kõrgeimalt on hinnatud riigiportaali ja kõrgkooli veebilehte. Samas on kõikide peamiselt kasutatud infoallikate puhul neid kasutanud üliõpilaste osakaal suurem kui neid allikaid kasulikuks hinnanud üliõpilaste osakaal. See tähendab, et on hulk üliõpilasi, kes on küll vastavat infokanalit kasutanud, kuid ei pea sealt saanud infot kasulikuks. Kõrvutades teatud infoallikat kasutanud üliõpilaste osakaalu seda kasulikuks pidanud üliõpilaste osakaaluga, on erinevused suuremad õppeinfosüsteemi (12%), riigiportaali (11%) ja kõrgkooli veebilehe (11%) puhul – kuigi neid kasutatakse aktiivselt, on neis ilmselt arenguruumi üliõpilaste jaoks

kasulikuma info edastamisel. Teisalt hindavad näiteks Haridus- ja Teadusministeeriumi leheküljelt saadud infot kasulikuks peaaegu kõik seda infoallikana kasutanud üliõpilased.

Erinevate infoallikate kasutamise puhul on tähtis asjaolu, mil määral erinevad vajaduspõhist õppetoetust taotlenud üliõpilaste kasutatud põhilised infoallikad nendest, mida on kasutanud toetust mittetaotlenud õppurid. Järgnevalt jooniselt (Joonis 40) on näha, et üks peamine erinevus on riigiportaali eesti.ee kasutamine – kui toetust taotlenutest on seda kasutanud peaaegu kolmveerand vastanutest, siis mittetaotlenutest vaid veerand. Samuti selgub, et õppetoetust taotlenud üliõpilased on teistega võrreldes märkimisväärselt sagedamini otsinud toetustega seonduvat infot ka iseseisvalt ning samuti tunduvalt rohkem kasutanud info saamiseks ministeeriumi veebilehekülge.

JOONIS 40. ÜLIÕPILASTE KASUTATUD ALLIKAD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE KOHTA INFO SAAMISEL ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUSE VÕRDLUSES

* Esinevad statistiliselt olulised seosed (testitud olulisusenivool 0,05).

Fookusrühma intervjuudest selgus, et üliõpilastel on küllalt erinevad kogemused sellega, kas ja kui palju on neile kõrgkoolis õpingute vältel midagi vajaduspõhisest õppetoetusest räägitud. Mõni teab selle tingimustest ja kriteeriumitest väga täpselt, sest talle on tutvustatud õppetoetuse süsteemi kohe õpingute alguses üksikasjalikult. Sellised üliõpilased on õppetoetusest teavitamisega rahul ja leiavad, et infot saab erinevatest kanalitest piisavalt. Teistele seevastu pole kõrgkoolis eraldi keegi midagi õppetoetusest rääkinud, pigem on nad kas ise selle kohta uurinud või teavad niipalju, kui on kaasõppuritelt kuulnud. Seejuures mainiti näiteks tõsiasja, et mõnel erialal räägitakse kõrgkoolis rohkem hoopis teistest toetusliikidest (näiteks IT-erialadel mitmesugustest stipendiumitest).

Kokkuvõte

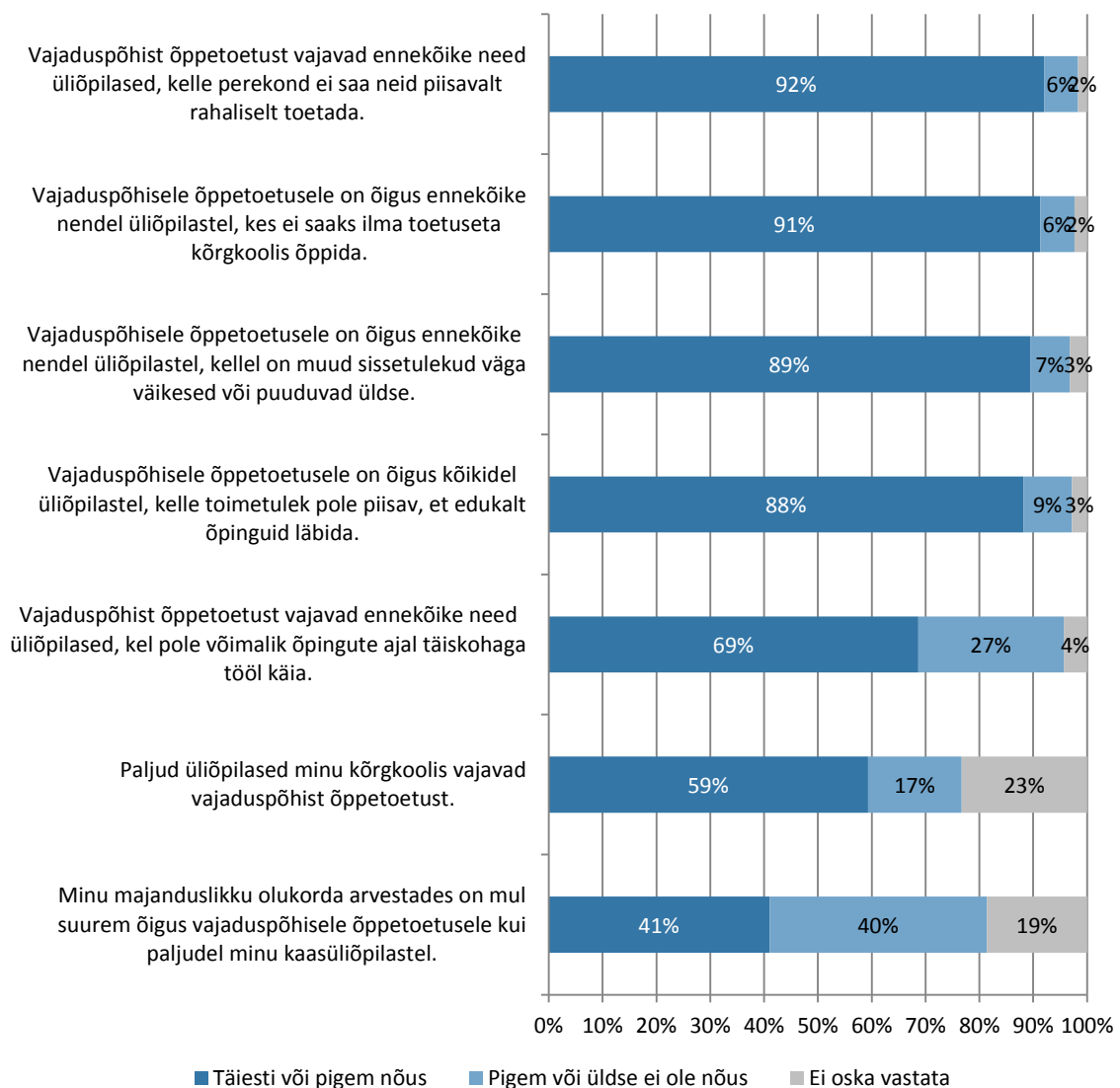
Kuigi suurem osa üliõpilastest hindab oma teadmisi vajaduspõhise õppetoetuse kohta pigem või väga heaks, on kolmandikul neist enda hinnangul kehvad teadmised – seda ennekõike II õppeastme ja 2014/2015. õppeaastal sisse astunud üliõpilastel. Seejuures näitas veebiküsitlus, et väga palju on ka selliseid üliõpilasi, kes ei oska paljudele toetusega seotud küsimustele vastata. Kõige kehvemini teadsid küsitluses osalenud üliõpilased seda, millal (semestri vältel), kus (ainult eesti.ee veebilehel) ja kes (alates 2013/2014. õa sisseastunud) saab vajaduspõhist õppetoetust taotleda ning mille alusel taotlusõigust hinnatakse (eelmise kalendriaasta sissetulekud). Seejuures ei ole kehvemad teadmised iseloomulikud ainult neile, kes seda õppetoetust taotlenud pole – ka toetuse saajate hulgas leidis palju neid, kes kõiki taotlemistingimusi hästi ei teadnud.

Peamiste kanalitena kasutavad üliõpilased vajaduspõhise õppetoetuse kohta info saamiseks eesti.ee portaali, kõrgkooli veebilehekülge, kaasõppureid, õppeinfosüsteemi, kõrgkooli ning Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) veebilehekülge. Paljud on toetuse kohta ka iseseisvalt infot otsinud. Kui toetuse taotlejad ja mittetaotlejad on kasutanud info saamiseks ühtmoodi õppeinfosüsteemi ja kõrgkooli, siis toetust taotlenud üliõpilased on märkimisväärselt rohkem kasutanud portaali eesti.ee, HTM-i veebilehte ja iseseisvat uurimist. Enamiku siin loetletud infoallikate puhul ei pea kõik nende kasutajad neid info saamisel kasulikuks; kõige kõrgemalt hinnatakse HTM-i veebilehelt saadud infot.

4.4. Üliõpilaste vajadused ja vajaduspõhise õppetoetuse eesmärgid

Küsitluses paluti üliõpilastel anda hinnanguid sellele, kes üldse vajavad vajaduspõhist õppetoetust ning kuidas tunnetatakse enda ja oma kaasõppurite vajadusi ja õigust selle järele. Enamiku pakutud väidetega oli suur osa vastanud üliõpilastest täiesti või pigem nõus (Joonis 41). Leitakse, et see toetus peaks olema mõeldud neile, kelle perekond ei saa neid piisavalt rahaliselt toetada, kes ei saaks ilma toetuseta kõrgkoolis õppida, kelle muud sissetulekud on väga väikesed või kellel need üldse puuduvad ning kelle toimetulek pole piisav, et edukalt õpingud läbida. Märksa harvem nõustutakse sellega, et õppetoetust vajavad ennekõike üliõpilased, kel pole võimalik õpingute ajal täiskohaga tööl käia (ei nõustu 27% vastanutest). Üle poole üliõpilastest (59%) leiab aga, et nende kõrgkoolis on palju selliseid üliõpilasi, kes vajaduspõhist õppetoetust vajavad. Märkimisväärne osa vastanutest (41%) tunneb ka, et neil on oma majanduslikku olukorda arvestades suurem õigus õppetoetusele kui paljudel nende kaasõppuritel.

JOONIS 41. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD OMA VAJADUSTELE JA ÕIGUSTELE VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISEL

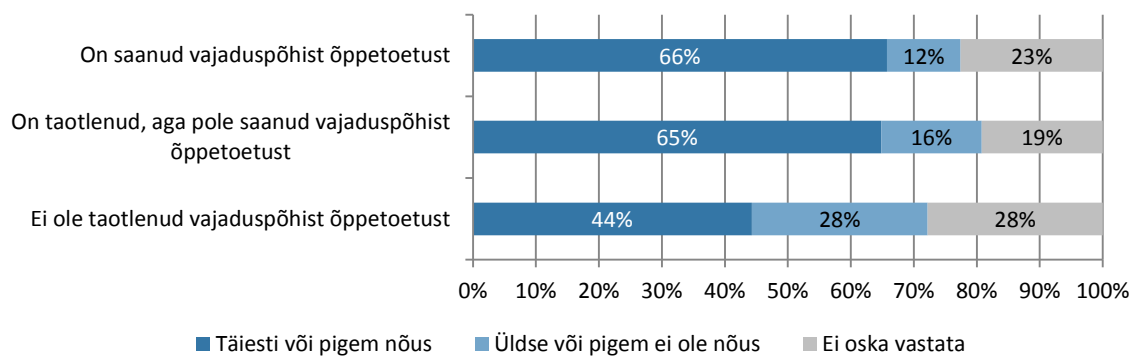

Kui esimeste väidete puhul olid üliõpilaste vastused vastaja taustast sõltumata küllaltki sarnased, siis just kahe viimase väite juures (kaasüliõpilaste ja iseenda vajaduse tunnetamine vajaduspõhise õppetoetuse järele) on erinevusi olenevalt sellest, kas õppetoetust on taotletud ja saadud, kui suur on sissetulek ja missuguseks hinnatakse oma majanduslikku olukorda.

Kaasüliõpilaste vajadust vajaduspõhise õppetoetuse järele tunnetavad eelkõige need, kes on ise seda taotlenud (Joonis 42). Üliõpilased, kes toetust taotlenud ei ole, leiavad tunduvalt harvem, et nende kõrgkoolikaaslased vajaksid seda õppetoetust. Samamoodi tunnetavad oma kaasüliõpilaste vajadust toetuse järele rohkem need, kes ei tööta või töötavad osalise tööajaga, kes hindavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga kehvaks, kelle sissetulek on madalam ja/või need, kes sõltuvad oma sissetulekus ennekõike riiklikest toetustest (õppetoetus ja/või -laen).

JOONIS 42. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD KAASÕPPURITE VAJADUSTELE JA ÕIGUSTELE VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISEL, TOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUSE VÕRDLUSES

Paljud üliõpilased minu kõrgkoolis vajavad vajaduspõhist õppetoetust

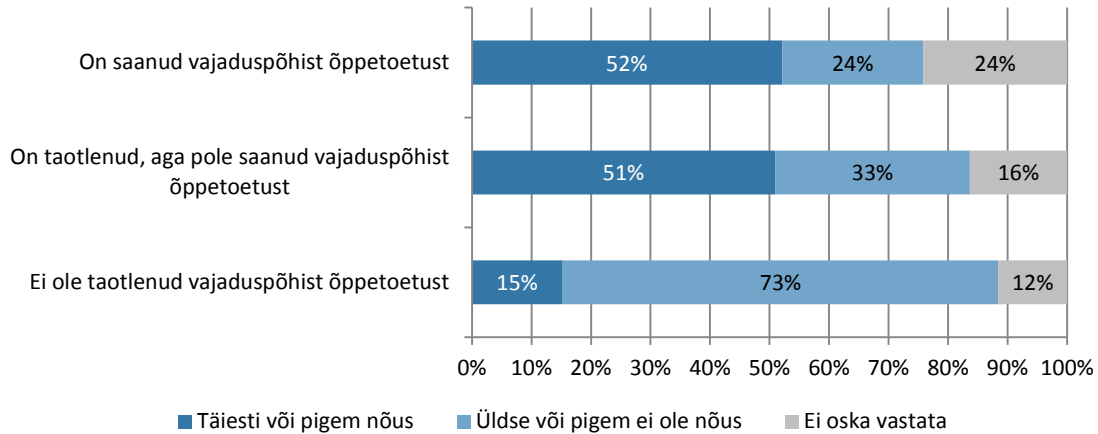
Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Iseenda suuremat õigust vajaduspõhisele õppetoetusele paljude kaasüliõpilastega võrreldes tunnetavad samuti esmajoones need, kes on toetust taotlenud ja saanud (Joonis 43). On märkimisväärne, et ligi veerand seda toetust saanud õppureist tegelikkuses ei arva, et neil on sellele suurem õigus kui teistel. Samal ajal tunnetavad pooled neist, kes on küll õppetoetust taotlenud, kuid pole seda saanud, et neil on toetusele siiski suurem õigus. Huvitav on asjaolu, et nendegi hulgas, kes vajaduspõhist õppetoetust taotlenud ei ole, leidub 15% üliõpilasi, kes tunnetavad oma suuremat õigust sellele toetusele võrreldes paljude kaasüliõpilastega.

JOONIS 43. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD ENDA VAJADUSTELE JA ÕIGUSTELE VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISEL, TOETUSE TAOTLEMISE KOEEMUSE VÕRDLUSES

Minu majanduslikku olukorda arvestades on mul suurem õigus vajaduspõhisele õppetoetusele kui paljudel minu kaasüliõpilastel

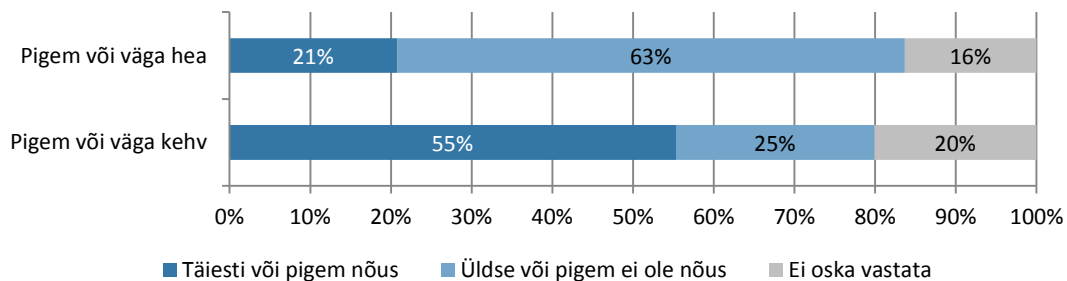

Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Kuna vaadeldava väite puhul paluti üliõpilastel anda hinnang oma õigusele saada toetust oma majandusliku olukorra tõttu, on siinkohal kasulik vaadata, missuguseks hindavad needsamad üliõpilased oma majanduslikku olukorda (Joonis 44). Selgub, et viiendik üliõpilastest, kes nimetavad oma majanduslikku olukorda pigem heaks või väga heaks, tunnetavad ka suuremat õigust õppetoetusele paljude oma koolikaaslastega võrreldes. Teisalt ei ole veerand neist, kelle majanduslik olukord on enda hinnangul pigem või väga kehv, nõus väitega oma suurema õiguse kohta.

JOONIS 44. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD ENDA VAJADUSTELE JA ÕIGUSTELE VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISEL, MAJANDUSLIKU OLUKORRA HINNANGU VÕRDLUSES

Minu majanduslikku olukorda arvestades on mul suurem õigus vajaduspõhisele õppetoetusele kui paljudel minu kaasüliõpilastel

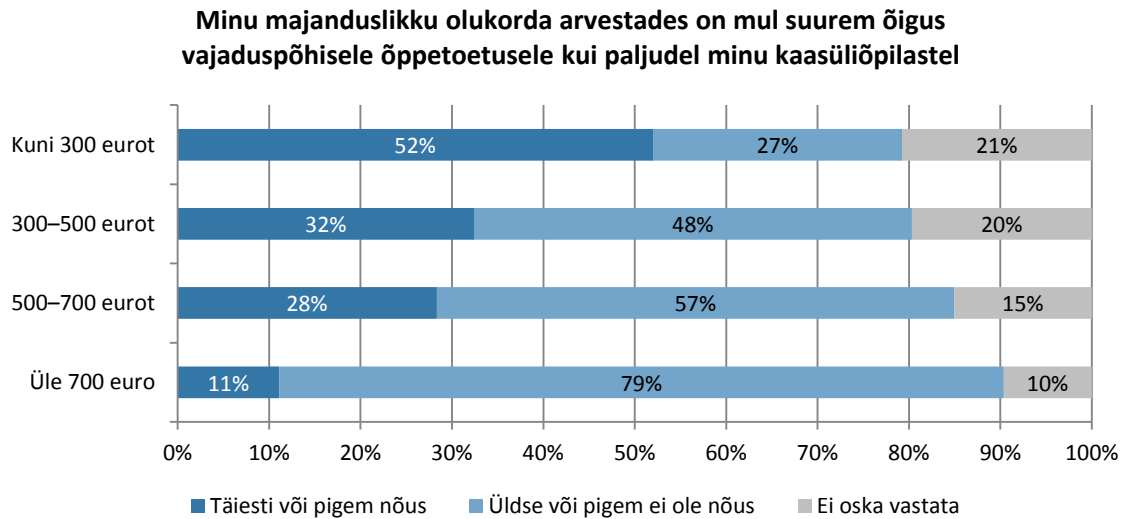

Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Üldiselt selgub, et mida kõrgem on keskmine sissetulek, seda vähem tunnetatakse oma õigust vajaduspõhisele õppetoetusele paljude kaasüliõpilastega võrreldes (Joonis 45). On üllatav, et madala (kuni 300 eurot kuus) sissetulekuga õppurite hulgas on üle veerandi neid, kes pole nimetatud väitega

pigem või üldse nõus. Teisalt leidub ka kõrge sissetulekuga (üle 700 euro kuus) üliõpilaste hulgas neid, kes tunnetavad endal olevat toetusele suurem õigus.

JOONIS 45. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD ENDA VAJADUSTELE JA ÕIGUSTELE VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISEL, KESKMISE KUUSISSETULEKU VÕRDLUSES

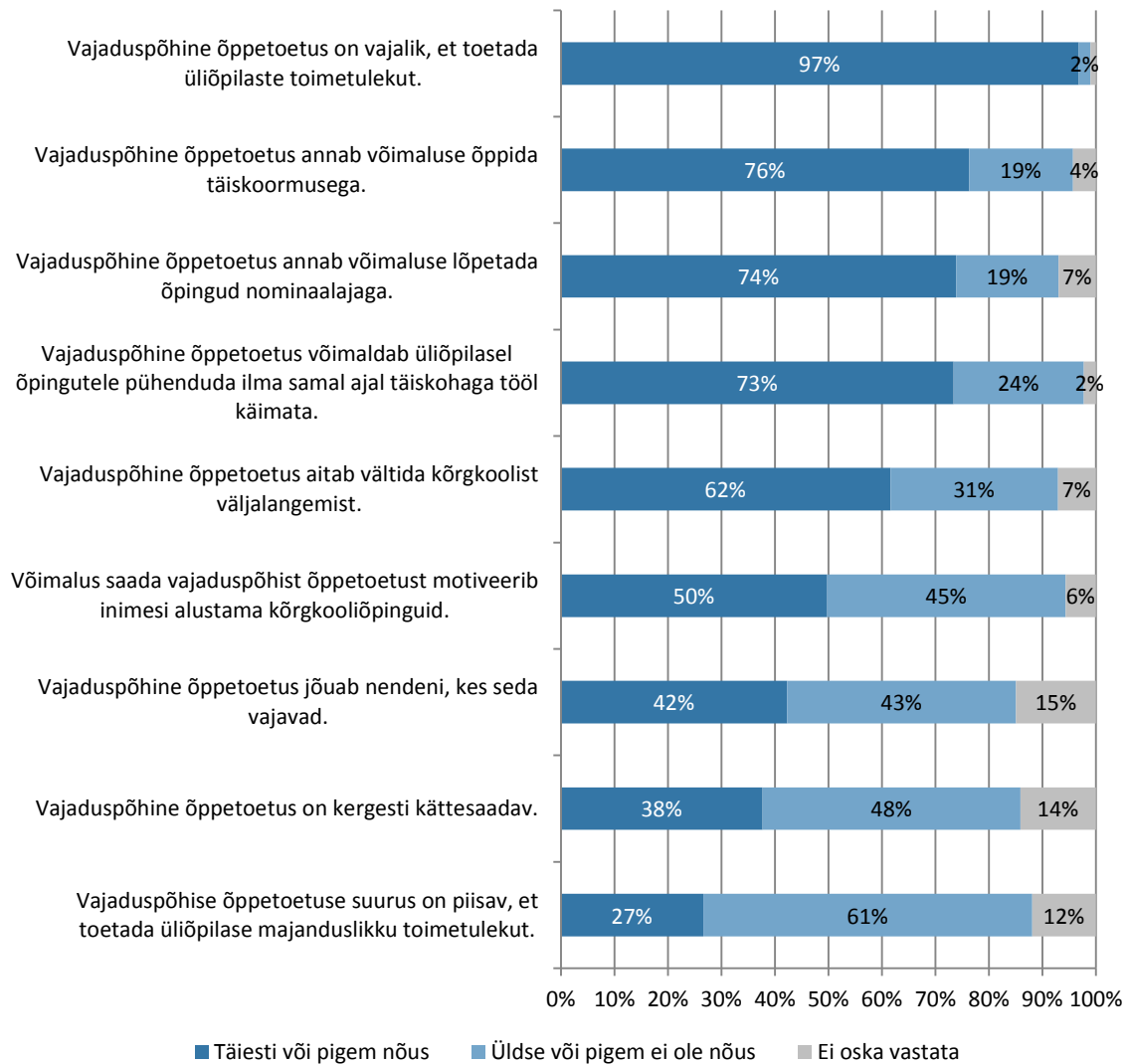

Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Küsitluses paluti üliõpilastel hinnata veel oma nõusolekut väidetega vajaduspõhise õppetoetuse võimalike eesmärkide ja kättesaadavuse kohta (Joonis 46). Peaaegu kõik vastanud (97%) olid nõus, et see õppetoetus on vajalik toetamaks üliõpilaste toimetulekut. Ligikaudu kolmveerand vastanutest oli samuti täiesti või pigem nõus sellega, et toetus annab võimaluse õppida täiskoormusega, lõpetada õpingud nominaalajaga ja pühenduda õpingutele ilma samal ajal täiskohaga tööl käimata. Peaaegu kaks kolmandikku (62%) vastanutest leidis, et vajaduspõhine õppetoetus aitab vältida kõrgkoolist väljalangemist. Kuigi pooled üliõpilastest arvasid, et õppetoetus motiveerib alustama kõrgkooliõpinguid, siis ligikaudu sama palju (45%) leidis neid, kes selle väitega nõus ei olnud.

Pooleks jagunevad vastanud üliõpilaste hinnangud selle kohta, kas vajaduspõhine õppetoetus jõuab nendeni, kes seda tõesti vajavad. Kõige kriitilisemad oldi toetuse kättesaadavuse ja suuruse teemal: peaaegu pooled (48%) vastanutest leidsid, et õppetoetus ei ole pigem või üldse kergesti kättesaadav, ja lausa 61% hindas, et toetuse suurusest ei piisa üliõpilase majandusliku toimetuleku toetamiseks.

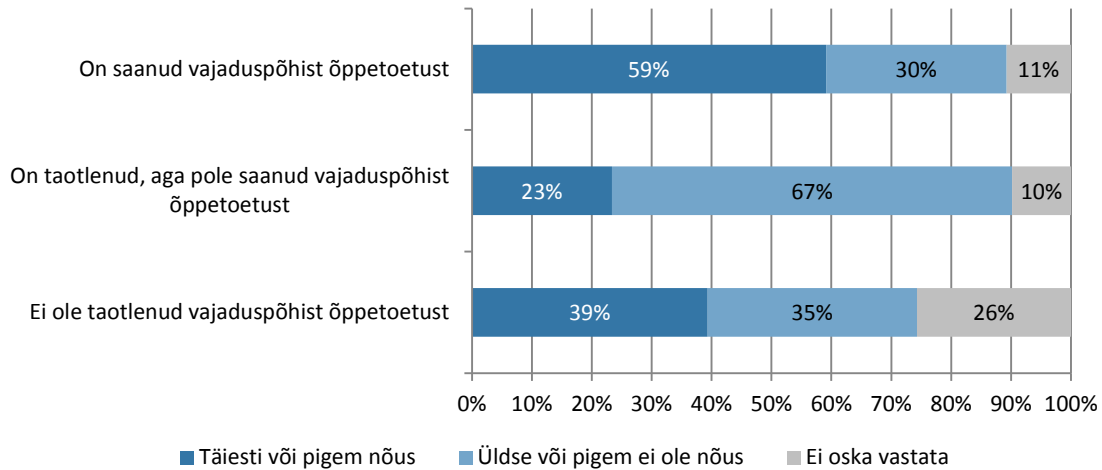
JOONIS 46. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE ERINEVATELE ASPEKTIDELE

Väitega, et vajaduspõhine õppetoetus jõuab nendeni, kes seda vajavad, nõustuvad ootuspäraselt esmajoones need üliõpilased (59%), kes on toetust taotlenud ja saanud (Joonis 47). Samal ajal leiab ka suur osa toetust mittetaotlenud üliõpilastest (39%), et toetus jõuab abivajajateni. Kõige kriitilisemad on selles küsimuses need, kes on toetust küll taotlenud, kuid pole seda saanud (vaid 23% on nõus). Teisalt on märkimisväärne, et ligikaudu kolmandik (30%) toetust saanud üliõpilastest ei nõustu väitega, et toetus jõuab vajajateni.

JOONIS 47. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE ERI ASPEKTIDELE TOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUSE VÕRDLUSES

Vajaduspõhine õppetoetus jõuab nendeni, kes seda vajavad

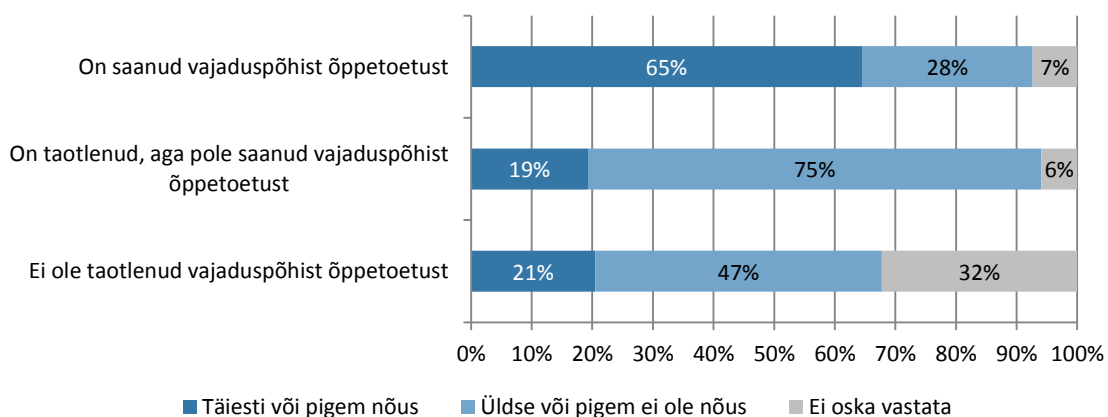

Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Vajaduspõhist õppetoetust hindavad täiesti või pigem kättesaadavaks peamiselt seda ise saanud üliõpilased (Joonis 48) ning kõige kriitilisemalt suhtuvad kättesaadavusse üliõpilased, kes on toetust taotlenud, kuid pole seda saanud (75%). Samal ajal on oluliseks tulemuseks, et ka peaaegu pooled neist (47%), kes ei ole veel vajaduspõhist õppetoetust taotlenud, peavad seda pigem raskesti kättesaadavaks.

JOONIS 48. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE ERI ASPEKTIDELE TOETUST TAOTLENUD JA MITTETAOTLENUD ÜLIÕPILASTE VÕRDLUSES

Vajaduspõhine õppetoetus on kergesti kättesaadav

Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Fookusrühma intervjuudes väitsid üliõpilased, et vajaduspõhine õppetoetus on kindlasti vajalik. Sellest hoolimata ei osanud nad hinnata, kuivõrd suur võiks olla vajadus selle toetuse järele nende

kaasõppurite seas, sest sellest õppetoetusest räägitakse üliõpilaste seas üsna vähe ning väliste karakteristikute alusel on intervjueeritute sõnul keeruline aimata, kes võiks toetust vajada.

Ühe keskse teemana oli nii fookusrühma intervjuudes kui ka ankeetküsitluse vabades vastustes arutusel see, mis on üldse vajadus ning mille alusel peaks seda hindama ja vajaduspõhist õppetoetust määrama. Leiti, et praegune toetuskeem ei lähtu üliõpilaste tegelikest vajadusest, milleks on nii õpingutega seotud kulutused kui ka see, kas üliõpilase vanemad tegelikkuses oma last rahaliselt toetavad. Õpingutega seotud kulutuste all peeti silmas eluaseme, transpordi ja õppematerjalidega seotud kulutusi.

Kui praegune õppetoetussüsteem võtab aluseks ainult üliõpilase ja tema leibkonna sissetulekud, siis jätab see arvestamata näiteks selle, kas üliõpilane elab vanematekodus või omaette, kas ta astus kõrgkooli oma kodulinnas või kolis selleks mujale. Sellest sõltuvad aga märkimisväärselt tema kulud, sest kodulinnas on suurem võimalus elada õpingute ajal koos vanematega või vähemalt saada neilt rohkem tuge näiteks söögikordade ja pesupesemise näol. Samuti on kodulinnast eemal õppivatel üliõpilastel suurem vajadus transpordi järele, et vahel vanematekodus käia.

Praegune õppetoetussüsteem jätab lisaks arvesse võtmata üliõpilase kulud õppematerjalidele – need sõltuvad erialast. Kui mõnel erialal on õpingutega seotud materjalide kulud minimaalsed, siis teistel (näiteks kunsti- või arhitektuurierialadel) tuleb üliõpilastel ise hankida olulisi õppevahendeid ja -materjale, et ta saaks üldse õpingud edukalt läbida. Samamoodi sõltub õpitavast erialast see, kas millises mahus on võimalik õpingute ajal tööl käia – kui ühtedel jääb selleks piisavalt aega üle, siis teistel puudub selleks ajaliselt igasugune võimalus.

Eespool nimetatud kulud ja võimalused peaksid intervjueeritud üliõpilaste hinnangul olema aluseks nii toetuse taotlejate vajaduse määratlemisel kui ka toetussumma suuruse otsustamisel.

Kokkuvõte

Üliõpilased leiavad küllalt üksmeelselt, et õppetoetust vajavad need, kelle perekond ei saa neid piisavalt rahaliselt toetada, kes ei saaks ilma toetuseta kõrgkoolis õppida, kelle muud sissetulekud on väga väikesed või puuduvad üldse ning kelle toimetulek pole piisav, et õpingud edukalt läbida.

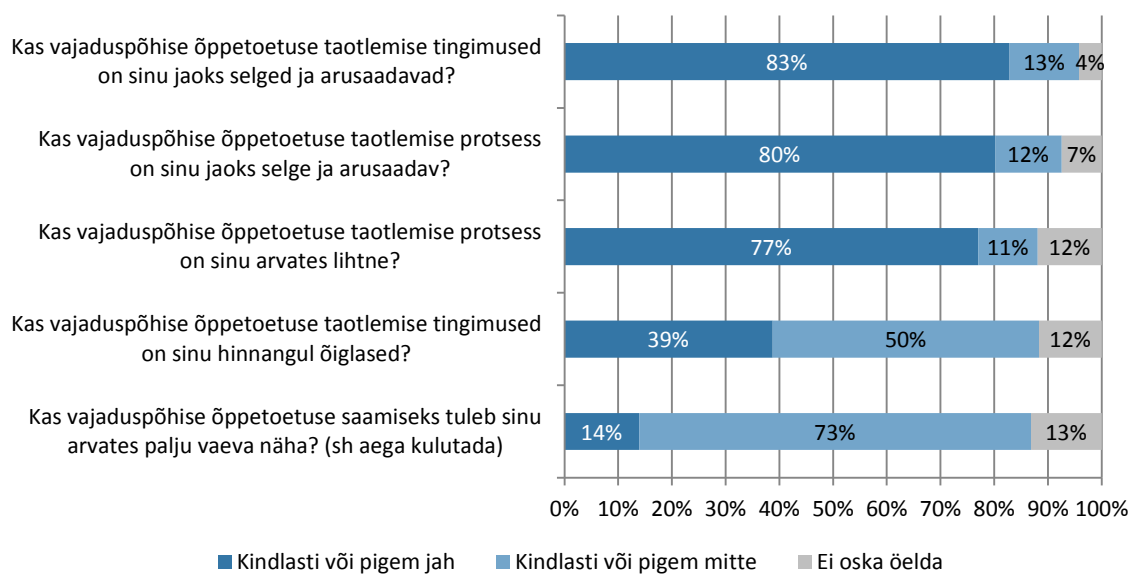
Suuremad on eriarvamused teemal, kas toetust peaksid saama need, kel pole võimalik õpingute ajal tööl käia. Suur osa vastanutest leiab, et paljud nende kaasõppurid vajavad toetust, ning veidi väiksem, kuid siiski märkimisväärne osa üliõpilaskonnast tunnetab ka enda suuremat õigust toetusele oma majandusliku olukorra tõttu. Samal ajal on huvitav, et veerand vajaduspõhist õppetoetust saanud üliõpilastest ei arva tegelikult, et neil on selleks kaasõppuritega võrreldes rohkem õigust. Teisalt leidub ka nende hulgas, kes toetust taotlenud ei ole, neid, kes näevad endal selle saamise õigust.

Üliõpilaste arvamused jagunevad kahte lehte ka küsimuses, kas vajaduspõhine õppetoetus jõuab nendeni, kes seda tegelikult vajavad. Tervelt kolmandik toetust saanutest leiab, et toetus ei jõua vajajateni. Kõige kriitilisemad ollakse toetuse kättesaadavuse ja suuruse küsimuses – peaaegu pooled vastanutest arvavad, et õppetoetus ei ole kergesti kättesaadav, ning peaaegu kaks kolmandikku neist hindab, et selle suurusest ei piisa üliõpilase majandusliku toimetuleku toetamiseks. Seejuures arvavad peaaegu pooled neist, kes ise pole õppetoetust taotlenud, et see on raskesti kättesaadav.

4.5. Hinnangud taotlemistingimustele ja -protsessile

Valdav osa üliõpilasi (Joonis 49) peab nii vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimusi kui ka protsessi selgeks ja arusaadavaks (vastavalt 83% ja 80%). Samuti peab enamik taotlemisprotsessi lihtsaks (77%) ja leiab, et toetuse saamiseks ei tule palju vaeva näha (73%). Küll aga usuvad pooled vastanud üliõpilastest, et õppetoetuse taotlemise tingimused ei ole õiglased. Õppeasutuste, õppeastmete ja sisseastumisaastate võrdluses üliõpilaste hinnangud taotlemise tingimustele ja protsessile oluliselt ei erinenud.

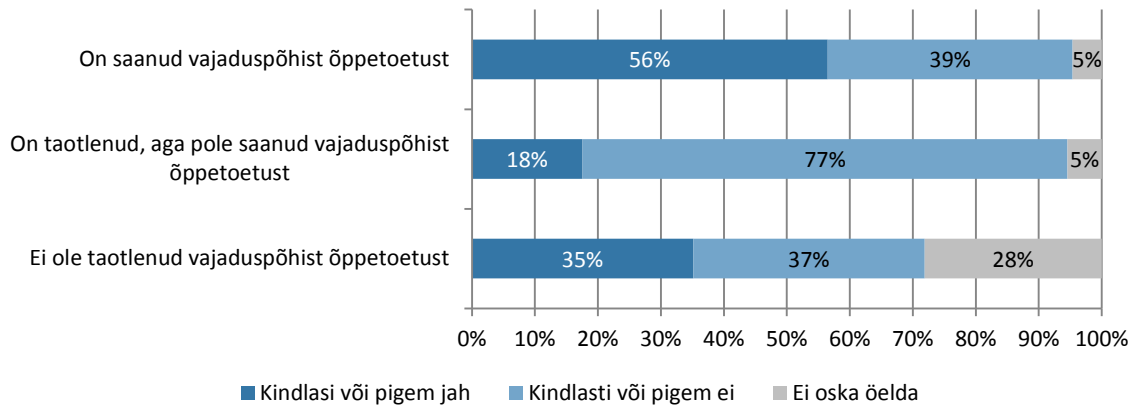
JOONIS 49. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE TINGIMUSTELE JA PROTSESSILE

Kuigi üle poole (56%) üliõpilastest, kes on vajaduspõhist õppetoetust saanud, peab taotlemistingimusi õiglaseks, on nende hulgas ka märkimisväärne hulk (39%) neid, kes esitatud tingimusi mingil põhjusel õiglaseks ei pea (Joonis 50). Kõige kriitilisemad on tingimuste suhtes need, kes on õppetoetust küll taotlenud, kuid pole seda saanud. Tähtis on ka see, et rohkem kui kolmandikule (37%) neist, kes toetust üldse taotlenud polegi, tunduvad taotlemistingimused ebaõiglased.

JOONIS 50. ÜLIÕPILASTE HINNANGUD VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE TINGIMUSTELE TOETUSE TAOTLEMISE KOGEMUSE VÕRDLUSES

Kas vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimused on sinu hinnangul õiglased?

Statistiliselt oluline seos ilmnes kõikide vastusevariantide puhul.

Kui ankeetküsitlusest selgus, et valdav osa üliõpilastest ei pea vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimusi õiglasteks, siis nende vabad vastused ja teostatud fookusrühma intervjuud andsid võimaluse selgitada, mida täpsemalt ebaõiglasteks peetakse. Selgus, et vajaduspõhise õppetoetuse süsteemi peetakse ebaõiglasteks, kuna paljude üliõpilaste hinnangul ja kogemuses saavad toetust sageli need, kes seda tegelikult ei vaja, samal ajal kui ei saa need, kes seda vajaksid. Eeldust, et vanemad oma üliõpilastest lapsi ka rahaliselt toetavad, peetakse süsteemi ebaõigluse aluseks. Nad leiavad, et kui riik on otsustanud, et kõrgkoolis õppivad noored on oma vanematest rahaliselt sõltuvad, peaks riik panema vanematele ka kohustuse selliseid lapsi ülal pidada. Sarnaselt ei oldud nõus vanusepiiriga, mille kohaselt on kuni 24-aastased üliõpilased seotud oma vanemate sissetulekuga, ent 25-aastased ja vanemad ei ole. Leiti, et vanematelt tulev rahaline toetus ei sõltu üliõpilase vanusest – kui vanematel on võimalus oma õppivaid järglasi toetada, siis tehakse seda õpingute lõpuni.

Peamiselt toodi ebaõiglasena välja järgmisi asjaolusid:

- Ei arvestata seda, kas vanemad tegelikult toetavad oma üliõpilastest lapsi rahaliselt või mitte.

Jah, kui arvestada mu vanust, siis loetakse mind leibkonda minu vanematega, ning koos nende palkadega kokku on tõesti meie keskmine inimese kohta suurem kui tarvis. Kahjuks aga ei suhtle ma enda vanematega ning olen alates 17-eluaastast omapead olnud. Nad ei toeta mind. Olen sellest vanusest ka töötanud alati, et endale sissetulek garanteerida. Kahjuks aga ei saa ma vajaduspõhist toetust taotleda.

Jah, eksisteerib perekondi, kus vanemad toetavad oma õppivaid lapsi, kuid oma koolikaaslaste seas ringi vaadates on see pigem erand kui reegel.

” *Leian, et toetuse jagamisel peaks silmas pidama ka seda, kas üliõpilase vanemad elavad koos. Sest päris paljud on jäänud selle tõttu toetusest ilma, et vanemate sissetulek ületab piirmäära, kuid tegelikkuses peab peret üleväl ainult üks vanem.*

- Ei arvestata seda, missugused on vanemate tegelikud sissetulekud: välismaal töötavate emade/isade sissetulekud jäävad arvestamata, kuna need ei kajastu ametlikes andmetes. Kui vanemad on ettevõtjad, saavad nad näidata ametlikult sissetulekuna ka miinimumpalka – selle tulemusena saab nende laps vajaduspõhist õppetoetust, kuigi tegelikkuses ei pruugi seda vajada;

” *Hetkel on tekkinud Eesti riigis selline olukord, kus vajaduspõhist õppetoetust saavad need inimesed, kellel seda tegelikult vaja pole. Enda tutvusringkonnas on hulgi selliseid näiteid, kus nende tingimuste alla kvalifitseeruvad need õpilased, kelle üks vanematest töötab kuskil välisriigis või sellised, kes on endale ise tööandjaks ning seeläbi petavad süsteemi enda alampalgaga.*

” *Hetkel jääb mulje, et õppetoetust saavad vaid need, kelle vanemad saavad ümbrikupalka ja kajastavad oma tulu tahtlikult valesti. Sellises olukorras tekibki antud süsteemi vastu trots, et miks saavad vajaduspõhist õppetoetust need, kellel seda tegelikult vaja ei ole.*

” *Kohati on süsteem ebaaus. Mul on väga rikkaid sõpru, kes saavad maksimaalset toetust seetõttu, et vanemad ei ole ametlikult tööl, või maksavad endale miinimumpalka. On ka sõpru, kelle pere on raskes olukorras, aga nemad ei saa mingit toetust. Tasub arvestada ka, et mõnesid ei toeta vanemad üldse.*

- Arvestatakse bioloogiliste vanemate sissetulekuid, aga mitmetel juhtudel on üliõpilaste vanemad lahutatud, laps pole ühte vanemat kunagi näinud ja/või üks vanem ei toeta perekonda üldse rahaliselt.

” *Õppetoetus on tore küll, aga kahjuks paljude jaoks kättesaamatu. Minul endal näiteks oleks seda väga toimetulekuks vaja, aga kuna minu bioloogiline ise (kellega ma ei ole KUNAGI suhelnud) teenib väga hästi, siis ma seda ei saa. Tema nime ei ole võimalik minu perekonnast ära ka lõigata, sest sünnitunnistusel on tema nimi kirjas ja riigi silmis on kõik juriidiliselt korrektne. Minu jaoks see nii ei ole.*

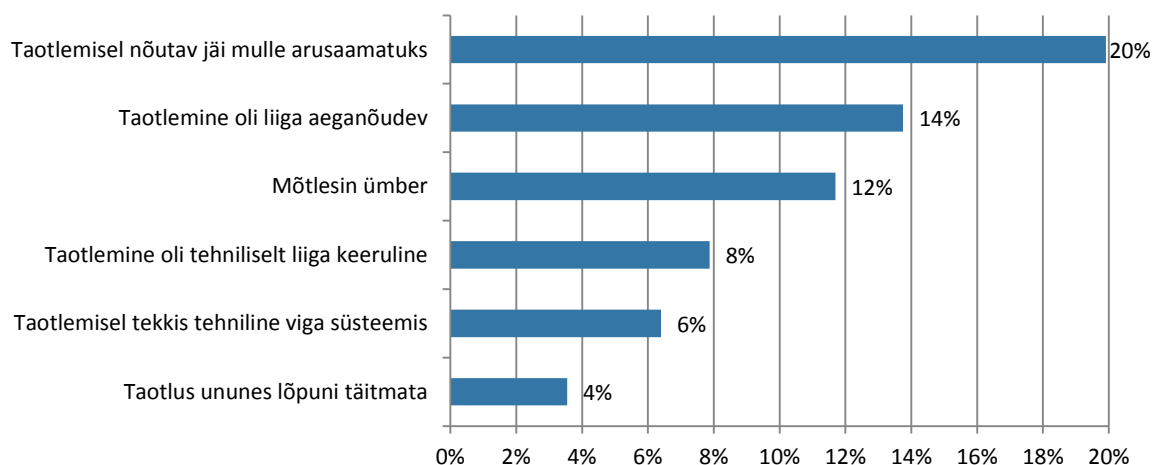

Väga paljudel tuttavatel on sama probleem: vanemad on lahutatud, ühelt vanemalt mitte mingisugust majanduslikku abi ei saa. Arvestades ainult seda sissetulekut, mida saab vanem, kellega tudeng koos elab, peaks ta saama õppetoetust. Riik aga arvestab juurde ka teise vanema palga, millest see tudeng reaalsuses kunagi ühtki eurot ei saa.

Üliõpilastel olid vastakad arvamused ja hinnangud selle kohta, kui eetilised on üliõpilased vajaduspõhiseid õppetoetusi taotledes – kas pigem jäetakse taotlemata, kui tegelik majanduslik olukord on ametlikult fikseeritud parem? Või eelkõige kasutatakse kõiki võimalusi, et lississetulekuid saada? Osa intervjueritustest leidis, et üliõpilased käituvad tavaliselt ratsionaalselt ja taotlevad võimaluse korral alati lisaraha. Teised arvasid, et majanduslikult pigem heas olukorras olevad üliõpilased ei hakka vajaduspõhist õppetoetust taotlema, sest nad ei tunnetanud vajadust selle järele ning seepärast ei ole ka huvitatud toetuskeemi tingimuste ja kriteeriumite endale selgeks tegemisest ja sellele aja kulutamisest. Veel toodi intervjuudes näiteid sellest, kuidas mõni üliõpilane on õpingute ajal abiellunud sihiga, et sel viisil moodustada ka kuni 24-aastaselt iseseisev leibkond ja vältida enda sidumist vanemate sissetulekuga.

Üks võimalus hinnata õppetoetuse taotlemise protsessi on vaadelda põhjust, miks osal üliõpilastel on toetuse esitamine pooleli jäänud (Joonis 51). Valdavalt nimetati taotlusprotsessiga seotud takistusi: taotlemisel nõutav oli arusaamatu, taotlemine oli liiga aeganõudev ja tehniliselt keeruline ning mõnel õppuril tekkis taotlemisel tehniline viga süsteemis. Siiski tuleb silmas pidada, et taotlemise pooleli jättnud üliõpilaste arv oli väga väike ning osa neist ei nimetatud poolelijätmise põhjust, mistõttu ei saa siinsete tulemuste põhjal väga põhjalikke järeldusi teha. Õppeastmete ja sisseastumise aastate võrdluses taotlemise katkestamise põhjustes erinevusi ei esine.

JOONIS 51. PÕHJUSED, MIKS ÜLIÕPILANE JÄTTIS VAJADUSPÕHISE ÕPPETOETUSE TAOTLEMISE POOLELI

Kokkuvõte

Valdav osa üliõpilasi peab nii vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimusi kui ka protsessi selgeks ja arusaadavaks ning arvab, et toetuse saamiseks ei tule palju vaeva näha. Küll aga leiavad paljud, et toetuse taotlemise tingimused ei ole õiglased – nii arvab näiteks rohkem kui kolmandik selle õppetoetuse saajatest kui ka rohkem kui kolmandik neist, kes ise toetust taotlenud pole.

Fookusrühma intervjuude põhjal peeti kõige ebaõiglasemaks üliõpilaste sidumist oma vanemate sissetulekuga – süsteemi eeldust, et vanemad oma üliõpilastest lapsi ka rahaliselt toetavad, peetakse oma kogemuse ja teadmiste põhjal pigem vääraks. Osal üliõpilastel on jäänud toetuse taotlemine pooleli ja selle põhipõhjustena nimetati asjaolusid, et taotlemisel nõutav oli arusaamatu, taotlemine liiga aeganõudev ja tehniliselt keeruline ning mõnikord tekkis süsteemis tehniline viga.

5. Peamised järeldused ja soovitused

- **Vajaduspõhist õppetoetust peetakse väga oluliseks.** Peaaegu kõik uuringus osalenud üliõpilased arvavad, et vajaduspõhine õppetoetus on vajalik toetamaks üliõpilaste toimetulekut. Samuti leitakse, et see toetus annab võimaluse täiskoormusega õppida, lõpetada õpingud nominaalajaga ja pühenduda õpingutele ilma samal ajal täiskohaga töötamata. Paljud tõid ka välja, et õppetoetus aitab vältida kõrgkoolist väljalangemist. Arvamused lähevad aga rohkem lahku selle kohta, missugune on vajaduspõhise õppetoetuse roll kõrgkooli õpingute alustamisel – kui ühtede arvates motiveerib see muuhulgas ka üldse kõrgkooli astuma, siis teiste arvates mitte. Seega peetakse toetust oluliseks teguriks ennekõike õpingutel püsimisel, vähem aga õpingute alustamise otsuse tegemisel.
- **Vajadust vajaduspõhise õppetoetuse järele üliõpilaskonnas hinnatakse küllaltki kõrgeks.** Üliõpilased leiavad üpris üksmeelselt, et õppetoetust vajavad need, kelle perekond ei saa neid piisavalt rahaliselt toetada; kes ei saaks ilma toetuseta kõrgkoolis õppida; kelle muud sissetulekud on väga väikesed või kellel need puuduvad üldse ning kelle toimetulek pole piisav, et edukalt õpingud läbida. Seejuures on oluline tulemus, et üle poolte üliõpilastest leiab, et nende kõrgkoolikaaslaste seas on palju just selliseid, kes vajaduspõhist õppetoetust vajaksid. Lisaks tunnetab ka veidi väiksem, kuid siiski märkimisväärne osa üliõpilaskonnast enda suuremat õigust toetusele kaasõppuritega võrreldes just oma majandusliku olukorra tõttu. Seejuures on huvitav paradoks, et üliõpilaste seas, kes vajaduspõhist õppetoetust saanud on, leidub siiski oluline osa (umbes veerand) neid, kelle hinnangul neil tegelikult ei oleks sellest suuremat õigus paljude oma kaasüliõpilastega võrreldes. Ning teisalt on üliõpilasi, kes küll tunnetavad endal suuremat õigust vajaduspõhisele õppetoetusele, kuid mingil põhjusel pole seda seni taotlenud. Kuigi tegemist on üliõpilaste endi subjektiivsete hinnangutega, võivad taolised nihked enda ja teiste õiguste tunnetamises olla üheks võimalikuks põhjuseks, miks osad üliõpilased toetuse taotlemata jätavad, kuigi neil võiks olla võimalus seda saada.
- **Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise protsessi peetakse selgeks, arusaadavaks ja lihtsaks ning üldjuhul leitakse, et toetuse taotlemisel ei tule palju vaeva näha.** Neil vähestel üliõpilastel, kellel toetuse taotlemine on pooleli jäänud, juhtus see eelkõige põhjustel, et taotlemisel nõutav oli arusaamatu, taotlemine oli liiga aeganõudev ja tehniliselt keeruline ning mõnikord tekkis süsteemis tehniline viga. Siiski on oluline märkida, et hulk üliõpilasi ei tea täpselt, missugune taotlemisprotsess tegelikkuses on – et see käib elektrooniliselt ja tulemuse kontrollimine automaatselt ning et selleks ei tule üliõpilasel endal suurt hulka erinevaid pabereid kuhugi viia (kuigi erijuhtudel see nii siiski on).
- **Vajaduspõhist õppetoetust taotletakse peamiselt majandusliku toimetuleku, lisisissetuleku ja/või õpingute ajal mittetöötamise sooviga.** Oma toimetuleku tagamiseks taotlevad õppetoetust ennekõike I õppeastme üliõpilased; need, kes ei tööta õpingute ajal; kelle sissetulek sõltub peamiselt õppetoetusest ja/või -laenust ning need, kes hindavad oma majanduslikku olukorda väga või pigem kehvaks. Lisisissetuleku eesmärgil taotlevad toetust esmajoonel II õppeastme üliõpilased, täiskohaga töötajad ning pigem või väga heas majanduslikus olukorras

õppurid. Selleks, et ei peaks õpingute ajal töötama, taotlevad toetust rohkem I õppeastme üliõpilased, kuni 24-aastased ja/või need, kes ei tööta. Üks võimalus hinnata, mil määral on vajaduspõhine õppetoetus oma eesmärgi täitnud, on võtta aluseks asjaolu, et kui toetust on taotlenud ennekõike need, kes ei tööta õpingute ajal (nende üks peamisi põhjusi taotlemisel ongi olnud see, et nad ei peaks töötama), siis ka toetuse saajate hulgas (ja küsitlusele vastajate hulgas) on enamuses mittetöötavad üliõpilased. Seega võib osaliselt eeldada, et toetus on nende jaoks täitnud oma eesmärgi ja võimaldanud õpingutele pühenduda.

- **Vajaduspõhised õppetoetused taotlevad ennekõike madalamate sissetulekute ning enda hinnangul kehva majandusliku olukorraga üliõpilased. Need, kelle peamine sissetulek tuleb perekonnalt/vanematelt, taotlevad toetust kõige vähem.** Uuring näitas, et toetuse taotlemise tõenäosus on seotud kõrgkooli sisseastumisaasta, õppeastme, rahvuse, sissetuleku, majandusliku olukorra hinnangu, peamise sissetulekuallika kui ka perekonnaseisuga. Nimelt on vajaduspõhised õppetoetused taotlenud pigem 2013/2014. õppeaastal õppima asunud, bakalaureuse- või rakenduskõrgharidusõppe üliõpilased, need, kelle sissetulekud on madalamad ja kes ka ise hindavad oma majanduslikku olukorda kehvaks. Kui kõige suurema tõenäosusega on vajaduspõhised õppetoetused taotlenud üliõpilased, kelle jaoks riiklikud toetused (õppetoetus ja/või –laen) ongi peamiseks sissetulekuallikaks, siis palgatööst sõltujad on omakorda suurema tõenäosusega taotlenud toetust nendega võrreldes, kelle peamine sissetulek tuleb perekonnalt/vanematelt.
- **Peamised põhjused, miks vajaduspõhised õppetoetused ei taotle, on arvamus, et selleks pole õigust, seda ei saaks või selle järele pole vajadust.** Kui oma õiguse puudumist nimetavad põhipõhjuseks kõik toetust mittetaotlenud üliõpilased, siis vajadust toetuse järele ei näe pigem 25-aastased ja vanemad; täiskohaga õpingute ajal töötajad ja palgatööst sissetulekuallikana sõltuvad; vanemate ja perekonna toetusest sõltujad ning need üliõpilased, kes hindavad oma majanduslikku olukorda pigem või väga heaks. Tähelepanuväärne tulemus on see, et kui suurema sissetulekuga ja paremas majanduslikus olukorras üliõpilased leiavad sagedamini, et nad ei vaja vajaduspõhise õppetoetust, siis madalama sissetulekuga ja enda hinnangul pigem kehvast majanduslikus olukorras olevad õppurid kalduvad arvama, et neil ei ole õigust vajaduspõhise õppetoetust taotleda. Seega mingil põhjusel on võimalikel taotlusõiguslikel üliõpilastel tekkinud tunne, et neil pole õigust toetust taotleda - see võib olla seotud varasemalt kirjeldatud eelarvamuste ja hoiakutega ning nendest tulenevalt oma õiguste subjektiivse tunnetamisega. Teisalt ka sellega, et tegelikkuses kehvast majanduslikus olukorras elavatel üliõpilastel võivad olla suuremate sissetulekutega vanemad, kes küll oma last rahaliselt ei toeta, kuid kelle tõttu võib ka laps vajaduspõhisest õppetoetusest ilma jääda ning seetõttu ei hakatagi toetust üldse taotlema.
- **Suur osa üliõpilastest ei pea vajaduspõhise õppetoetuse tingimusi õiglaseks ning leiab, et toetus ei jõua nendeni, kes seda tegelikult vajavad.** Seejuures on märkimisväärne, et toetusi tingimusi ei pea õiglaseks nii need, kes ise toetust saanud on, kui ka need, kes toetust ise taotlenud pole. Üliõpilaste vabad vastused veebiküsitluses ning fookusrühma intervjuud tõid esile, et peamiselt peetakse ebaõiglaseks üliõpilaste sidumist oma vanemate sissetulekuga kuni 25. eluaastani. Rahulolematust tekitab eelkõige see, et praegune süsteem ei võta arvesse

üliõpilase tegelikku olukorda – kas tema vanemad ka teda tegelikkuses toetavad, kas üliõpilane elab õpingute ajal vanematega ning missugused on õpingutega seotud kulutused.

Seejuures leiavad pooled vastanutest, et toetus ei jõua nendeni, kes seda tegelikult vajavad. Väga palju teati rääkida situatsioonidest, kus toetust saab ametlike andmete alusel keegi, kes seda tegelikult ei vajaks (näiteks seetõttu, et üks vanematest töötab välismaal ning tema tulud Eesti registrites ei kajastu). Teisalt teati üliõpilasi, kes on toetusest ilma jäänud, kuigi nad seda vajaksid (näiteks on vanematel kõrged sissetulekud, kuid nad ei toeta oma last). Kuna sarnaseid olukordi tõid üliõpilased käesolevas uuringus sageli esile, võivad olla üliõpilaskonnas levinud arusaamade tulemusena ka teatavad eelarvamused ja hoiakud vajaduspõhise õppetoetuse suhtes, mis peegelduvad ka varasemalt kirjeldatud õiguste tunnetamises. Kui teatakse, et paljud majanduslikult kehvas olukorras kaasüliõpilased on toetusest ilma jäänud, võib ka taotlusõiguslikel üliõpilastel endil tekkida tunne, et nad toetust niikuinii ei saaks.

- **Kuigi suurem osa üliõpilastest hindab oma teadmisi vajaduspõhise õppetoetuse kohta heaks, on õppurite seas siiski levinud ka palju väärarvamusi või teadmatust toetuse taotlemise tingimuste kohta – seda ka toetuse taotlejate ja saajate hulgas.** Umbes kolmandik üliõpilastest hindab oma teadmisi toetuse kohta kehvaks ning enim on neid just II õppeastme ja/või 2014/2015. õppeaastal sisse astunud üliõpilaste seas – seega tuleks just nende seas rohkem teavitustööd teha. Kuigi valdav osa üliõpilasi peab vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimusi selgeks ja arusaadavaks, on tegelikkuses nende seas levinud ka hulk väärarvamusi. Veebiküsitlus näitas, et suur hulk üliõpilasi ei oskagi üldse paljudele toetusega seotud küsimustele vastata. Kõige kehvemini teatakse, millal saab vajaduspõhist õppetoetust taotleda (semestri vältel), kus (ainult eesti.ee veebilehel) ja kes (alates 2013/2014. õppeaastast sisseastunud) saab seda taotleda ning mille alusel taotlusõigust hinnatakse (eelmise kalendriaasta sissetulek). Seejuures pole kehvemad teadmised iseloomulikud ainult neile, kes õppetoetust taotlenud pole – ka toetust saanute hulgas leidis palju neid, kes kõiki taotlemistingimusi hästi ei tundnud.
- **Enim kasutatakse vajaduspõhise õppetoetuse kohta info saamiseks eesti.ee portaali ja kõrgkooli veebilehte, kuid kõige kasulikumaks peetakse Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleheküljelt saadud infot.** Peamisteks allikateks, mida üliõpilased vajaduspõhise õppetoetuse kohta info saamiseks kasutavad, on eesti.ee portaali, kõrgkooli veebilehekülg, kaasõppurid, õppeinfosüsteem, kõrgkool, Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) veebilehekülg ning iseseisev uurimine. Kui toetuse taotlejad ja mittetaotlejad on sarnaselt kasutanud õppeinfosüsteemi ja kõrgkooli infokanaleid, siis toetust taotlenud üliõpilased on märkimisväärselt rohkem kasutanud just eesti.ee portaali ja HTM-i veebilehte ning teemat iseseisvalt uurinud. Kõige kõrgemalt hinnatakse HTM-i koduleheküljelt saadud info kasulikkust.

Soovitused Haridus- ja Teadusministeeriumile edasisteks tegevusteks vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate hulga suurendamisel:

- **Vajaduspõhise õppetoetuse teavitustegevustes tuleb edaspidi rohkem rõhku pöörata üliõpilaskonnas levivatele eelarvamustele ja hoiakutele ning nende muutmisele.** Kuna kõrgkool ja kaasüliõpilased on olulisteks infokanaliteks vajaduspõhise õppetoetuse süsteemiga tutvumisel, tuleks ka teavitustöös rohkem sihistada kõrgkoolide töötajaid, tuutoreid, mentoreid, üliõpilasesindajaid ja teisi nõ vahetuid infoallikaid, kes üliõpilasetele igapäevaselt lähemal on ning eelarvamuste ja hoiakute kujundamisel seeläbi olulist rolli mängida võivad. See aitaks suurendada ka võimalike taotlejateni jõudva info kvaliteeti. Samuti võib muid teavitustegevusi (kampaniaid) suunata rohkem hoiakute ja eelarvamuste kujundamisele.
- **Teavitustöös tuleb rohkem keskenduda sellele, kuidas üliõpilased eesti.ee portaali suunata, et neil oleks võimalus lihtsasti järele proovida, kas nad saaksid vajaduspõhist õppetoetust või mitte.** Kuna uuringust selgus, et osad üliõpilased, kes oma majanduslikku olukorda kehvaks peavad, ei ole seni toetust taotlenud, kuna eeldavad, et neil pole selleks õigust või nad ei saaks toetust. Oluline oleks üliõpilastele selgitada, et nad võivad toetuse saamise lihtsalt järele proovida, selle asemel, et jätta üldse taotlemata oma eelarvamuse tõttu.
- **Teavitustööd tuleb rohkem teha II õppeastme üliõpilaste, samuti 2014/2015. õppeaastal (ja hiljem) kõrgkoolis õpinguid alustanud üliõpilaste seas. Rohkem tuleb infot jagada selle kohta, et vajaduspõhist õppetoetust saab taotleda terve semestri vältel; et toetuse taotlemine toimub ainult eesti.ee portaalis, samuti vajavad paremini selgitamist taotlusõiguse hindamise alused (eelmise kalendriaasta sissetulek).** Uuringu tulemused näitasid, et kuigi valdav enamus üliõpilastest peab oma teadmisi vajaduspõhise õppetoetuse kohta heaks, leidub palju valearvamusi ja teadmatust, kõige kehvemad teadmised on just eelnevalt loetletud tingimuste kohta. Tuleb tagada, et kõikides enam kasutatavates infokanalites (kõrgkooli veebilehekülg, õppeinfosüsteem, eesti.ee portaal) oleks üliõpilastele kättesaadav samaväärne info vajaduspõhise õppetoetuse kohta, kui Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehel.
- **Vajaduspõhise õppetoetuse süsteemi arendamisel tuleb välja selgitada, kuivõrd suured on erinevused üliõpilaste perekonna ametlike sissetulekute (mille alusel hetkel toetusi määratakse) ja üliõpilase tegeliku majandusliku olukorra vahel (sh kuivõrd perekonnal on varjatud sissetulekuid või rahalisi vahendeid, mis tegelikkuses üliõpilaseni ei jõua).** Vajadusel tuleb seejärel tegeleda küsimusega, kas ja kuidas toetuse määramisel üliõpilase tegelikke vajadusi paremini arvesse võtta.

Soovitused Haridus- ja Teadusministeeriumile uuringu metoodika täiustamiseks:

- **Järgnevate vajaduspõhise õppetoetuse uuringute aluseks peab olema Haridus- ja Teadusministeeriumi ametlik statistika toetuse taotlejate ja saajate kohta** (sh taotlejad õppeasutuste ja õppeastmete lõikes, taotlejate vanus, sugu, saadud toetuse suurus jms). Antud uuringu raames ei olnud võimalik selliseid andmeid üliõpilaste seas teostatud küsitluse andmete kaalumisel kasutada, mistõttu ei saa olla kindel, kuivõrd peegeldavad saadud vastused ja tulemused tegelikku olukorda (Haridus- ja Teadusministeeriumi hinnangul on antud uuringus ülesindatud toetust taotlenud ja saanud üliõpilased). Vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate andmete monitoorimine Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt omab eriti olulist tähtsust toetuse mõju hindamisel.
- **Järgnevates uuringutes tuleb Haridus- ja Teadusministeeriumil välja valida ja kokku leppida, missuguste tunnuste alusel on kõige olulisem ja vajalikum uuringutulemusi analüüsida ja võrrelda.** Käesoleva uuringu hankedokumentides seati eesmärgiks üliõpilaste võrdlus õppeasutuse, õppeastme ja sisseastumise aasta alusel. Kuna uuringu käigus selgus, et taoline võrdlus ei toonud olulisi tulemusi, täiendati analüüsi ka teiste tunnustega (üliõpilase toetuse taotlemise kogemus; toetuse saamise kogemus; töötamine; vanus; peamine sissetulekuallikas; hinnang majanduslikule olukorrale). Oluline on võrrelda üliõpilasi ka selle alusel, kellega koos ja kus nad õpingute ajal elavad – see küsimus jäi uuringu teostajate tehnilise vea tõttu käesolevast uuringust kahjuks välja.
- **Järgnevates uuringutes tuleb üliõpilastelt küsida infot ka selle kohta, mil määral nende vanemad/perekond neid toetab** – otseselt ja kaudselt, rahaliselt ja mitte-rahaliselt. See annaks parema ülevaate üliõpilaste tegelikust majanduslikust olukorrast ja vajadusest õppetoetuse järele ning aitaks hinnata, kuivõrd toetus jõuab tegelike abivajajateni.
- **Järgnevad üliõpilaste küsitlused tuleb teostada ja inglise ja vene keeles**, et nendes oleks võimalik osaleda kõikidel Eesti kõrgkoolides õppivatel üliõpilastel, kellel on õigus ka vajaduspõhise õppetoetust taotleda.
- **Järgnevates vajaduspõhise õppetoetuse uuringutes tuleb rohkem rõhku panna ka uue toetussüsteemi mõjule** – kuivõrd on vajaduspõhine õppetoetus täitnud sellele seatud eesmärgid? Antud uuringu raames ei olnud võimalik veel toetuse mõju hinnata, kuivõrd tegemist oli esimese vajaduspõhise õppetoetuse uuringuga. Sarnaseid andmeid ka edaspidi kogudes on võimalik hinnata, kuivõrd on toetus muutnud üliõpilaste käitumist (õpingutele pühendumine, õpingute ajal töötamine jm) ja kuivõrd on muutunud üliõpilaskonna enda struktuur (kuivõrd on suurenenud vaesematest peredest pärit üliõpilaste osalemine kõrghariduses).

Executive Summary

Since September 2013 higher education students in Estonia can apply for needs-based student allowance, which replaced the previous system, where student support was mostly based only on merit. The new system increased the amounts of support given as well as changed the criteria of application. Although around 30% of the students who started their studies in 2013/2014 or later were expected to receive needs-based allowance, in reality the share of students applying as well as receiving the new support remained considerably lower. To find out possible reasons why many students have not yet applied for needs-based student support, the Ministry of Education and Research ordered the current study to explore students' knowledge, awareness and assessments about the new student support system.

For these reasons, a web-based quantitative survey was carried out among students in Estonian higher education institutions who had enrolled in study year 2013/2014 or later and who studied at Bachelor's, Master's, integrated Bachelor's and Master's, or professional higher education level. In total, 3,706 students participated in the survey from 22 different higher education institutions (the average response rate was 15%). Based on the results of the student survey, three focus group interviews were carried out with a total of 12 students in order to explore some of the results in more depth.

The main findings of the study:

- **Needs-based student allowance is considered to be very important.** Almost all students who participated in the study found that needs-based allowance is necessary to support the student subsistence. In addition, respondents found that the allowance helps students to study full-time, graduate in nominal time and commit to studying instead of working. Many pointed out that it helps to avoid dropping out. Opinions differ when it comes to discussing the effect of needs-based allowance on applying for higher education – some say the allowance motivates it, some say it does not.
- **The necessity for needs-based allowance is assessed as high among students.** Students quite unanimously find that the needs-based allowance is for those whose family is not able to support them enough financially and who otherwise would not be able to obtain higher education, those whose other income is very small or non-existent or those whose income is not sufficient to successfully complete their studies. It is important to note that more than half of the students believe that many of their fellow students need needs-based allowance. In addition, a small, but significant share of the students find that they have a greater right for the allowance due to their economic situation compared to other students. It is an interesting paradox that among students who have benefitted from the needs-based allowance, there is still a significant proportion (about a quarter) of those who think that they do not have a greater right for it compared to fellow students. On the other hand, some students perceive that they have a right for the allowance, but for some reason so far have not applied for it. The student's own subjective assessment of their right for the allowance could be one of the possible reasons why some students fail to apply for the allowance, despite having the chance to benefit from it.
- **The application process for the needs-based allowance is considered to be clear, understandable and easy and it is generally thought that it does not take much bother.** Those few students who failed to finish the application process clarified it by saying that the

process was incomprehensible, too time-consuming and technically complex and sometimes they mentioned that there was a technical error in the system. However, it is important to note that a number of students do not know that the application process is electronic and result checking is automatic and that except for special circumstances there is no need to deal with a wide variety of papers.

- **Needs-based student allowance is most often applied for to ensure economic subsistence, to gain additional income and to avoid the need of finding employment during the studies.** First degree students, students who are not employed, students whose income depends on the allowance and/or the loan and students who evaluate their economic situation as bad or as rather bad apply for the allowance in order to ensure their economic subsistence the most. Postgraduates, full-time employed students and students who evaluate their economic situation as good or as rather good apply for the allowance in order to gain additional support. Undergraduate students, students up to the age of 24 and students who are not employed apply for the allowance in order to avoid the need of finding employment during the studies. While the goal of the needs-based student allowance was to ensure that the students who do not want to work during their studies would not need to do it, the allowance has to some extent achieved its objective. This is because one of the main reasons why the students who do not work applied for the allowance was so that they would not have to find employment and among the recipients of the allowance there are many students with the same reason of application.
- **Students with low incomes and students who consider their economic situation as poor apply for the needs-based student allowance the most and students who get their main income from their parents apply for the needs-based student allowance the least.** The study showed that the student's higher education entrance year, academic degree, nationality, income, evaluation of the economic situation, the main source of income, family status were all linked to the likelihood of applying for the allowance. In particular, students who entered the higher education in the academic year 2013/2014, Bachelor or applied higher education students, students with low incomes and students who consider their economic situation as poor have applied for the needs-based student allowance the most. Students whose income depends on the allowance and/or the loan have most likely applied for the needs-based student allowance, followed by the students who are employed and thereafter students who are reliant on their parents or family.
- **The main reasons why students do not apply for the needs-based allowance are the perceptions that they have no right for it, that they would not get it and that they will not need it.** All students who did not apply for the allowance thought that they had no right for it. Students who are 25 years of age and older, students who work full-time while studying and who are dependent on the salary, students who rely on the support from family/parents and students who evaluate their economic situation as good or as rather good did not feel the need to apply for the allowance. It is important to note that while students with higher incomes and perceived better economic situation find more frequently that they do not need the allowance, students with a lower income and perceived worse economic situation find that they do not have the right to apply for the allowance. Thus, for some reason many students who have the right to apply for the needs-based student allowance believe that they have no right to apply for it. This misconception may have been caused by the prejudices and attitudes and students' subjective perception of their rights. In addition, students living in

poor economic situations may have parents with high incomes who prevent the student from applying for the allowance, but who in reality do not support the student.

- **Significant share of students find the conditions for allowance unfair and think that it does not reach those who really need it.** It is noteworthy that both the students who have benefitted from the allowance and those who have not applied for it find the conditions unfair. Free-form answers from the web survey and focus group interviews revealed that the main thing considered unfair by the students was the fact that their income until the age of 25 is taken together with the income of their parents. It is particularly disturbing that the current system does not take into account the actual situation of the student – are the parents in reality supporting the student and what are the actual study-related expenses. For example, whether the student is living in the parental home or alone, whether the student studies in his hometown university or the student has moved elsewhere. These factors affect the expenses of the student and therefore the expenses can vary greatly.
- **Consequently, half of the respondents find that the allowance does not reach those who need it.** Many situations were described where some students were benefiting from the allowances based on the official information although they did not really need it. For example, in the case where one of the parents works abroad and the parent's revenues are not included in the Estonian registers. On the other hand, there are students who have been deprived of the allowance even though they need it. For example, in the case where parents have high incomes, but they do not support their children. Since similar situations were often cited in the survey, there is reason to believe that as a result of such stories many students have formed certain prejudices and attitudes towards needs-based allowances which affects the above-mentioned perception of rights. Students, who see that fellow students, who are financially less well-off than themselves, are deprived of the allowance, will not apply for it, because they may feel that there is no chance for them of getting it.
- **Although the majority of students evaluate their knowledge about the needs-based student allowance as good, there is still much widespread misconception and ignorance about the conditions for application among both the applicants and recipients of the allowance.** Approximately one-third of the students assess their knowledge about the allowance as poor. Many of them are postgraduates and/or students with the higher education entrance in 2014/2015, therefore more outreach work should be done among them. Although the majority of students think that allowance application terms are clear and understandable, in reality there are also many misconceptions spreading among the students. The web survey showed that a large number of students cannot answer many allowance-related questions. The least known information was when to apply for the allowance (during the semester), where to do it (only on the website eesti.ee), who has a right to apply for it (all students who entered higher education in the year 2014/2015 or later) and by what criteria the applications are evaluated (income from the last calendar year). Poor results in the survey were not peculiar only to the students who have not applied for the allowance, but also to students who have benefitted from the allowance.
- **The most used sources of information were the websites of higher education institutions and the website eesti.ee, but the most useful in terms of information was the Estonian Ministry of Education and Research website.** The main sources of information that the students use to find information about the needs-based student allowance are the eesti.ee website, website of the higher education institution, fellow students, Study Information

System, higher education institution, Estonian Ministry of Education and Research website and independent inquiry. Both the students who applied for the allowance and the students who did not use the Study Information System and information channels of the higher education institutions. Students who applied for the allowance searched for information considerably more from eesti.ee website, Estonian Ministry of Education and Research website and used independent inquiry.

Policy recommendations in order to increase the applicant numbers of the needs-based student allowance:

- **Promoting activities for the needs-based student allowance need to focus more on transforming prejudices and attitudes that have spread in the student society.** Since the higher education institutions and fellow students are important primary information channels on the needs-based student allowances, the promoting activities should target the employees of the higher education institutions, tutors, mentors, student representatives and other so-called first-hand sources, who come into contact with students on a daily basis and thus have an important effect on the formation of their prejudices and attitudes. In addition, this would improve the quality of the information reaching the potential applicants. Promoting activities (campaigns) should be focused more on shaping the attitudes and prejudices of the students.
- **Promoting activities should focus more on directing students to the eesti.ee website so that they can easily try out whether they meet the requirements for the allowance or not.** Since the survey revealed that many students who evaluate their economic situation as poor have not applied for the needs-based allowance because they think they have no right to apply for it or that they will not meet the criteria to get it, it is important to explain the students that they can easily try out whether they meet the criteria or not on the eesti.ee website instead of not applying due to prejudices.
- **All frequently used information channels (higher education institution websites, Study Information System, eesti.ee website) should have as high-quality information available as the Estonian Ministry of Education and Research website.**
- **Students should be better provided with the information that they can apply for the needs-based student allowance during the whole semester and that they can apply for it only through the eesti.ee website.** In addition, the criteria for the allowance needs to be explained more (previous calendar year income). Results of the study showed that while the vast majority of students assess their knowledge on the needs-based student allowance as good there is a lot of misconception and ignorance, students are least familiar with the previously mentioned conditions.
- **More promotion activities should be done towards the postgraduates and students who entered higher education from the 2014/2015 academic year onwards.** Results of the survey indicated that the above-mentioned students have the worst knowledge about the needs-based student allowance criteria, although some of them need the allowance.
- **For the further development of the student support system it is important to identify the difference between official income of student's family (register data used to identify student's financial situation) and the real economic situation of the student (if the family**

income actually reaches the student). It is necessary to address the question of whether and how to determine and take into account the actual financial needs of the student in the provision of needs-based support.

Lisa 1. Vajaduspõhise õppetoetuse veebiküsitluse küsimustik

1. Millisel õppeaastal sa alustasid oma praeguseid õpinguid kõrgkoolis?

- 1) 2014/2015
- 2) 2013/2014
- 3) 2012/2013 või varem

2. Millisel tasemel sa praegu õpid?

- 1) Rakenduskõrgharidusõpe
- 2) Bakalaureuseõpe
- 3) Magistriõpe
- 4) Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe (5-6-aastane õpe)
- 5) Doktoriõpe
- 6) Ma ei õpi ühelgi tasemel

3. Millises õppeasutuses sa õpid?

Arvutikolledž
EELK Usuteaduse Instituut
Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar
Eesti Hotelli- ja Turismikõrgkool
Eesti Infotehnoloogia Kolledž
Eesti Kunstiakadeemia
Eesti Lennuakadeemia
Eesti Maaülikool
Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
Estonian Business School
Euroakadeemia
Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor
Sisekaitseakadeemia
Tallinna Majanduskool
Tallinna Tehnikakõrgkool
Tallinna Tehnikaülikool
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
Tallinna Ülikool
Tartu Kõrgem Kunstikool
Tartu Tervishoiu Kõrgkool
Tartu Ülikool
Võrumaa Kutsehariduskeskus
Välisõppeasutuses

4. Millises valdkonnas sa hetkel õpid?

Ajakirjandus ja infolevi
Arhitektuur ja ehitus
Arvutiteadused (sh infotehnoloogia)
Bioteadused (sh bioloogia, biokeemia, keskkonnateadused)
Füüsikalised loodusteadused (sh füüsika, keemia, geoteadused)
Humanitaaria (sh teoloogia, keeled, ajalugu, filosoofia, arheoloogia, eetika, kulturoloogia)

Isikuteenindus (sh sport, teenindus, turism, majutus)
Keskonnakaitse
Kunstid
Majandus
Matemaatika ja statistika
Põllumajandus, metsandus ja kalandus (sh aiandus)
Sotsiaal- ja käitumisteadused (sh psühholoogia, sotsioloogia, politoloogia)
Sotsiaalteenused (sh sotsiaaltöö, noorsootöö)
Tehnikaalad (sh mehhaanika, metallitöö, elektroonika, elektrotehnika)
Tervis (sh meditsiin, õendus, hambaravi, farmaatsia, taastusravi)
Tootmine ja töötlemine
Transporditeenused
Turvamine (sh töökaitse, militaarõpe)
Veterinaaria
Õigus
Õpetajakoolitus ja kasvatusteadused (sh eripedagoogika, haridusteadus, andragoogika)
Ärindus ja haldus (sh kaubandus, turundus, rahandus, majandusarvestus, maksundus, juhtimine)

5. **Vanus:** _____ aastat

6. Sugu

1. Naine
2. Mees

7. Rahvus

1. Eestlane
2. Venelane
3. Muu _____

8. Kas oled abielus?

1. Jah
2. Ei

9. Kas sul on lapsi või oled mõne lapse hooldaja?

1. Jah
2. Ei

10. Palun kirjelda lühidalt, mida tead vajaduspõhisest õppetoetusest Eestis?

11. Kui heaks hindad oma teadmisi vajaduspõhisest õppetoetusest Eestis?

Anna palun hinnang 5-palli skaalal, kus 5 tähistab "Väga heaks" ja 1 "Väga kehvaks".

12. Kas sinu teada vastavad alltoodud väited tõele või mitte?

NB! Eesmärk ei ole siin kontrollida sinu faktiteadmisi, vaid saada ülevaade, missugune info vajaduspõhise õppetoetuse kohta vajaks selgemat levitamist. Seega vasta palun siin nii, nagu praegu sinu arvates asjad on.

	Õige	Vale	Ei oska öelda
Vajaduspõhist õppetoetust antakse hinnete alusel			
Vajaduspõhist õppetoetust antakse üliõpilase keskmise sissetuleku alusel perekonnaliikme kohta			
Vajaduspõhist õppetoetust saavad taotleda ainult alates 2013/2014.õppeaastast sisse astunud üliõpilased			
Vajaduspõhist õppetoetust saab taotleda ainult riigiportaalis eesti.ee			
Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemiseks peab olema täidetud 100% eelmiste semestrite õppemahust			
Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemiseks peab olema täidetud 75% eelmiste semestrite õppemahust			
Vajaduspõhist õppetoetust saavad taotleda ainult täiskoormusega õppijad			
Vajaduspõhist õppetoetust on õigus saada ka akadeemilise puhkuse ajal			
Vajaduspõhist õppetoetust tuleb igal semestril uuesti taotleda			
Vajaduspõhist õppetoetust saab taotleda ainult uue semestri alguses ehk septembris ja veebruaris			
Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemisel võetakse kuni 24-aastaste üliõpilaste puhul aluseks ka nende perekonna (sh vanemate) sissetulek			
Vajaduspõhist õppetoetust antakse kolmes erinevas suuruses vastavalt sellele, kui suur on olnud eelneva kalendriaasta keskmine sissetulek			
Vajaduspõhist õppetoetust saab üliõpilane, kelle perekonna kuusissetulek ühe pereliikme kohta on kuni 329 eurot			
25-aastane ja vanem üliõpilane on eraldi perekond ning õppetoetuse taotlemisel oma vanemate sissetulekust enam ei sõltu.			
Üliõpilase perekonnaliikmete ja nende sissetulekute andmed saab riigiportaal automaatselt rahvastikuregistrist ja maksukohustuslaste registrist.			
Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemisel tuleb üliõpilasel taotlusõiguse tõendamiseks esitada alati hulk paberdokumente.			

13. Palun märgi, missuguseid allikaid oled kasutanud, et saada infot vajaduspõhise õppetoetuse kohta. Nende allikate puhul, mida oled kasutanud, märgi palun juurde, kas saadud info on sulle kasulik olnud. (mitu vastusevarianti)

	Olen kasutanud	Olen saanud kasulikku infot
Kõrgkool (plakatid, voldikud jms reklaam koolis)		
Kõrgkooli veebileht		
Kõrgkooli Facebook-i leht		
Õppeinfosüsteem		
Üliõpilasesindus		
Üliõpilasesinduse veebilehelt		
Üliõpilasesinduse Facebook-i leht		
Teised üliõpilased		
Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht		
Haridus- ja Teadusministeeriumi Facebook-i leht		
Portaal eesti.ee		
Eesti Üliõpilaskondade Liidu Facebook-i leht		
Ajalehed veebis		
Ajalehed paberil		
Muu sotsiaalmeedia kanal		
Olen iseseisvalt uurinud		
Muu _____		

14. Kuivõrd nõustud järgmiste väidetega?					
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus	Ei oska vastata
Paljud üliõpilased minu kõrgkoolis vajavad vajaduspõhist õppetoetust					
Minu majanduslikku olukorda arvestades on mul suurem õigus vajaduspõhisele õppetoetusele kui paljudel minu kaasüliõpilastel					
Vajaduspõhist õppetoetust vajavad ennekõike need üliõpilased, kelle perekond ei saa neid piisavalt rahaliselt toetada					
Vajaduspõhist õppetoetust vajavad ennekõike need üliõpilased, kel pole võimalik õpingute ajal täiskohaga tööl käia					
Vajaduspõhisele õppetoetusele on õigus ennekõike nendel üliõpilastel, kes ei saaks ilma toetuseta kõrgkoolis õppida					
Vajaduspõhisele õppetoetusele on õigus ennekõike nendel üliõpilastel, kellel on muud sissetulekud väga väikesed või puuduvad üldse					
Vajaduspõhisele õppetoetusele on õigus kõikidel üliõpilastel, kelle toimetulek pole piisav, et edukalt õpinguid läbida					

15. Palun kirjelda lühidalt, mis on Sinu arvates vajaduspõhise õppetoetuse peamine eesmärk?

16. Kuivõrd nõustud järgmiste väidetega?					
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus	Ei oska vastata
Võimalus saada vajaduspõhist õppetoetust motiveerib inimesi alustama kõrgkooliõpinguid					
Vajaduspõhine õppetoetus võimaldab üliõpilasel õpingutele pühenduda ilma samal ajal täiskohaga tööl käimata					
Vajaduspõhine õppetoetus annab võimaluse õppida täiskoormusega					
Vajaduspõhine õppetoetus annab võimaluse lõpetada õpingud nominaalajaga					
Vajaduspõhine õppetoetus aitab vältida kõrgkoolist väljalangemist					
Vajaduspõhine õppetoetus on vajalik, et toetada üliõpilaste toimetulekut					
Vajaduspõhine õppetoetus jõuab nendeni, kes seda vajavad					
Vajaduspõhise õppetoetuse suurus on piisav, et toetada üliõpilase majanduslikku toimetulekut					
Vajaduspõhine õppetoetus on kergesti kättesaadav					

17. Palun vasta järgmistele küsimustele.					
	Jah, kindlasti	Pigem jah	Pigem mitte	Kindlasti mitte	Ei oska öelda
Kas vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimused on sinu jaoks selged ja arusaadavad?					
Kas vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tingimused on sinu hinnangul õiglased?					
Kas vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise protsess on sinu jaoks selge ja arusaadav?					
Kas vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise protsess on sinu hinnangul lihtne?					
Kas vajaduspõhise õppetoetuse saamiseks tuleb sinu arvates palju vaeva näha? (sh aega kulutada)					

18. Kas oled kunagi taotlenud vajaduspõhist õppetoetust?

1. Jah, korduvalt
2. Jah, ühel korral
3. Olen alustanud taotlemist, kuid pooleli jätnud
4. Ei ole üldse taotlenud

[Neile, kes on toetust taotlenud]

19. Palun nimeta kuni kolm peamist põhjust, miks oled vajaduspõhist õppetoetust taotlenud?

1. Taotlesin, et ma ei peaks õpingute ajal töötama
2. Taotlesin, et ma saaks õpingute ajal töötada väiksema koormusega
3. Taotlesin, et saada lississetulekut
4. Taotlesin, sest ma ei tuleks muidu majanduslikult toime
5. Taotlesin, et mul oleks võimalik kõrgkoolis õppida
6. Taotlesin, et näha, kas ma üldse saaksin vajaduspõhist õppetoetust
7. Taotlesin, kuna ka kaasüliõpilased taotlesid
8. Taotlesin ilma olulise põhjuseta
9. Muul põhjusel: _____

20. Kas oled kunagi saanud vajaduspõhist õppetoetust?

1. Jah, korduvalt
2. Jah, ühel korral
3. Ei ole saanud

[Neile, kes on taotlenud ja on õppetoetust saanud]

21. Kui suure summa kuus sa viimati vajaduspõhist õppetoetust said?

1. 75€
2. 135€
3. 220€

22. Mis sinu elus muutuks, kui sa edaspidi ei saaks enam vajaduspõhist õppetoetust? (Või juba muutus peale seda, kui sa enam vajaduspõhist õppetoetust ei saanud?) (mitu vastusevarianti)

1. Peaksin õpingute kõrvalt tööle minema
2. Peaksin hakkama töötama suurema koormusega
3. Saaksin läbida semestris vähem aineid ja peaksin hakkama maksma õppetasu
4. Langeksin osakoormusega õppesse
5. Peaksin oma õpingute aega pikendama (st õppima üle nominaalaja)
6. Peaksin võtma õppelaenu
7. Peaksin praegused õpingud pooleli jätma
8. Muu: _____

[Neile, kes on taotlenud, aga ei ole õppetoetust saanud]

23. Mis põhjusel su vajaduspõhise õppetoetuse taotlust ei rahuldatud?

1. Minu sissetulek oli liiga kõrge
2. Minu õppekoormus polnud piisavalt suur
3. Ma viibisin akadeemilisel puhkusel
4. Muu: _____

24. Kas olid sellise tulemusega rahul?

1. Jah, kuna ma ei vastanud seatud tingimustele
2. Ei, ma oleksin pidanud toetust saama
Palun põhjenda: _____

[Neile, kes on taotlemise pooleli jätnud]

25. Missugused olid peamised põhjused, et sul vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine pooleli jäi?

1. Taotlemisel nõutav jäi mulle arusaamatuks
2. Taotlemine oli liiga aeganõudev
3. Taotlemine oli tehniliselt liiga keeruline
4. Taotlemisel tekkis tehniline viga süsteemis
5. Mõtlesin ümber

6. Taotlus ununes lõpuni täitmata
7. Muu põhjus: _____

[Neile, kes ei ole taotlenud]

26. Palun nimeta peamised põhjused, miks sa ei ole vajaduspõhist õppetoetust taotlenud.

1. Mul ei ole vajaduspõhise õppetoetuse järele vajadust
2. Mul ei ole olnud piisavalt infot taotlemise tingimuste kohta
3. Mul ei ole vajaduspõhisele õppetoetusele õigust
4. Taotlemisprotsess on liiga keeruline
5. Taotlemisprotsess võtab liiga kaua aega
6. Ma arvan, et ma ei saaks vajaduspõhist õppetoetust
7. Ma ei pea vajaduspõhise õppetoetuse suurust piisavaks, et sellega toime tulla
8. Ma ei teadnud, et vajaduspõhine õppetoetus on olemas
9. Ma ei ole tahtnud vajaduspõhist õppetoetust saada
10. Muu _____

[Edasi küsimused taas kõikidele üliõpilastele]

27. Palun nimeta kuni kolm sinu kõige olulisemat sissetulekuallikat! (1 = kõige olulisem, 2 = olulisuselt teine, 3 = olulisuselt kolmas)

1. Palgatöö
2. Vanemad / perekond
3. Riiklikud õppetoetused
4. Riiklik õppelaen
5. Stipendiumid
6. Varasemad säästud
7. Muu laen
8. Muud toetused (sh lastetoetus, toimetulekutoetus, pension)
9. Muu allikas: _____

28. Kui suured on sinu sissetulekud keskmiselt ühes kuus?

NB! Ära vajaduspõhist õppetoetust palun selle hulka arvesta!

- Kuni 300 eurot
- 301-500 eurot
- 500-700 eurot
- 700-900 eurot
- 900-1100 eurot
- Üle 1100 euro

29. Kui suured on sinu kulutused keskmiselt ühes kuus?

- Kuni 300 eurot
- 301-500 eurot
- 500-700 eurot
- 700-900 eurot
- 900-1100 eurot
- Üle 1100 euro

30. Missuguseks hindad enda praegust majanduslikku olukorda?

Anna palun hinnang 4-palli skaalal, kus 4 tähistab "Väga heaks" ja 1 "Väga kehvaks".

31. Kui suur peaks olema vajaduspõhise õppetoetuse summa kuus, et see võimaldaks sul kõrgkoolis täiskoormusega õppides toime tulla ja õpingud nominaalajaga lõpetada?

32. Kas Sa töötad sel semestril?

Selgitus: Siin mõeldakse ainult töötamist, mille eest saad töötasu. Kui läbid praktikat, siis arvesta seda siin ainult juhul, kui sulle makstakse selle eest ka töötasu.

1. Jah, ma töötan täiskohaga
2. Jah, ma töötan osalise tööajaga
3. Ei, ma ei tööta

[Küsimus ainult üliõpilastele, kes töötavad]

33. Kuivõrd nõustud järgmiste väidetega?					
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus	Ei oska vastata
Töötan selleks, et majanduslikult toime tulla					
Töötan selleks, et mul oleks rohkem vaba raha					
Töötan selleks, et saada töökogemust					
Töötan, sest mul on selleks piisavalt vaba aega					

34. Kas soovid midagi uuringu või käsitletud teemade kohta lisada?

